

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансового аналізу і контролю

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
«Організація та методика контролю заборгованості суб'єкта господарювання»

Студентки 2 курсу, 6 м групи
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
спеціалізації «Фінансовий
Олегівни

Цуп Наталії контроль»

Науковий керівник,
к.е.н., доцент

Заремба Ольга
Олександрівна

Керівник випускної
кваліфікаційної роботи
д.е.н., проф.

Симоненко Валентин
Костянтинович

Київ 2018

Київський національний торговельно-економічний університет
Факультет обліку, аудиту та інформаційних систем
Кафедра фінансового аудиту

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»,
спеціалізація «Фінансовий контроль»

Затверджую

Зав. кафедри, д.е.н., доц.,

Назарова К.О.

« ____ » _____ 201_ р.

Завдання
на випускню кваліфікаційну роботу студентці

Цуп Наталії Олегівні

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи: Організація та методика контролю заборгованості суб'єкта господарювання (за матеріалами ПрАТ «Закарпаттавтотранс»)

Затверджена наказом ректора від « ____ » _____ 2017р. №

2. Строк здачі студентом закінченої роботи 15 листопада 2018 р.

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи:

Метою роботи: даної випускної кваліфікаційної роботи є вивчення організації та методики контролю заборгованості суб'єкта господарювання та шляхи удосконалення.

Об'єктом дослідження дослідження є процес контролю дебіторської та кредиторської заборгованості.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних та практичних аспектів контролю заборгованості суб'єкта господарювання.

4. Перелік графічного матеріалу : таблиці динаміки основних показників, що характеризують діяльність ПрАТ «Закарпаттавтотранс» за 2013-2017 рр.; розрахункові таблиці з інформацією щодо інших показників ефективності господарської діяльності підприємства за 2013-2017 рр.; схеми та рисунки, які ілюструють пропозиції з удосконалення інформаційного забезпечення, організації та методики фінансового контролю.

5. Консультант по роботі із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

6. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом)

Вступ

Розділ 1. Теоретичні аспекти контролю заборгованості суб'єкта господарювання

- 1.1 Економічна сутність заборгованості підприємства та її класифікація
- 1.2 Критична оцінка нормативно-правової та спеціальної літератури з обліку, аналізу та контролю заборгованості підприємства
- 1.3 Організаційно-економічна характеристика ПрАТ «Закарпаттавтотранс»

Розділ 2. Організація інформаційного забезпечення аналізу і контролю заборгованості підприємства

- 2.1 Аналіз організації обліку заборгованості на ПрАТ «Закарпаттавтотранс»
- 2.2 Оцінка системи внутрішнього контролю заборгованості ПрАТ «Закарпаттавтотранс»
- 2.3 Шляхи удосконалення інформаційного забезпечення контролю заборгованості за допомогою ПЕОМ

Розділ 3. Організація та методика контролю заборгованості підприємства

- 3.1 Організаційно-інформаційна модель аналізу та контролю заборгованості підприємства
- 3.2 Застосування аналітичних процедур контролю заборгованості на ПрАТ «Закарпаттавтотранс»
- 3.3 Методика контролю заборгованості підприємства та шляхи удосконалення

Висновки і пропозиції

Список використаних джерел

Додатки

7. Календарний план виконання роботи

№ пор.	Назва етапів випускного кваліфікаційного проекту(роботи)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Вивчення спеціальної літератури, збирання та обробка інформації	23.01.2018	
2	Написання вступу і розділу 1	25.06.2018	
3	Написання розділу 2	01.09.2018	
4	Написання розділу 3	01.10.2018	
5	Написання висновків та пропозицій	30.10.2018	
6	Оформлення та представлення роботи на кафедрі	15.11.2018	

8. Дата видачі завдання «15» січня 2018 р.

9. Керівник випускної кваліфікаційної роботи

Заремба О.О. _____

10. Керівник освітньо-професійної програми

Симоненко В.К. _____

11. Завдання прийняв до виконання студент-дипломник

Цуп Н.О. _____

12. Відгук керівника випускної кваліфікаційної роботи

Порушення строків погашення заборгованості призводить до їх накопичення та знецінення грошових коштів. Це негативно впливає на фінансовий стан підприємств. Вирішення зазначеної проблеми можливе за умов ефективного управління заборгованстю, зокрема важливе місце належить питанням організації та методики контролю. Випускна робота написана на базі підприємства ПрАТ «Закарпатавтотранс» за період з 2013 - 2017 рр., містить графічний матеріал, який в повній мірі забезпечують ілюстративне подання матеріалу. Зміст роботи відповідає поставленим завданням та розкриває тему дослідження. В роботі досліджено сутність та економічну характеристику дебіторської та кредиторської заборгованості; проведено аналіз нормативно-правової бази та огляду спеціальної літератури; розглянуто систему бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю, застосовано аналітичні процедури, досліджено організацію та методику контролю дебіторської та кредиторської заборгованості ПрАТ «Закарпатавтотранс» та визначено шляхи удосконалення, що обумовлює практичну значущість роботи. Вцілому робота написана на належному теоретичному та методичному рівні, відповідає встановленим вимогам та заслуговує на позитивну оцінку.

Керівник випускної
кваліфікаційної роботи

к.е.н. доц.

Заремба О.О.

13. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу

Випускна кваліфікаційна робота студентки Цуп Н.О. може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Керівник випускної
кваліфікаційної роботи

д.е.н., проф.

Симоненко В.К.

Завідувач кафедри

д.е.н., доц.

Назарова К.О.

« _____ » _____ 20 _____ р.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ЗАБОРГОВАНOSTІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ	
1.1. Економічна сутність заборгованості підприємства та її класифікація	11
1.2. Критична оцінка нормативно-правової та спеціальної літератури з обліку, аналізу та контролю заборгованості підприємства	27
1.3. Організаційно-економічна характеристика ПрАТ «Закарпатавтотранс»	35
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА	
2.1. Аналіз організації обліку заборгованості на ПрАТ «Закарпатавтотранс»	45
2.2. Оцінка системи внутрішнього контролю заборгованості ПрАТ «Закарпатавтотранс»	59
2.3. Шляхи удосконалення інформаційного забезпечення контролю заборгованості за допомогою ПЕОМ	69
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА КОНТРОЛЮ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА	
3.1. Організаційно-інформаційна модель аналізу та контролю заборгованості підприємства	75
3.2. Застосування аналітичних процедур контролю заборгованості на ПрАТ «Закарпатавтотранс»	84
3.3. Методика контролю заборгованості підприємства та шляхи удосконалення	102
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	111
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	116
ДОДАТКИ	127

Актуальність теми. В умовах проведення господарських операцій на підприємствах гостро постає питання своєчасності проведення розрахунків між суб'єктами господарської діяльності. Порушення строків погашення зобов'язань призводить до їх накопичення та знецінення грошових коштів для кредиторів. Це негативно впливає на фінансовий стан підприємств. Вирішення зазначеної проблеми можливе за умов ефективного управління поточними зобов'язаннями. Прийняття управлінських рішень здійснюється на підставі інформації про поточні зобов'язання, що формується у системі бухгалтерського обліку. У зв'язку з цим виникає необхідність вдосконалення теоретичних і методичних аспектів визнання, класифікації, документування, оцінки та відображення заборгованості у системі бухгалтерського обліку, а також методики аналізу та контролю, що впливає на платоспроможність підприємства.

Актуальність теми дослідження визначається важливістю удосконалення організації операції з дебіторської та кредиторської заборгованості у розв'язанні глобальних економічних проблем України, і необхідністю трансформації системи контролю відповідно до економічних відносин ринкового спрямування.

Ступінь дослідженості теми. Для розгляду сутності поняття «дебіторська заборгованість» та «кредиторська заборгованість» є наукові розробки вітчизняних та іноземних вчених економістів таких як: Є.В. Дубровська, М.Д. Білик, С.Л. Береза, Н.П. Матицина, Ю.А. Верига, О.Г. Лищенко, Л.М. Яременко, Л.В. Гуцаленко, Л.І. Шадурська, О.М. Кияшко, К.О. Назарова, О.Ю. Закревська, Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, І.В. Орлова, Н.М. Ткаченко, Ю.С. Цал-Цалка, К.С. Сурніної, Н.І. Верхоглядової та інших. Сучасні умови господарювання вимагають вирішення цілого ряду проблем з обліку, аналізу та контролю заборгованості суб'єкта господарювання. Зокрема, це є теоретичні і методичні аспекти класифікації та відображення заборгованості, невизначеність обліку дебіторської та кредиторської заборгованості та її рефінансування, аналіз та контроль заборгованості, шляхи удосконалення за допомогою автоматизації. Необхідність теоретичного обґрунтування і розробки практичних рекомендацій

щодо обліку, аналізу та контролю заборгованості обумовили вибір теми дипломної роботи.

Метою даної випускної кваліфікаційної роботи є вивчення організації та методики контролю заборгованості суб'єкта господарювання та шляхи удосконалення.

Завданнями випускної кваліфікаційної роботи є:

- 1) розкриття економічної сутності заборгованості суб'єктів господарювання;
- 2) оцінка нормативно-правової та спеціальної літератури з обліку та аналізу контролю заборгованості підприємства;
- 3) дослідження організаційно-економічної характеристики ПрАТ «Закарпаттавтотранс»;
- 4) проведення аналізу організації обліку та системи внутрішнього контролю заборгованості ПрАТ «Закарпаттавтотранс»; удосконалення за допомогою програмного забезпечення;
- 5) формування організаційно-інформаційної моделі аналізу та контролю заборгованості підприємства;
- 6) проведення аналітичних процедур контролю заборгованості ПрАТ «Закарпаттавтотранс»;
- 7) удосконалення методики контролю заборгованості підприємства.

Об'єктом дослідження є процес контролю дебіторської та кредиторської заборгованості ПрАТ «Закарпаттавтотранс».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних та практичних аспектів контролю заборгованості суб'єктів господарювання.

Методи дослідження. При написанні дипломної роботи та для достовірності висновків і результатів, були застосовані такі методи: системний підхід – для визначення сутності і змісту соціально-економічних категорій «дебіторська заборгованість», «кредиторська заборгованість», «розрахунки», «дебітори», «кредитори», «контроль» та інше; метод економічного аналізу – виявлення тенденцій протікання різних видів діяльності підприємства, аналіз особливого

впливу дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємство, а також аналіз наслідків, що випливають з порушення нормального обороту коштів на підприємстві; метод спостереження – дослідження процесу організації обліку виникнення, сплати або списання дебіторської та кредиторської заборгованості, документальне оформлення всіх операцій стосовно заборгованості.

Інформаційною базою дослідження дипломної роботи – це вся спеціальна література, нормативно-правові джерела (закони України, положення, акти), які носять законодавчий характер, довідково-інформаційні видання, матеріали науково-практичних конференцій, монографії, навчальні посібники, періодичні видання та річна фінансова звітність суб'єкта господарювання.

Практична частина дипломної роботи виконана на базі внутрішніх нормативних документів, реєстрів аналітичного та синтетичного обліку, фінансової, податкової звітності та іншої документації підприємства ПрАТ «Закарпаттавтотранс».

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в розроблених науково-методичних рекомендаціях, спрямованих на вдосконалення контролю заборгованості суб'єкта господарювання діяльності ПрАТ «Закарпаттавтотранс», які полягають у наступному:

- набуло подальшого розгляду визначення сутності «заборгованість» та її класифікація, що дозволить підвищити аналітичність обліку та контролю за строками погашення;
- набуло подальшого розгляду та систематизовано підходи до методики розрахунку резерву сумнівної заборгованості, що сприятиме покращенню фінансового стану підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у науковій обґрунтованості та прикладній спрямованості теоретичних положень, підходів і рекомендацій, викладених у роботі, використання яких поліпшить процес організації, обліку та контролю заборгованості в діяльності ПрАТ «Закарпаттавтотранс», підвищить рівень застосування методики та запровадить нові шляхи оптимізації контролю заборгованості підприємства

суб'єкта господарювання. Теоретичні положення, відображені у роботі, використовуються у робочому процесі ПрАТ «Закарпатавтотранс».

Апробація результатів дослідження здійснювалася на студентських наукових конференціях Київського національного торговельно-економічного університету та шляхом публікації статті «Методика внутрішнього контролю розрахунків з покупцями та замовниками» у збірнику наукових статей студентів «Контроль та аудит», Київ – 2018 рік.

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 111 сторінках друкованого тексту; робота містить 30 таблиць, 11 рисунків, 12 додатків. Список використаних джерел налічує 101 найменування.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ЗАБОРГОВАНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Економічна сутність заборгованості підприємства та її класифікація

Здійснюючи безперервний процес торгівлі, кожне підприємство, з одного боку, безперервно постачає сировину, матеріали, паливо, тару, товари, а з іншого – реалізовує готову продукцію і придбані товари. В результаті цих відносин нерідко виникає дебіторська заборгованість, а також виникають зобов'язання перед кредиторами.

Досить важливим є питання визначення сутності таких понять як «дебіторська заборгованість» та «кредиторська заборгованість», тому розглянемо їх трактування в науковій економічній та юридичній літературі.

Дослідження розрахункових відносин, зокрема щодо обліку прав і зобов'язань, були притаманні лише юридичному напрямку, в якому господарські дії розглядалися з точки зору зміни у стосунках осіб щодо майна. Економічний напрям розглядає зміни у складі майна, які впливають на результат діяльності підприємства, він зводиться лише до обліку активів (у складі яких дебіторська заборгованість розглядається суто як засоби) і пасивів. Звичайно, що розгляд будь-якого об'єкта дослідження тільки з однієї позиції є одностороннім і неправильним. Тільки на початку ХХІ ст. вчені, зокрема О.М. Петрук [24], М.С. Пушкар [79], Я.В. Соколов [79], почали говорити про необхідність синтезу і поєднання підходів, з чим слід погодитись, особливо стосовно обліку дебіторської заборгованості. Напрями слід систематизувати і досліджувати в нерозривному зв'язку, що підтверджується також і тим, що в «господарському процесі вже закладені економічні та юридичні відносини».

Перше з чого починається дослідження – це уточнення понять. Вчені по-різному розуміють як поняття дебіторська заборгованість, так і кредиторська,

тому вважаємо за необхідне розібрати в понятійному апараті та встановити їх сутність [38].

Дебіторська заборгованість

Етимологія поняття «дебіторська заборгованість» бере свій початок в VIII ст. н.е. Значною сходинкою в розвитку розуміння дебіторської заборгованості є внесок Е. Дегранжа і Дж. Дзаппи, які почали її розглядати як один із показників, що характеризує фінансовий стан підприємства. В 1926 р. визначення цього показника надає в своїй роботі С.І. Корецький: «Взаємовідносини двох осіб, що укладають угоду можна виразити латинськими термінами: дебет (повинен) і кредит (вірить комусь, має за кимось)» [60].

У подальшому, з розвитком наукової думки, розуміння дебіторської заборгованості удосконалювалося, і сучасна наука має більш широкий спектр визначень.

Основними нормативно-правовими документами, які регламентують відображення дебіторської заборгованості в бухгалтерському обліку є Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 10 «Дебіторська заборгованість» та № 13 «Фінансові інструменти». Однак, сутність дебіторської заборгованості тлумачиться у цих стандартах неоднозначно.

Так у П(С)БО №10 «Дебіторська заборгованість» дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату. При цьому дебіторами є всі юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів. Під таке трактування підлягає як заборгованість дебіторів, яка утримується підприємством до дати погашення, так і заборгованість дебіторів призначена для перепродажу.

Визначення наведене в П(С)БО №10 «Дебіторська заборгованість» є ширшим, оскільки охоплює усю заборгованість підприємству, у тому числі і ту, яка по суті є фінансовими інвестиціями, тобто активами, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку [7].

У п.4 П(С)БО №13 «Фінансові активи» надається визначення дебіторській заборгованості, що непризначена для продажу, - «дебіторська заборгованість, що

виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для продажу». Отже, дане тлумачення більш точно розкриває сутність поняття «дебіторська заборгованість» [13].

Таким чином, на основі аналізу чинних національних стандартів бухгалтерського обліку можна дійти висновку, що дебіторська заборгованість, за своєю суттю, є сумою заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для продажу.

Варто зауважити, що не існує окремого міжнародного стандарту, який регламентує питання відображення в обліку дебіторської заборгованості. Облік дебіторської заборгованості здійснюється відповідно до МСФЗ №7 «Фінансові інструменти: розкриття», МСБО №32 «Фінансові інструменти: подання» та МСБО №39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», тобто дебіторська заборгованість відноситься у міжнародній практиці до фінансових активів. При цьому у названих міжнародних стандартах не дається чіткого визначення поняття дебіторської заборгованості. П.9 МСБО №39 зазначає: «позики та дебіторська заборгованість – це непохідні фінансові активи з фіксованими платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку». Таке тлумачення поняття дебіторської заборгованості є ширшим порівняно з тлумаченнями наведеними у національних стандартах [4].

Узагальнення підходів до визначення поняття «дебіторська заборгованість» сформовано в Додатку Б.

З юридичного погляду дебіторська заборгованість розглядається як капітал підприємства-кредитора, але не завжди його власний капітал. Лише тоді, коли під час обігу кошти повертаються у володіння підприємства-кредитора, вони або включаються в його власний капітал, або використовуються на погашення кредиторської заборгованості даного підприємства перед своїми кредиторами. Тому дебіторська заборгованість як частина майна підприємства-кредитора

відноситься до її активів, які пов'язані з юридичними правами, в тому числі правом на володіння, і в залежності від джерела виникнення є власним капіталом або залученими коштами інших осіб.

Нами був проведений ґрунтовний аналіз сутності поняття «дебіторська заборгованість». При цьому виявлено, що вчені по-різному трактують дане поняття, проте необхідно відмітити, що більшість з них все таки погоджуються з визначенням в П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» і говорять, що дебіторська заборгованість – це борги (заборгованість) підприємства.

Кредиторська заборгованість

Аналіз наукової літератури свідчить, що питання щодо загальної сутності та особливостей класифікації кредиторської заборгованості підприємства – пріоритетний напрямок багатьох традиційних досліджень Ф.Ф. Бутинця [24], С.Ф. Голова [34], Н.М. Ткаченко [82], Ю.С. Цал-Цалка [88], К.С. Сурніної [81], Н.І. Верхоглядової [26] та ін.

А.Б. Борисов, визначає кредиторську заборгованість як грошові кошти, які тимчасово підпорядковані підприємству, фірмі, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі, у яких вони позичені і яким вони не виплачені.

Горецька Л.Л. розглядає кредиторську заборгованість як форму розрахунку за товари і послуги, які придбаються у ході операцій компанії, що періодично повторюються і використовуються у виробництві (в якості сировини) чи для перепродажу (інакше її називають рахунками до сплати чи торговими рахунками до сплати).

У свою чергу С.Ф. Голова та В.М. Костюченко зазначають, що кредиторська заборгованість, рахунки до оплати (Accounts Payable) – це суми, які нараховуються постачальникам за купівлю у них товарів або послуг в кредит [34. с. 880].

Партин Г.О. та Загородній А.Г. наголошують, що кредиторська заборгованість – це заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам, що виникла в результаті здійснених раніше дій (подій), оцінена в

гривнях і щодо якої в підприємства існують зобов'язання її погашення в певний строк.

Цал-Цалко Ю.С. ідентифікує кредиторську заборгованість як тимчасове залучення активів у господарську діяльність підприємства за рахунок тимчасово безоплатного одержання майна інших суб'єктів господарювання [89, с. 566].

Ткаченко Н.М. стверджує, що кредиторська заборгованість – це тимчасово залучені суб'єктом у власне користування грошові кошти, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі [82, с. 976].

Кредиторська заборгованість, на думку І.А. Бланк, – це поточні зобов'язання підприємства, що відображають його заборгованість перед господарськими партнерами з комерційних операцій; з розрахунків, нарахованих до оплати тощо [18, с. 780].

Черкав Д.І. вважає, що кредиторська заборгованість виникає (або погашається) при здійсненні організацією будь-яких операцій, пов'язаних з рухом грошових засобів, матеріальних ресурсів або прийняттям на себе відповідних зобов'язань [93].

Узагальнення підходів до визначення поняття «кредиторська заборгованість» сформовано в Додатку В.

Наведені трактування поняття «кредиторська заборгованість» підтверджують те, що існують певні розбіжності у визначенні даного поняття. В основному вчені розглядають кредиторську заборгованість, як грошові кошти, деякі як частину майна або форму розрахунків за товари та послуги, але ніхто не наголошує на тому, що кредиторська заборгованість є складовою кругообігу капіталу.

Адже елементи кругообігу капіталу є частиною безперервного потоку господарських операцій. Закупівлі призводять до збільшення виробничих запасів і кредиторської заборгованості, виробництво – до збільшення готової продукції, реалізація – до зростання дебіторської заборгованості і грошових

коштів. Цей цикл операцій багаторазово повторюється і в результаті зводиться до грошових надходжень і платежів.

Тому Гончарук Р.П. на основі проведених досліджень визначає кредиторську заборгованість як складову кругообігу капіталу, котра виступає предметом обов'язкових правовідносин між боржником і його кредитором, що виникли на стадії постачання і мають гривневий еквівалент [36, с. 49].

Отже, можна зробити висновок про те, що наведені різними авторами дефініції можна поділити на три групи. До першої групи дефініцій можна віднести визначення вчених, які вважають, що кредиторська заборгованість – це тимчасово залучені кошти та кошти, належні до сплати. Складається враження, що підприємство (фірма) спеціально залучає кошти у іншого підприємства, хоча насправді це не так. Просто воно неспроможне або не вважає за потрібне сплатити в даний час визначену грошову суму. Існування кредиторської заборгованості обумовлене неспівпаданням моменту отримання товарів та послуг і моментом сплати за ними.

До другої групи дефініцій відноситься визначення науковців, які вважають, що кредиторська заборгованість – це сума заборгованості даного підприємства. Дане трактування, на нашу думку є тавтологією і не розкриває сутності даного поняття.

До третьої групи можна віднести науковців, які визначають кредиторську заборгованість як зобов'язання підприємства. З цією думкою можна погодитись, адже по чинному в Україні Плану рахунків кредиторська заборгованість відноситься до зобов'язань підприємства, а саме до поточних зобов'язань. Проте враховуючи доведену нами різницю між поняттями «заборгованість», «зобов'язання» та «розрахунки» в попередньому пункті даної роботи не зовсім коректно ототожнювати «кредиторську заборгованість» з «зобов'язаннями». Можна лише стверджувати, що кредиторська заборгованість виступає складовою частиною зобов'язань.

Аналізуючи трактування «дебіторської заборгованості» та «кредиторської заборгованості» в різних літературних джерелах можна зробити висновок, що як

дебіторську, так і кредиторську заборгованість можна охарактеризувати різносторонньо, а саме:

- заборгованість дебіторська – 1) сума заборгованості (боргів) підприємству на визначену дату балансу; 2) безвідсоткова позика контрагентам або фінансовий актив; 3) частина оборотного капіталу, а також вимоги на його одержання у виді готівки, матеріальних і інших ресурсів від суб'єктів господарювання.

- заборгованість кредиторська – 1) кошти, належні до сплати або тимчасово залучені кошти; 2) сума заборгованості даного підприємства. Вона є одним із джерел позикових (тимчасово залучених) засобів підприємства. Підприємство може одночасно мати кредиторську і дебіторську заборгованість. 3) Дійсне (фактичне) зобов'язання підприємства, що виникло в результаті минулих подій розрахунки по якому повинні привести до вилучення майна підприємства і зменшення певних ресурсів.

Класифікація (від лат. classis – клас і facio – роблю) – система розподілення об'єктів (процесів, явищ) за класами (групами тощо) відповідно до визначених ознак. Інколи вживають термін категоризація у значенні «розподілення об'єктів на категорії».

На сьогоднішній день не існує єдиної, загально визначеної, всеохоплюючої класифікації заборгованості, розробленої з урахуванням максимальної кількості ознак, яка б задовольняла потреби користувачів фінансової звітності.

Тому розглянемо окремо класифікацію дебіторської та кредиторської заборгованості, а потім узагальнити дану класифікацію та визначити основні класифікаційні ознаки, які є важливими для обліку заборгованості.

Класифікація дебіторської заборгованості

Важливим етапом забезпечення ефективного управління дебіторською заборгованістю є здійснення її класифікації.

Досить виваженою є позиція науковців, які зауважують на необхідність більш детально класифікувати дебіторську заборгованість і ґрунтовніше

відобразити її диференціацію за групами, формами і видами у фінансовій звітності з метою підвищення ефективності управління такою заборгованістю.

Викладені погляди і окремі прийоми класифікації дебіторської заборгованості можна представити у вигляді табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Класифікація дебіторської заборгованості [24, с. 99]

№ п/п	Класифікаційна ознака	Вид дебіторської заборгованості
1.	За терміном погашення а) очікуваний термін погашення	а) короткострокова; б) довгострокова
	б) реальний термін погашення	а) термінова; б) прострочена; в) відстрочена
2.	За контрагентами	а) вітчизняних дебіторів; б) іноземних дебіторів
3.	За ступенем забезпечення	а) забезпечена; б) незабезпечена
4.	За формою погашення	а) монетарна; б) немонетарна

При класифікації за зв'язком із нормальним операційним циклом дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову та поточну.

Обов'язковість класифікації дебіторської заборгованості за нормальним операційним циклом є об'єктивно необхідною з огляду на важливість такої інформації для обґрунтування висновків фінансового аналізу, а відповідно для розробки ефективних управлінських рішень.

Національними стандартами бухгалтерського обліку передбачено вживання замість терміна «короткострокова дебіторська заборгованість» поняття «поточна дебіторська заборгованість». При цьому поточну дебіторську заборгованість визначено як суму дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Така класифікація статей дебіторської заборгованості в балансі враховує рівень ліквідності активів та є корисною для користувачів фінансової звітності

щодо оцінки фінансового стану підприємства, оскільки надає повнішу інформацію про рівень дебіторської заборгованості й можливість перетворення фінансових зобов'язань у грошові активи.

Важливе управлінське значення має поділ заборгованості за термінами погашення. Доцільно за реальним строком погашення поділяти дебіторську заборгованість на термінову, прострочену і відстрочену, що знаходить відображення в обліку на відповідних аналітичних рахунках, де контролюється термін виконання договорів.

Згідно з П(С)БО 10, якщо у підприємства є сумніви щодо своєчасності оплати дебіторської заборгованості, то така заборгованість вважається сумнівною.

Виділяють такі види поточної дебіторської заборгованості:

- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги (забезпечена та не забезпечена вексями);
- дебіторська заборгованість за розрахунками (з бюджетом, за виданими авансами, з нарахованих доходів, із внутрішніх розрахунків);
- інша дебіторська заборгованість.

Класифікація дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги здійснюється групуванням дебіторської заборгованості за строками її погашення із встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи. Коефіцієнт сумнівності встановлюється підприємством, виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, послуги за попередні звітні періоди. Коефіцієнт сумнівності, як правило, зростає зі збільшенням строків непогашення дебіторської заборгованості.

Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюється величина резерву сумнівних боргів. Загальна схема виникнення дебіторської заборгованості повинна бути сплачена в термін, передбачений договором. Загальна схема виникнення дебіторської заборгованості підприємства відображено на рис.1.1.

Рис. 1.1. Класифікація дебіторської заборгованості підприємства [26, с. 185]

Поточна дебіторська заборгованість, залежно від ступеня імовірності її одержання, поділяється на такі види:

1. Безнадійна дебіторська заборгованість – це поточна дебіторська заборгованість, щодо якої є певність про її неповернення боржником або за якою закінчився термін позовної давності (3 роки).
2. Сумнівні борги – це заборгованість, щодо якої є непевність у тому, що вона буде погашена боржником [42].

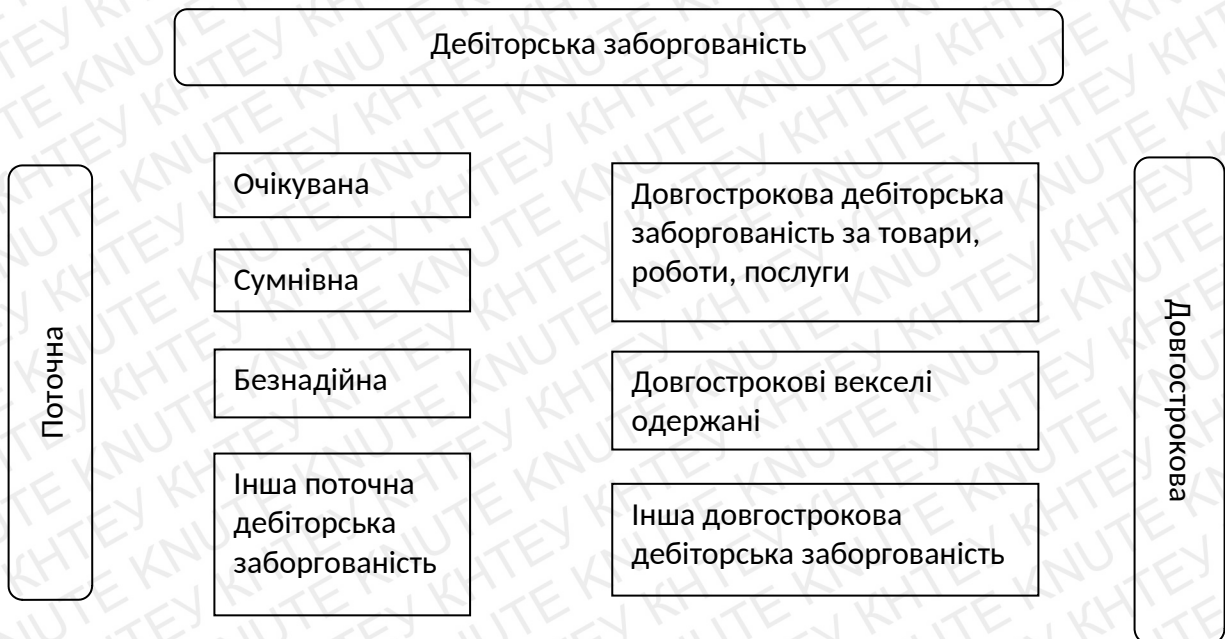

Рис. 1.2. Класифікація дебіторської заборгованості за П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [42]

У вітчизняній економічній науці застосовували класифікацію дебіторської заборгованості, що залежала від сфери функціонування дебітора. Проте такий підхід істотно відрізняється від зарубіжного, який ґрунтується на принципі: різні види дебіторської заборгованості мають різне економічне тлумачення (класифікація дебіторської заборгованості важлива для розуміння того, як нею управляти).

Групування дебіторської заборгованості за економічною сутністю характеризує її відношення до створення сприятливого фінансового стану підприємства та дає змогу виділити невикористані резерви грошових коштів, що є наслідком недостатньої вдосконаленої системи управління [61, с. 114].

У своїй статті М. Д. Білик запропонувала класифікувати дебіторську заборгованість за рівнем ліквідності, а саме: «... поділяти дебіторську заборгованість у балансі на довгострокову і короткострокову залежно від терміну погашення:

- довгострокова дебіторська заборгованість: довгострокова дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги; довгострокові векселі одержані; інша довгострокова дебіторська заборгованість;

- короткострокова дебіторська заборгованість: короткострокова дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги; короткострокові векселі одержані; інша короткострокова дебіторська заборгованість» [17, с. 24].

Таким чином, сучасна класифікація дебіторської заборгованості, з одного боку, сприяє поліпшенню діагностики дебіторської заборгованості, орієнтуючи на більш глибоке дослідження стану та причин виникнення дебіторської заборгованості підприємства, з іншого боку, орієнтована на підвищення ефективності управління боргами підприємства.

Підсумовуючи вище написане, можна зробити висновок, що аналіз літературних джерел вказує на відсутність єдиного погляду з приводу класифікації дебіторської заборгованості серед науковців. Серед них є прихильники більш детальної класифікації дебіторської заборгованості з подальшим її відображенням у статтях фінансовій звітності, а деякі з них

вважають, що даний факт призводить лише до перевантаження фінансової звітності нагромадження інформації та її незрозумілості.

Класифікація кредиторської заборгованості

Аналіз спеціальної літератури з фінансів засвідчив, що класифікація заборгованості в широкому розумінні не проводилася, не були також виділені класифікаційні ознаки. Що ж стосується кредитної заборгованості, то фінансисти, визначаючи її як один з видів джерел оборотних коштів, розділяють позикові джерела (заборгованість по кредитах і позиках) і залучені (кредиторська заборгованість). Її види визначені лише відповідно до однорідних груп контрагентів: постачальникам, підрядчиків, бюджету, позабюджетних фондів. Особливою групою виділені так звані стійкі пасиви, і, слід зауважити, що серед них немає взагалі класифікації – ні ознак, ні видів.

Провівши аналіз і узагальнивши вищенаведені варіанти класифікації кредиторської заборгованості, І.О. Бурак [23] пропонує систематизувати різні її види з використанням таких класифікаційних ознак (Додаток Г).

Таким чином, запропонована класифікація враховує вісім основних ознак, за якими можна згрупувати види заборгованості.

Кредиторська заборгованість – це тимчасово притягнені суб'єктом у власне користування грошові кошти, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі. У своїй статті Н.В Марчак і О.О. Фокіна [65, с. 237] розрізняють нормальну і прострочену кредиторську заборгованість. Нормальна виникає в межах діючих термінів її оплати. Заборгованість, не погашена з настанням термінів оплати, є простроченою.

Ще вони розрізняють зовнішню і внутрішню кредиторську заборгованість. Зовнішня кредиторська заборгованість виникає внаслідок здійснюваних операцій із різноманітними фізичними і юридичними особами за межами підприємства. Внутрішня кредиторська заборгованість характеризує найбільш короткостроковий вид використання підприємством позикових засобів, які формуються їм за рахунок внутрішніх джерел. Внутрішня кредиторська

заборгованість є для підприємства безкоштовним джерелом використання позикових засобів.

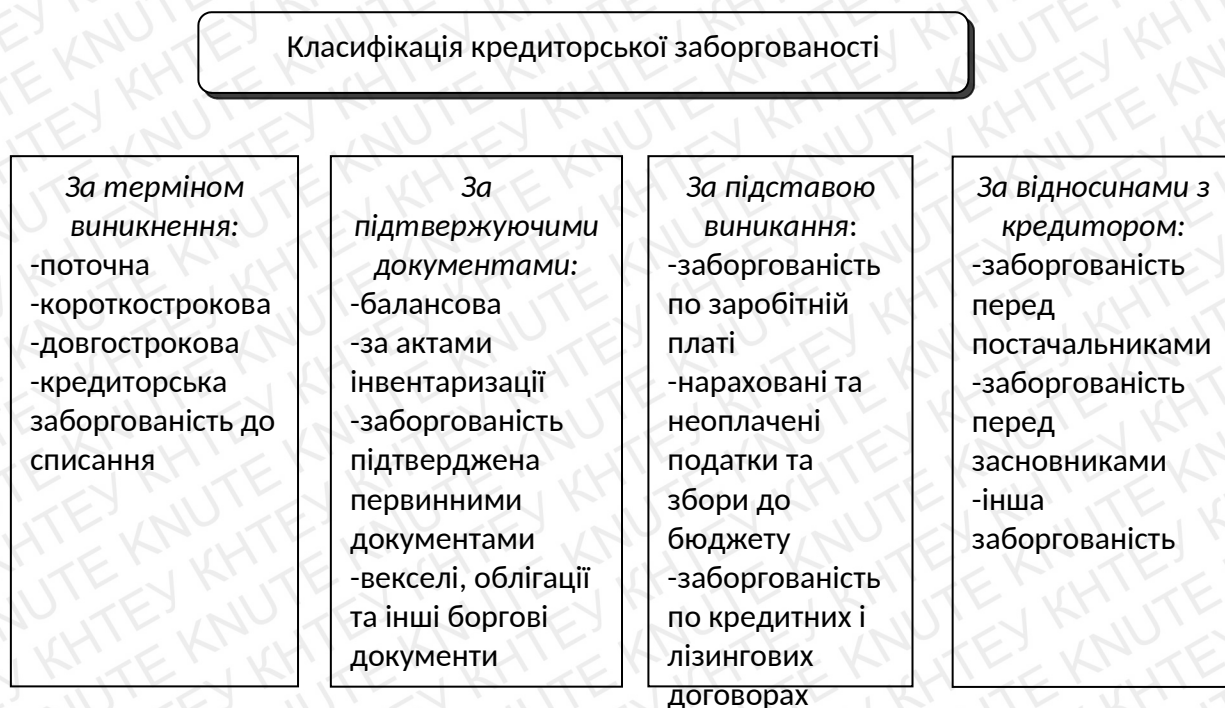
Таблиця 1.2.

Класифікація кредиторської заборгованості за Н. В. Марчаком [65, с. 237]

<i>Класифікаційна ознака</i>	<i>Вид кредиторської заборгованості</i>	<i>Коротка характеристика</i>
За терміном погашення	Нормальна	Заборгованість виникає в межах діючих термінів її оплати
	Прострочена	Заборгованість, не погашена з настанням термінів оплати
За джерелами виникнення	Зовнішня	Заборгованість виникає внаслідок здійснюваних операцій із різноманітними фізичними і юридичними особами за межами підприємства
	Внутрішня	Заборгованість характеризує найбільш короткостроковий вид використання підприємством позикових засобів

Класифікація запропоновано Марчаком Н.В., на нашу думку, є досить повною та може використовуватися при організації та веденні обліку кредиторської заборгованості.

Розглянемо підхід до класифікації дослідника Г.Л. Геворкяна (рис.1.3).

Р

ис.1.3. Класифікація кредиторської заборгованості за Г.Л. Геворкяном [38]

Дана класифікація суттєво відрізняється від попередньої класифікації. Вона також є досить значущою і дозволяє охарактеризувати кредиторську заборгованість з різних сторін. Проте ми не погоджуємося з поділом за терміном виникнення на поточну і короткострокову, оскільки вважаємо, що це одна й та ж сама заборгованість, яку підприємство очікує погасити протягом 12 місяців або операційного циклу, якщо він більше, ніж один рік.

Фінансисти, визначаючи її як один з видів джерел оборотних коштів, розділяють позикові джерела (до них відносяться заборгованість до кредитам і позикам) і залучені, до складу яких входить кредиторська заборгованість. Її види визначені лише відповідно до однорідних груп контрагентів: постачальникам, підрядникам бюджету, позабюджетним фондам.

Узагальнення джерел по економіці і управлінню дає наступне уявлення про особливості класифікації кредиторської заборгованості, яку багато авторів називають зобов'язаннями: більше уваги вони приділяють банківським кредитам, а заборгованість за товари, з заробітної плати і податків називають стійкими пасивами і розглядають їх як об'єкт планування і прогнозування.

Класифікація кредиторська заборгованості за зарубіжним досвідом суттєво відрізняється від вітчизняної. Вона ґрунтується на припущенні: різна кредиторська заборгованість для різних цілей управління.

Проаналізувавши різні погляди до класифікації та складу кредиторської заборгованості можна сказати, що в порівнянні з класифікацією дебіторської заборгованості вона містить в собі досить малу кількість класифікаційних ознак і відповідно малу кількість видів кредиторської заборгованості.

Аналізуючи наукову літературу ми дійшли висновку, що окремо класифікацію кредиторської заборгованості майже науковці не розглядають, а виділяють кредиторську заборгованість як складову зобов'язань.

Провівши аналіз і узагальнивши вище приведені варіанти класифікації дебіторської і кредиторської заборгованості, І.О. Власова пропонує систематизувати різні її види з використанням наступних класифікаційних ознак (табл. 1.3).

Таблиця 1.3.

Класифікація заборгованості за І.О. Власовою [27, с. 88]

<i>Ознака</i>	<i>Дебіторська заборгованість</i>	<i>Кредиторська заборгованість</i>
1. Термін погашення	1. Довгострокова 2. Короткострокова або поточна 3. Поточна частина довгострокової заборгованості	
2. Характер виникнення	1. Заборгованість, що виникла в ході нормального операційного циклу 2. Заборгованість, що не виникає в ході нормального операційного циклу 3. Заборгованість, пов'язана з порушенням фінансової дисципліни	
3. Економічний зміст розрахункових операцій	1. Товарна заборгованість: - за продукцію і товари - за послуги - за роботи 2. Нетоварна заборгованість: - по оплаті праці - по господарсько-адміністративним потребам - по податках і зборах - по фінансових операціях - по виконавчих листах	
4. Контрагенти	1. Покупців і замовників за товари, роботи, послуги 2. Постачальників по виданих авансах 3. Інших контрагентів: - працівників - бюджету - позабюджетних фондів - учасників, власників - по внутрішніх розрахунках - інша	1. Банкам і іншим кредитно-фінансовим установам 2. Постачальникам і підрядчикам за товари, роботи, послуги 3. Покупцям по отриманих авансах 4. Іншим контрагентам: - працівникам - бюджету - позабюджетним фондам - учасникам, власникам - по внутрішніх розрахунках - інша
5. Валюта розрахунків	1. Національна 2. Іноземна	
6. Забезпеченість	1. Незабезпечена 2. Забезпечена: вексель, застава, договір страхування, гарантія	
7. Дотримання умов договору	1. Заборгованість, термін оплати якої не наступив 2. Відстрочена заборгованість 3. Заборгованість із продовженим терміном погашення Прострочена заборгованість (з минулим тер	
8. Імовірність погашення	1. Нормальна заборгованість 2. Сумнівна заборгованість 3. Безнадійна заборгованість	1. Нормальна заборгованість 2. Прострочена заборгованість

Таким чином, запропонована класифікація враховує вісім основних ознак, по яких можна згрупувати види заборгованості.

Термін погашення – дає можливість керівникові і менеджерам одержувати інформацію про наявні можливості надходження коштів, а також їх кількості, необхідній для погашення своїх зобов'язань у поточному і майбутньому звітному періоді.

Характер виникнення – такий критерій має значення не тільки для контролю за станом заборгованості, але і для правильного визначення і нарахування доходів і витрат від основної й іншої операційної діяльності.

Економічний зміст розрахункових операцій – розмежування заборгованості на товарну і не товарну необхідно в більшій мірі для цілей аналізу фінансово-господарської діяльності і планування грошових потоків.

Контрагенти – «адресність» заборгованості – головний і основний критерій, що виконує, насамперед, контрольні функції.

Валюта розрахунків – виділення гривневої й іноземної заборгованості необхідно для керівництва підприємства, але також є обов'язковою вимогою законодавства з метою достовірної оцінки коштів підприємства при складанні звітності.

Дотримання умов договору – відповідно до цього критерію доцільно виділити в окрему групу тимчасові різниці по податку на прибуток, викликані розбіжностями в методиці визначення бази оподаткування. Заборгованістю з подовженим терміном погашення визнавати тільки ту, по якій підприємство уклало додаткову угоду до основного договору про зміну термінів погашення.

Імовірність погашення – цей критерій передбачений П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» з метою достовірної оцінки дебіторської заборгованості, але вважаємо, що розподіл кредиторської заборгованості по цих же групах може бути корисним і для бухгалтерського обліку і для управління при формуванні черговості платежів і погашення заборгованості, або її списанні з балансу і визнанні доходу.

Отже, розглянувши питання, щодо надання понять «дебіторської заборгованості» та «кредиторської заборгованості» можна зробити висновок, що: дебіторська заборгованість, за своєю суттю, є сумою заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для продажу; кредиторська заборгованість – це сума коштів, яку підприємство заборгувало кредиторам, тобто фізичним та юридичним особам за раніше отримані товари або надані послуги. Важливе значення для ефективного управління заборгованістю на підприємстві має її класифікація, яка в системі бухгалтерського обліку має бути різноплановою та відповідати інформаційним потребам менеджерів. Розглянуті підходи до класифікації заборгованостей за різними ознаками та рекомендації щодо внесення змін у П(С)БО 10 дають змогу вирішити проблему узагальнення інформації щодо розрахунків з дебіторами та кредиторами залежно від потреб користувачів.

1.2. Критична оцінка нормативно-правової та спеціальної літератури з обліку, аналізу та контролю заборгованості підприємства

Нормативні акти в роботі сучасного підприємства відіграють важливу роль – з їх допомогою регламентується порядок здійснення та відображення у фінансовому і податковому обліку всіх господарських операцій підприємства. Фактично кожен етап господарської діяльності регламентується певним нормативним документом.

Далі порівняємо безпосередньо регулювання обліку за П(С)БО та МСФЗ дебіторської та кредиторської заборгованості. Аналіз основних нормативно-правових актів, що регулюють облік заборгованості наведено в Додатку Д.

Принципи регулювання дебіторської і кредиторської заборгованості базуються на діючій законодавчій і нормативній базі. Методологія обліку та порядок розкриття інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій

звітності визначається Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку «Дебіторська заборгованість», а методологічні вимоги до формування в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності інформації про зобов'язання, а також принципи відображення зобов'язань у фінансовій звітності визначається Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» [8].

Дебіторська і кредиторська заборгованість виникає внаслідок розрахунків підприємства з покупцями, постачальниками, підрядчиками, робітниками і службовцями, державними органами, депонентами, підзвітними особами тощо.

Значні розміри дебіторської і кредиторської заборгованості призводять до самовільного перерозподілу оборотних засобів між підприємства.

Дебіторська заборгованість являє собою грошові кошти, які покупці винні за відвантаженою їм продукцією. Згідно з українськими стандартами бухгалтерського обліку, дебіторською заборгованістю також вважають векселя до отримання, розрахунки з персоналом, видані аванси та заборгованість засновників по внесках до статутного капіталу, а також податковий кредит. Всі ці складові дебіторської заборгованості мають різну ліквідність. Тому при розрахунках фінансового стану господарства необхідно детально проаналізувати хто винен гроші господарству, та чи є можливість повернути ці гроші найближчим часом [29].

До кредиторської заборгованості відносяться зобов'язання щодо сплати грошей, надання послуг або передачі активів. Кредиторську заборгованість також можна визначити як вимоги до поточних та майбутніх ресурсів, а також активів компанії. Кредиторська заборгованість складається із зобов'язань по товарах чи послугах (які вже придбані, але за які ще не сплачено), не перерахованих податків чи платежів до бюджету та цільових фондів, отриманих авансів, векселів до сплати, короткотермінових позик, а також заробітної плати.

Кредиторська заборгованість складає значну частину пасивів господарства, а обігових коштів не завжди вистачає навіть для покриття частини боргів. Тому необхідно робити детальний аналіз кредиторської заборгованості, оскільки борги мають різну природу, і одні з них мають бути сплачені негайно, а деякі можна сплатити пізніше [29].

Дебіторська заборгованість

Методологічні засади формування інформації про дебіторську заборгованість у бухгалтерському обліку відображені в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». Згідно з П(С)БО 10 дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Дебіторами можуть бути юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій повинні підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів. У свою чергу, у МСФЗ немає спеціального стандарту, присвяченого дебіторській заборгованості, однак при складанні звітності необхідно дотримуватися принципу консерватизму. При визначенні дебіторської заборгованості в зарубіжній і вітчизняній практиці особливих відмінностей не існує.

Методологічні підходи до обліку дебіторської заборгованості відповідно до міжнародних стандартів не мають конкретного стандарту, як згадувалося вище, однак можна керуватися МСФЗ 1 «Подання фінансової звітності», МСФО 18 «Дохід», МСФО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», згідно з якими дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів на певну дату[4].

Аналіз чинних П(С)БО 10, П(С)БО 13 та МСФЗ 39 свідчить про те, що між ними існують суттєві відмінності у визначенні змісту, визнанні та порядку оцінки на дату балансу названого виду дебіторської заборгованості (див. Додаток Ж).

Передусім виникає запитання: чи необхідно, щоб було два положення (П(С)БО), які регулюють порядок визнання та оцінки значної частини дебіторської заборгованості, що є фінансовим активом – П(С)БО 10 і П(С)БО 13, – та взаємозв'язку між ними.

У цих стандартах немає взаємних посилань, зокрема П(С)БО 10 не визнає дебіторську заборгованість як фінансовий інструмент. Через це складається враження, що вони стосуються різних активів. МСФЗ не передбачено окремого стандарту, який визначає інтерпретацію, визнання та оцінку дебіторської заборгованості. Її розкриття здійснюються МСБО 32 «Фінансові інструменти:

розкриття та подання» і МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», тобто її класифікують як один із видів фінансових інструментів.

Аналіз, поданий у таблиці, дає змогу дійти висновку, що підходи до її визнання та оцінки є різними, хоча це та сама дебіторська заборгованість і вона є фінансовим інструментом.

Спробуємо дослідити за П(С)БО 10 і П(С)БО 13, яка дебіторська заборгованість є фінансовим активом.

За п. 6 П(С)БО 13 фінансові активи включають грошові кошти, не обмежені для використання, та їх еквіваленти; дебіторську заборгованість, не призначену для перепродажу; фінансові інвестиції, що утримуються до погашення; фінансові активи, призначені для перепродажу; інші фінансові активи.

За п. 7 П(С)БО 10 поточну дебіторську заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), включають до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю.

У п. 9 П(С)БО 10 зазначено, що класифікацію дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги (для визначення резерву сумнівних боргів, вирахування якого дає змогу включити її до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю) здійснюють групуванням дебіторської заборгованості за строками її непогашення із встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи [7].

Отже, цим стандартом передбачено формування резерву сумнівних боргів лише для дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги, яку обліковують на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками».

Підтвердження викладеного вище знаходимо у п. 11 П(С)БО 10: у разі недостатності суми нарахованого резерву сумнівних боргів безнадійну дебіторську заборгованість за товари, роботи і послуги списують з активів на інші операційні витрати [34, с. 880].

У П(С)БО 13 наведено таке визначення дебіторської заборгованості, не призначеної для перепродажу: це дебіторська заборгованість, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для продажу.

С. Голов, В. Костюченко, І. Кравченко та Г. Ямборко дотримуються погляду, що дебіторську заборгованість, яка є фінансовим активом, треба оцінювати на дату балансу за вимогами П(С)БО 13.

У п. 33 П(С)БО 13 визначено: балансова вартість фінансових активів, щодо яких не застосовується оцінка за справедливою вартістю (до них належить і дебіторська заборгованість, не призначена для перепродажу), переглядається щодо можливого зменшення корисності на кожну дату балансу на основі аналізу очікуваних грошових потоків. Цим стандартом не передбачено оцінки дебіторської заборгованості, що є фінансовим активом на дату балансу, за чистою реалізаційною вартістю, як це вимагає П(С)БО 10.

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що за вимогами П(С)БО 10 і П(С)БО 13 до дебіторської заборгованості, яка на дату балансу оцінюється за чистою реалізаційною вартістю, відносять таку, що виникає внаслідок відвантаження продукції, товарів, робіт, послуг, виплати авансів та надання позик.

Таким чином, проведенне дослідження показало, що дійсно при відображенні дебіторської заборгованості відповідно до вимог П(С)БО та МСФЗ існують як спільні риси, так і відмінності. При зовнішньоекономічній адаптації вітчизняним підприємствам для уникнення подвійної роботи при складанні та поданні фінансової звітності необхідно розробляти її відповідно до норм МСФЗ.

Кредиторська заборгованість

Слід зазначити, що окремого стандарту, який регулював би облік кредиторської заборгованості як за національною, так і за міжнародною практикою відсутній. Методика бухгалтерського обліку зобов'язань в Україні затверджена П(С)БО 11 «Зобов'язання». Зобов'язання підприємств і згідно з

національними П(С)БО, і згідно з МСБО, прийнято поділяти на довгострокові, короткострокові і непередбачені [4].

У міжнародній практиці довгострокові і короткострокові зобов'язання відносять до фактичних, тобто таких, які виникають з договорів, контрактів або на основі законодавства і їх вартість можна точно визначити. Непередбачені зобов'язання відносять до умовних - це неіснуючі зобов'язання, але вони є потенційними, тому що залежать від майбутніх подій, які можуть виникнути в результаті минулої події.

Дослідженню питань обліку та аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства присвятили свої праці вітчизняні та зарубіжні науковці. Такі як: Т.В. Барановська, В.С. Белозерцев, С.Л. Береза, В.С. Білоусько, Г.М. Бескоста, І.О. Бланк, О.Ю. Закревська, С.В. Зеленко, О.М. Кияшко, В. Лень, А.А. Мазаракі, Є.В. Мних, В.С. Муковіз, К.О. Назарова, Г.О. Партин, Г.В. Ситник, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко, приділяють значну увагу теоретичним засадам обліку кредиторської заборгованості, зокрема питанню її тлумачення. Інші вчені, серед яких О.М. Попазова, Ю.С. Цал-Цалко – зосередили свої дослідження в сфері проблем класифікації кредиторської заборгованості. Проте, не зважаючи на підвищений науковий інтерес до проблем обліку, контролю та аналізу кредиторської заборгованості та значну кількість наукових розробок у цьому напрямі, досі немає комплексного підходу до їх вирішення.

Закревська О.Ю. та Сопко В.В. досліджували питання щодо обліку та контролю поточної дебіторської заборгованості на підприємствах торгівлі, пошук напрямів її вирішення. Встановлено, що нарахування резерву сумнівних боргів за способом визначення середньої питомої ваги, списаної протягом періоду дебіторської заборгованості в сумі дебіторської заборгованості, є оптимальним для підприємств України з огляду на його найбільшу точність та об'єктивність [44, с. 143].

У підручнику Никонович М.О. розкрито найважливіші питання сучасного аудиту. Ґрунтовно висвітлено методичне забезпечення аудиту, його методи, організація та інформаційна база, а також методика аудиту фінансової звітності

господарюючих суб'єктів. Проведення аудиту на підприємстві є обов'язковим, що несе в собі щорічне підтвердження достовірності фінансової звітності, запобіганню проблем та їх швидкому вирішенню[48, с. 748].

Значні поняття у організації фінансового стану підприємства обґрунтували у своїх виданнях Мних Є.В. та Барабаш Н.С. Вони розглянули методологічні та організаційні засади аналізу фінансового стану, фінансових результатів діяльності, реалізації інвестиційних проектів [67, с. 536].

Аналіз публікацій щодо обліку, аналізу та контролю кредиторської та дебіторської заборгованості у спеціальній літературі зазначено в Додатку 3.

Багато українських вчених-економістів досліджують проблеми виникнення та існування дебіторської заборгованості підприємств. Є.В. Дубровська та М.Д. Білик розкрили проблемні питання сутності поняття «дебіторська заборгованість» [17, с. 24].

Береза С.Л. і Матицина Н.П. приділили свою увагу саме питанню класифікації дебіторської заборгованості [15, с. 21].

Зокрема, Ю. А. Назарук вказує, що на сьогодні одним з найбільш складних і суперечливих питань бухгалтерського обліку в Україні є облік дебіторської заборгованості, що пов'язано з існування проблеми неплатежів. Суб'єкти господарювання на перший план висувують вирішення власних проблем, замість виконання зобов'язань по платежам перед партнерами.

Проблеми щодо обліку дебіторської заборгованості є досить різноманітними і свідчать про те, що немає націленості науковців на вирішення певної конкретної проблеми.

Деякі види дебіторської заборгованості мають підвищену важливість для підприємства, а тому потребують ефективного контролю, щоб не допустити її перетворення на безнадійну. Своєчасно виявляти недопустимі види дебіторської і кредиторської заборгованості, до яких, в першу чергу, відносяться прострочена заборгованість постачальникам, пропонує Назарук Ю. А [69, с. 275].

Л.М. Яременко у своїх працях приділила увагу проблемам управління дебіторською заборгованістю та особливостям обліку дебіторської заборгованості [100, с. 123].

Федишин Л. звертає увагу на те, що впровадження національних стандартів бухгалтерського обліку зумовило в Україні принципово новий підхід до обліку дебіторської заборгованості. На його думку, проблема обліку дебіторської заборгованості полягає в тому, щоб не дозволити прострочення термінів платежу за реалізовані товарно-матеріальні цінності та доведення дебіторської заборгованості до стану безнадійної [94, с. 131].

На думку українських науковців-економістів найбільш гострими питаннями обліку розрахунків з дебіторами є: невизначеність обліку простроченої та безнадійної заборгованості; збільшення сум неплатежів; аналіз взаєморозрахунків з контрагентами; комп'ютеризація бухгалтерського обліку. Розв'язок таких важливих проблем потребує комплексного підходу, взаємозв'язку облікової та управлінської системи.

Гуцаленко Л.В., Шадурська Л.І. досліджували організаційні та методичні підходів щодо контролю дебіторської і кредиторської заборгованості; Белокоз О. розглядає теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми запровадження внутрішнього аудиту дебіторської та кредиторської заборгованостей [16, с. 23].

Досить актуальним є питання рефінансування дебіторської заборгованості, адже в інтересах підприємства знати шляхи та можливості, які дозволять якнайшвидше перетворити дебіторську заборгованість в грошові активи. З метою надання якісної бухгалтерської інформації про заборгованість підприємства, користувачам для прийняття рішень Бараннікова О. В. пропонує розробити таку форму бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, для якої властиві: наявність єдиного підходу до обліку заборгованості; високоякісний облік довгострокової дебіторської заборгованості, зумовлений наявністю розробки єдиного підходу до реєстрації та обліку довгострокової дебіторської заборгованості в системі синтетичних рахунків; веденням аналітичного обліку за

кожним видом довгострокової дебіторської заборгованості в розроблених відомостях аналітичного обліку [13].

Отже, було надано критичну оцінку нормативно-правової літератури з обліку, аналізу та контролю заборгованості підприємства: відповідно до методологічних засад формування інформації про дебіторську заборгованість у бухгалтерському обліку відображені в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»; методика бухгалтерського обліку зобов'язань в Україні затверджена П(С)БО 11 «Зобов'язання». На думку українських науковців-економістів найбільш гострими питаннями контролю розрахунків з дебіторами є: невизначеність обліку простроченої та безнадійної заборгованості; збільшення сум неплатежів та аналіз взаєморозрахунків з контрагентами; комп'ютеризація бухгалтерського обліку. Тому для керівництва підприємств актуальним є вивчення питання якомога ефективнішого визначення причин зміни в обсягах дебіторської та кредиторської заборгованості і здійснювати управління нею.

1.3. Організаційно-економічна характеристика ПрАТ «Закарпаттавтотранс»

Пасажирські перевезення є однією із найвагоміших ланок господарства будь-якої країни. Їх роль у житті сучасного міста переоцінити важко. Пасажирський транспорт є галуззю невиробничої сфери і належить до інфраструктурних галузей. Однією із основних причин актуальності дослідження розвитку пасажирських перевезень в Україні є їх соціальна значущість.

Транспорт є галуззю, яка знаходиться на стику виробничої сфери і сфери послуг. Він не створює ніяких матеріальних цінностей, а забезпечує перевезення вантажів і людей, розвиваючи зв'язки між підприємствами, галузями, регіонами.

Пасажирський транспорт забезпечує перевезення населення, його основними показниками є пасажиро перевезення і пасажиро обіг. Розглянемо показники Служби статистики України п за січень – серпень 2018р. (табл. 1.4.).

Таблиця 1.4.

Пасажиरोоборот та кількість перевезених пасажирів у січні-серпні 2018 р.

Показники	Пасажирооборот		Кількість перевезених пасажирів	
	млн.пас.км	у % до січня-серпня 2018р.	тис.	у % до січня-серпня 2018р.
1	2	3	4	5
Транспорт	5541,4	101,2	400681,9	102,0
Залізничний	2502,0	100,2	21665,3	94,4
Автомобільний	891,1	95,5	69582,3	91,
Водний	–	–	–	–
Авіаційний	–	–	–	–
Тролейбусний	681,1	98,0	88460,4	98,0
Трамвайний	532,4	115,6	77154,5	115,6
Метрополітенівський	934,8	104,9	143819,4	104,9

Тому, базовим для написання дипломної роботи було обране приватне акціонерне товариство «Закарпатавтотранс». ПрАТ «Закарпатавтотранс».

Підприємство діє на основі самофінансування і самоокупності відповідно до чинного законодавства України та Статуту підприємства, самостійно планує свою діяльність і визначає перспективи розвитку, має самостійний баланс, розрахункові рахунки, здійснює володіння, користування і розпорядження своїм майном згідно з метою своєї діяльності і призначенням майна.

Товариство здійснює перевезення пасажирів на міських і міжнародних маршрутах, забезпечує роботу автобусних станцій. Згідно із укладеними з

автотранспортними підприємствами області договорами надає послуги з перевірки пасажирського транспорту.

Основна діяльність товариства — це надання послуг пасажиром на автостанціях області та автоперевізникам, які здійснюють перевезення пасажирів. Всі автостанції мають окремі будівлі і пристанційні території.

В 2017 році середньо облікова чисельність штатних працівників склала 213 чоловік і середньомісячна заробітна плата 4 901,0 грн. В 2016 році середньо облікова чисельність штатних працівників склала 226 чоловік і середньомісячна заробітна плата 3 680 грн. Розглянемо більш детально штатний розпис на ПрАТ «Закарпаттавтотранс» в табл. 1.5.

Штатний розпис апарату ПрАТ «Закарпаттавтотранс» розподіляється на певні відділи:

1. Загальний відділ - проведення комплексного економічного аналізу господарської діяльності підприємства та виявлення внутрішніх резервів виробництва з метою досягнення найвищої економічної ефективності; проведення розрахунку всіх видів цін на послуги з переробки давальницької сировини; безпосередня участь у розробленні річних та перспективних планів економічного розвитку підприємств.

2. Відділ перевезень та комерційної роботи - здійснюють безпосереднє керування та контроль за рухом пасажирських перевезень; організація пошуку покупців продукції; вибір покупців і встановлення з ними взаємин; складання і підписання договору поставки.

3. Виробничо-технічний відділ - підготовка та укладення одноразових і довгострокових договорів з організаціями і підприємствами; ведення обліку замовивши, контроль їх виконання і супровід на всіх етапах проходження; участь в аутсорсингу; реєстрація всієї технічної документації, по виконуваної заявками замовників.

4. Фінансово-економічний відділ - ведення бухгалтерського обліку фінансово – господарської діяльності інституту та складання звітності; відображення у документах достовірної та у повному обсязі інформації про

господарські операції і результати діяльності, необхідної для оперативного управління бюджетними призначеннями та фінансовими матеріальними (нематеріальними) ресурсами тощо.

Таблиця 1.5.

ШТАТНИЙ РОЗПИС АПАРАТУ ПрАТ "ЗАКАРПАТАВТОТРАНС" на 2017 р.

Посади	Кількість штатних окладів
Постійний представник Наглядової Ради з питань технологічного процесу	1
Керівник управління ПрАТ "Закарпатавтотранс" по комерційній роботі та організації пасажирських перевезень	1
Головний спеціаліст з охорони праці та безпеки руху	1
Менеджер з персоналу	1
Менеджер з реклами	1
Завідувач канцелярією	1
Завідувач господарством – центральним складом	1
Адміністратор по управлінню майном в с. Чинадієво	0,5
Прес-секретар	1
Прибиральниця	2
Підсобний робітник	2,25
Охоронник	3
Водій легкового автомобіля	1
ВІДДІЛ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ТА КОМЕРЦІЙНОЇ РОБОТИ	
Начальник відділу	1
Заступник начальника відділу	1
Головний спеціаліст	1
Провідний інженер	2
ВИРОБНИЧО-ТЕХНІЧНИЙ ВІДДІЛ	
Головний інженер	1
Головний спеціаліст	2
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВІДДІЛ	
Головний бухгалтер	1
Заступник головного бухгалтера	1
Головний спеціаліст по бухг.обліку	1
Головний спеціаліст	1
Спеціаліст по бухг.обліку	1
Провідний бухгалтер	1
Бухгалтер	1
ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНИЙ ВІДДІЛ	
Начальник відділу	1
Програміст	1
ВІДДІЛ КОНТРОЛЮ	
Начальник відділу	1
Ревізор	1
ЮРИДИЧНИЙ ВІДДІЛ	
Начальник відділу	1
Юрисконсульт	1
Всього:	38

5. Інформаційно-технічний відділ - аналіз перспективних засобів та вибір оптимальної автоматизованої системи управління або базових програмних засобів; впровадження(розробка), та налагодження системи; експлуатація системи та усунення непередбачених ситуацій, що виникають в найбільш слабких або найменш осмислених та «вузьких» місцях системи.

6. Відділ контролю - забезпечення точної відповідності управлінського рішення змістом його виконання; оцінка ефективності використання ресурсів та управлінських рішень; виявлення резервів і нових можливостей у підвищенні ефективності роботи підприємства, тощо.

7. Юридичний відділ - забезпечення дотримання законності на підприємстві та юридичного захисту його інтересів; робота з угодами; робота з претензіями; робота з позовами; загальні задачі.

Для бухгалтерського обліку повністю використовується застосування спеціалізованих бухгалтерських програмних продуктів, які писалися під автотранспортну діяльність, а саме 1С- Бухгалтерія.8.3.

Порівняльно-аналітичний баланс ПрАТ «Закарпаттавтотранс» можна дослідити у Додатку К, за 2013-2017 роки. З цього балансу можна проаналізувати абсолютні і відносні відхилення і дати висновки.

Ми бачимо з додатку , порівняльно-аналітичний баланс зроблено за 5 років. Валюта балансу у 2017 році становить 25 980 тис.грн, у 2016 році – 17 170 тис.грн, у 2015 році – 13 186 тис.грн., у 2014 році – 10 913 тис. грн., у 2013 році – 10 501 тис. грн.

Необоротні активи у 2017 році становлять 23 611 тис. грн., і в порівнянні з попереднім роком збільшились на 9 876 тис.грн, або на 71,904%. Якщо порівнювати 2017 і 2013 роки, то у 2017 році необоротних активів більше на 14 879 тис.грн, або на 104,78 %. Частка необоротних активів у підсумку балансу у 2017 році становить 90,881%, тобто більшу частину активу балансу.

Оборотні активи у 2017 році становлять 2 363 тис.грн., і у порівнянні з попереднім роком ця сума зменшилась на 1 072 тис.грн.

Станом на 31.12.2017 р. дебіторська заборгованість склала 536 тис.грн. і до відповідного періоду минулого року зменшилась на 74 тис.грн. Станом на 31.12.2016 р. дебіторська заборгованість склала 964 тис. грн., станом на 31.12.2015р. зменшилась на 167 тис. грн., станом на 31.12.2014 р. зменшилась на 335 тис. грн., станом на 31.12.2013 р. - на 15 тис. грн.

Активи, що повільно реалізуються у звітному році становлять 25 094 тис.грн, найбільш ліквідні активи – 1 086 тис.грн.

Зареєстрований капітал у 2017 році становить 696 тис.грн. і він не змінювався протягом всіх років, які взяті для аналізу. Частка зареєстрованого капіталу у підсумку балансу у звітному році становить 2,679 %.

У 2017 році власний капітал становить 15 055 тис.грн, у 2016 році – 13 347 тис.грн, у 2015 році – 10 208 тис.грн., у 2014 році – 8 266 тис. грн, у 2013 році – 7 496 тис. грн. Частка власного капіталу у підсумку балансу у 2017 році становить 57,948%.

Сума довгострокових зобов'язань і забезпечень у підсумку балансу у 2017 році становить 5 268 тис.грн, і в порівнянні з 2016 роком збільшились на 51,09%. У 2017 році усього за розділом 5 657 тис. грн і цей показник в порівнянні з попереднім роком збільшилася на 1 993 тис.грн. Кредиторська заборгованість склала 3 077 тис.грн. і збільшилась до відповідного періоду минулого року на 1 304 тис.грн. Заборгованість зросла в зв'язку зі змінами у валютному законодавстві, що призвело до ускладнень при підписанні договорів з нерезидентами. В даний час кредиторська заборгованість по нерезидентам за 2016 рік погашена. Кредиторська заборгованість склала 1 926 тис. грн. і збільшилась до відповідного періоду минулого року на 1 045 тис. грн.

Для організаційно-економічної характеристики підприємства важливим є визначення платоспроможності підприємства ПрАТ «Закарпатавтотранс» наведена в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6.

Платоспроможність підприємства 2013-2017 р. р.

Показник	Нормативне значення	Фактичне значення					Абсолютне відхилення				
		2013	2014	2015	2016	2017	2014 - 2013	2015-2014	2015 - 2016	2016-2017	2015-2017
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,25 - 0,35	0,15	0,07	0,11	0,63	0,19	-0,08	0,04	0,52	-0,44	0,08
Коефіцієнт швидкої ліквідності	≥ 1	0,85	0,78	0,58	0,89	0,34	-0,07	-0,02	0,31	-0,56	-0,25
Загальний коефіцієнт покриття	2,0 - 2,5	0,95	0,84	0,65	0,94	0,42	-0,11	-0,19	0,29	-0,52	-0,23

За даними Таблиці 1.7, коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яку частину поточної заборгованості підприємство може погасити в найближчий час за рахунок наявних грошових коштів. У даному випадку, як бачимо, підприємство у 2017 році може погасити лише 19 % і порівняно з 2016 роком, цей результативний показник зменшився на 44 %, а порівнюючи з 2013 роком, то збільшився на 4 %. Це є недостатньо для погашення заборгованості, адже нормативним значенням є погашення більше 25-35%. Нормативне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності за п'ять аналізованих років було досягнуто лише у 2016 році, адже там за рахунок наявних грошових коштів можна було погасити 63 % поточної заборгованості.

На кінець 2017 р. поточні зобов'язання можна погасити на 34 % за рахунок грошових коштів та надходжень від дебіторської заборгованості, що на 56 % менше, ніж в 2016 р. і на 51 % за 2013 рік. Цей показник називається коефіцієнт швидкої ліквідності і він не відповідає нормативному значенню у звітному році.

На кінець 2017 року 42 % поточних зобов'язань можна погасити, мобілізуючи всі оборотні активи, і цей показник менший на 52 %, ніж у 2016 році і не відповідає нормативу.

Отже, аналізуючи всі три показники у 2017 році, можна зробити висновок, що платоспроможність ПрАТ «Закарпатавтотранс» зменшилась, так як всі

показники зменшились порівнюючи з 2016 роком та не відповідають нормативу, що свідчить про неплатоспроможність підприємства.

Величина власних джерел фінансування у звітному році становить 15 055 тис.грн. і порівняно з попереднім роком ця сума збільшилась на 1708 тис. грн, а порівняно з 2013 роком, то величина власних джерел фінансування збільшилась на 7 559 тис.грн.Разом зобов'язань у звітному році становить 10 925 тис.грн, і порівняно з попереднім роком ця сума збільшилась на 7 102 тис.грн. Частка власних джерел фінансування у підсумку балансу є 57,948%, відповідно частка зобов'язань – 42,052%

Питома вага довгострокових зобов'язань у 2017 році становить 78 % і в порівнянні з попереднім роком дане значення зменшилося на 1 %. Тобто за рахунок довгострокових джерел фінансується у звітному році 78 % активів. Нормативним значенням коефіцієнта довгострокового фінансування є показник менший за 60 %, і це значення було перевищено.

Власний капітал майже не вкладений у оборот, що негативно впливає на фінансову стійкість підприємства. Власні оборотні кошти не покривають запаси, що є негативним для фінансової стійкості. Отже, за даними аналізу Товариство є фінансово нестійким, а все тому що до каси автостанцій поступає повна сума за вартість квитків, а у доходи включається тіль станційний збір (8-12 %) та винагорода від перевізника (15 %), а все інше це кошти перевізників.

Порівнюючи п'ять років, то фінансовий стан у 2017 році в порівнянні з попереднім роком став гіршим, так як всі показники, що показують фінансову стійкість зменшились.

Динаміку показників фінансових результатів ПрАТ «Закарпаттавтотранс» за період 2013 – 2017рр. зазначено в табл. 1.7.

Автостанціями області відправлено в 2017 році 813,9 тис. автобусів і надано послуг 5 511,8 тис. пасажиром. У 2016 році 816,3 тис. автобусів і надано послуг 5 318,6 тис. пасажиром. В порівнянні з 2016 роком інтернет продаж квитків збільшився на 45%. За перевізниками закріплено 1186 маршрутів, що обслуговують 164 перевізників.

Таблиця 1.7.

№	Показники	2013	2014	2015	2016	2017	Абсолютне відхилення від 2017р.				Відносне відхилення від 2017р., %			
							2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1274 4	12883	1446 0	19764	2373 7	139	1577	5304	3973	1,078	10,905	26,836	16,738
2	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	7605	7662	9130	11673	1609 0	57	1468	2543	4417	0,743	16,078	21,783	27,452
3	Валовий прибуток	5139	5221	5330	8091	7647	82	109	2761	-444	1,570	2,045	34,124	-5,806
4	Інші операційні доходи	1639	2260	4089	3578	4068	621	1829	-511	490	27,477	44,729	-14,282	12,045
5	Адміністративні витрати	4845	5440	6004	7070	9661	595	564	1066	2591	10,937	9,393	15,077	26,819
6	Інші операційні витрати	418	829	995	859	52	411	166	-136	-807	49,577	16,683	-15,832	-1551,9
7	Чистий прибуток	1034	770	1942	3 139	1 708	-264	1172	1197	-1431	-34,285	60,350	38,133	-83,782

Динаміка ресурсів ПрАТ «Закарпатавтотранс» за період 2013 – 2017рр.

За перевізниками у 2016 році було закріплено 1186 маршрутів, що обслуговують 213 перевізників. В 2017 році середня загрузка автобуса склала 6,8 пасажирів, середня вартість квитка становить 16,8 грн. Валова виручка за 2017 р. (по проданим квиткам) склала 92 325,4 тис.грн., що на 19% більше ніж в 2016 році. Валова виручка за 2016 р. (по проданим квиткам) склала 75 031,8 тис. грн., що на 44% більше ніж в 2015 році.

Всього доходи по ПрАТ «Закарпатавтотранс» за 2017 р. складають 28 646 тис. грн. при плані 30 050 тис. грн., тобто план виконано на 95%, а до доходів 2016 р. становить 119,5 %. Всього доходи за 2016 р. складають 26 735,9 тис. грн. при плані 28 733,9 тис. грн. план виконано на 93 %, а до доходів 2015 р. становить 121,7 %. Доходність товариства залежить від роботи перевізників, тому підприємством приймаються всі міри для залучення автоперевізників до співпраці.

Таким чином, аналіз діяльності ПрАТ «Закарпатавтотранс» показав, що сума довгострокових зобов'язань і забезпечень у підсумку балансу у 2017 році порівняні з 2016 роком збільшились на 51,09%; кредиторська заборгованість станом на 2017р. збільшилась відповідно до 2016р. на 1 304 тис. грн. Заборгованість зросла в зв'язку зі змінами у валютному законодавстві, що призвело до ускладнень при підписанні договорів з нерезидентами. В даний час кредиторська заборгованість по нерезидентам за 2016 рік погашена. Порівнюючи п'ять років, визначимо що фінансовий стан гіршим, так як всі показники, що характеризують фінансову стійкість зменшились, а показники платоспроможності не відповідають нормативам, що потребує подальшого дослідження в роботі.

РОЗДІЛ 2.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз організації обліку заборгованості на ПрАТ «Закарпатавтотранс»

Належна організація обліку дебіторської та кредиторської заборгованості сприяє ефективному управлінню їх розмірами і термінами на підприємстві та посиленню контролю за своєчасним здійсненням розрахунків.

На ефективність діяльності підприємства значною мірою впливають створена організаційна структура, якість підготовки облікової інформації, професійний рівень фахівців, належна оцінка отриманих даних, які обумовлюють прийняття управлінських рішень.

Бухгалтер під час ведення обліку і здійснення податкових розрахунків на підприємстві має орієнтуватися у методологічних розбіжностях різних законних баз, які регулюють дві економіко-правові системи – обліково-аналітичну та податкову.

Основні завдання організації обліку дебіторської та кредиторської заборгованості на ПрАТ «Закарпатавтотранс» наведені на рис 2.1, зокрема до них належать: зазначення в Наказі про облікову політику положень щодо заборгованості, а також критеріїв класифікації заборгованості; розробка графіку документообороту для документів, що підтверджують виникнення заборгованості, та доведення цієї інформації до виконавців; вибір облікових реєстрів, в яких відображається дебіторська та кредиторська заборгованість, та доведення цієї інформації до конкретних виконавців; вибір методу списання безнадійної заборгованості та визначення резерву сумнівних боргів; організація передачі інформації з облікових реєстрів до центральної бухгалтерії (головному бухгалтеру) для її відображення в звітності та ін.

Завдання організації обліку дебіторської та кредиторської заборгованості

Визначення елементів облікової політики щодо заборгованості і закріплення їх відповідними розпорядчими документами

Достовірне, своєчасне, повне та безперервне відображення господарських операцій пов'язаних заборгованістю

Обробка даних щодо заборгованості за допомогою відповідних облікових процедур, прийомів та способів

Складання звітності про стан дебіторської та кредиторської заборгованості на основі отриманої та обробленої відповідним чином інформації

Рис. 2.1. Завдання організації бухгалтерського обліку дебіторської і кредиторської заборгованості: систематизовано на основі [36, с. 182]

На ПрАТ «Закарпатавтотранс» елементи облікової політики щодо обліку дебіторської та кредиторської заборгованості включають наступні елементи: види діяльності підприємства, форма ведення обліку, визнання та оцінка дебіторської заборгованості, класифікація дебіторської заборгованості, визнання заборгованості сумнівною, метод та період нарахування резерву сумнівних боргів, визнання заборгованості безнадійною, порядок списання безнадійної заборгованості (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Елементи облікової політики на ПрАТ «Закарпатавтотранс»

№ з/п	Елемент облікової політики	Характеристика елемента облікової політики	Елементи облікової політики, на ПрАТ «Закарпатавтотранс»
1	2	3	4
1	Види діяльності підприємства	Необхідно чітко визначити види діяльності, якими займається підприємство, від цього залежить вибір заборгованості на яку нараховується резерв.	Міський та приміський пасажирський наземний транспорт
2	Форма ведення обліку	Зазначення форми ведення бухгалтерського обліку, що безпосередньо впливає на сукупність та послідовність використання облікових реєстрів. Форма ведення обліку може бути ручна (журнальна, журнально-ордерна та ін.) і комп'ютеризована	Автоматизована

Продовження таблиці 2.1.

1	2	3	4
3	Визнання та оцінка заборгованості	Визнання заборгованості як активу здійснюється якщо: існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод; сума заборгованості може бути достовірно визначена. У випадку із заборгованістю покупців та замовників додаються ще дві умови: покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на актив; підприємство продавець не здійснює надалі управління та контроль за реалізованим активом. Передбачити в наказі додатково умови застосування оцінки заборгованості за справедливою вартістю, що відповідає вимогам концепції управління вартістю підприємства	Заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума
4	Класифікація дебіторської та кредиторської заборгованості	Необхідно передбачити та закріпити в Наказі перелік класифікаційних ознак та види на які поділяється заборгованість для тих чи інших управлінських потреб та вказати відповідно до обраної класифікації розрізи аналітики для обліку заборгованості	Дебіторська заборгованість: -за терміном погашення; -за об'єктами, щодо яких виникли зобов'язання дебіторів; -за своєчасністю оплати боржниками. Кредиторська заборгованість: -за терміном погашення; -за джерелами виникнення.
5	Визнання заборгованості безнадійною	Визначаються критерії віднесення заборгованості до безнадійної відповідно до бухгалтерського та податкового законодавства	Заборгованість зі строком позовної давності, що минув, у разі, якщо відповідні заходи щодо її стягнення не привели до позитивних результатів.
6	Порядок списання безнадійної заборгованості	Зазначити порядок за яким списується безнадійна заборгованість, зокрема закріпити в Наказі про облікову політику підприємства, що заборгованість списується з балансу відповідно до розпорядження керівника на підставі проведеної інвентаризації та письмового обґрунтування доцільності списання	Списання здійснюється на основі відповідного наказу керівника підприємства.

Наведені в табл. 2.1 елементи облікової політики повинні обов'язково знаходити своє відображення в Наказі про облікову політику підприємства і зазначенням обраних альтернативних варіантів за відповідними розрізами.

Організація обліку заборгованості на підприємстві будь-якої форми власності має важливе значення, оскільки сприяє систематизації інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій за борговими правами (з дебіторами та кредиторами).

Створення форм документів, формування різних первинних, проміжних, та підсумкових даних та показників, складання звітності пов'язані з великою кількістю операцій. Упорядкування даного процесу, тобто руху документів на підприємстві та виконання різних робіт у практиці називають документообігом.

Основними етапами документообігу на ПрАТ «Закарпатавтотранс» є:

1. складання і оформлення документа, перевірка правильності заповнення реквізитів;
2. прийняття документа бухгалтерією (обліковим апаратом);
3. рух документа між відділами бухгалтерії, його подальша обробка і використання для облікових записів;
4. введення документа 1С Підприємство 8.3, що використовується на підприємстві;
5. передача документів до архіву.

Документообіг на ПрАТ «Закарпатавтотранс» встановлюється головним бухгалтером і є обов'язковим для всіх працівників підприємства. Для кожного виду або роду документів (накладних, вимог, рахунків-фактур тощо) розробляється особлива схема документообігу у формі графіка руху документів. У графіку, який встановлюється наказом керівника ПрАТ «Закарпатавтотранс» зазначається дата створення або одержання від інших підприємств та установ документів, прийняття їх до обліку, передача в обробку та до архіву.

Порядок і форми розрахунків між постачальником та покупцем визначаються у господарських договорах. При поставці товарів/наданні послуг укладається договір поставки/надання послуг. Договір – це основний документ, що визначає права та обов'язки сторін з поставок усіх видів товарів або послуг. За договором поставки організація постачальник зобов'язується передати в певні строки або строк організації покупцеві певну продукцію або послугу згідно з

обов'язковим для обох організацій плановим актом розподілу продукції/послуг; або за їх розсудом, а організація покупець зобов'язується прийняти продукцію та/або послуги і оплатити її за встановленими цінами [50, с. 480].

Про реальність укладання договору поставки/ надання послуг свідчить наявність таких документів: акт наданих послуг, виконаних робіт; акт про приймання матеріалів (М-7); акт про виявлені дефекти устаткування (М-17); накладні на відпуск товарно-матеріальних цінностей; прибутковий ордер (М-4); товарно-транспортна накладна (1-ТН); податкова накладна; платіжні і розрахункові документи (табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

**Первинні документи, які використовуються при розрахунках ПрАТ
«Закарпатавтотранс»**

<i>№ з/п</i>	<i>Назва документу</i>	<i>Призначення документу</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1	Рахунок-фактура	Використовуються для розрахунків між постачальниками та покупцями за відвантажені основні засоби
2	Рахунок виконаних робіт, наданих послуг	Призначений для обліку виконаних робіт та наданих послуг
3	Акт виконаних робіт/ наданих послуг	Застосовується для оприбуткування послуг, які отримало підприємство
4	Довіреність	Призначена для підтвердження права окремої посадової особи виступати довіреною особою підприємства при отриманні матеріальні активи

Отже, відносини постачальника з покупцем будуються, як правило, на договірній основі, що має бути документально зафіксований. Крім договору основними джерелами інформації для контролю розрахункових відносин слугують первинні документи з обліку розрахунків. Документування розрахунків з покупцями і замовниками та постачальниками і підрядниками на ПрАТ «Закарпатавтотранс» відбувається при складанні наступних документів:

- 1) Якщо виникає заборгованість при розрахунках з вітчизняними покупцями: накладні; рахунки-фактури; рахунки; акти прийнятих робіт, наданих послуг; податкові накладні, товарні накладні; товарно-транспортні накладні.
- 2) Якщо виникає заборгованість при розрахунках з іноземними покупцями: комерційні документи (рахунки-фактури); транспортні накладні;

платіжні документи на перерахування сум митних платежів та інших податків на рахунки митних установ; розрахунки бухгалтерії про наявність курсових різниць.

3) Якщо погашається заборгованість при розрахунках з вітчизняними покупцями: виписки банку; ПКО.

4) Якщо погашається заборгованість при розрахунках з іноземними покупцями: виписки банку; векселі.

Приклади заповнених первинних документів на ПрАТ «Закарпатавтотранс» зазначені в додатку Л. На сьогодні, незважаючи на спроби розробити і впровадити типові форми первинних документів, первинний облік залишається недостатньо впорядкованим, трудомістким і погано організованим, це в свою чергу стримує розвиток інтегрованих систем обробки інформації. Для вирішення даних проблем слід запропонувати підвищення рівня автоматизації і широке використання різних видів обчислювальної техніки на всіх стадіях облікового процесу, що дасть можливість відмови від первинних документів у вигляді паперових носіїв. Із загального порядку виняток можуть становити лише операції, безпосередньо пов'язані з грошовими розрахунками.

Проведемо більш детально огляд облікового відображення дебіторської та кредиторської заборгованостей на рахунках. За допомогою рахунків бухгалтерського обліку узагальнюється, класифікується інформація з метою отримання необхідних даних про господарську діяльність підприємства. Отже, дебіторська та кредиторська заборгованість повинні бути відображені на рахунках бухгалтерського обліку таким чином, щоб можна було отримати найбільш точну і глибоку інформацію щодо стану заборгованості на підприємстві загалом та за її видами.

Для забезпечення ефективності проведення розрахунків з дебіторами і кредиторами, на нашу думку, слід побудувати аналітичний облік таким чином, щоб можна було забезпечити можливість отримання необхідних даних:

- за постачальниками щодо акцептованих та інших розрахункових документів, строк оплати яких не настав;
- постачальниками по неоплачених в строк розрахункових документах;

- за авансами виданими;
- за постачальниками по виданих векселях, строк оплати яких не настав;
- за постачальниками за простроченими оплатою векселями;
- постачальниками за отриманим комерційним кредитом тощо;
- за покупцями і замовникам за розрахунковими документами, термін оплати яких не настав;
- постачальникам по не оплаченим в строк розрахунковим документам;
- за покупцями і замовниками за неоплаченими в строк розрахунковими документами;
- за авансами отриманими.

Для обліку дебіторської заборгованості передбачені наступні рахунки, які зображені на рисунку 2.2.

На рахунок 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" ведеться узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем, а також узагальнюється інформація про розрахунки з учасниками промислово-фінансової групи. Рахунок 36 "Розрахунки з покупцями і замовниками" на ПрАТ «Закарпатавтотранс» ведеться в розрізі субрахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» - для обліку розрахунків з покупцями і замовниками, що знаходяться на митній території України.

За дебетом рахунку 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" відображається продажна вартість виконаних робіт, наданих послуг, яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації, за кредитом - сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу, та інші види розрахунків.

Рахунки, призначені для обліку дебіторської заборгованості

18 “Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи”

37 “Розрахунки з різними дебіторами”

181 “Заборгованість за майно, що передане у фінансову оренду”

371 “Розрахунки за виданими авансами”

182 “Довгострокові векселі одержані”

372 “Розрахунки з підзвітними особами”

183 “Інша дебіторська заборгованість”

373 “Розрахунки за нарахованими доходами”

184 “Інші необоротні активи”

34 “Короткострокові векселі”

374 “Розрахунки за претензіями”

341 “Короткострокові векселі, одержані в національній валюті”

375 “Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків”

342 “Короткострокові векселі, одержані в іноземній валюті”

376 “Розрахунки за позиками членам кредитних спілок”

36 “Розрахунки з покупцями і замовниками”

377 “Розрахунки з іншими дебіторами”

361 “Розрахунки з вітчизняними покупцями”

38 “Резерв сумнівних боргів”

362 “Розрахунки з іноземними покупцями”

363 “Розрахунки з учасниками ПФГ”

364 “Розрахунки за гарантійним забезпеченням”

Рис. 2.2. Рахунки призначені для обліку дебіторської заборгованості [68, с. 275]

Сальдо рахунку відображає заборгованість покупців та замовників за одержані продукцію, роботу чи послуги. Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками ведеться за кожним покупцем та замовником за кожним пред'явленим до сплати рахунком.

Проводки по відображенню у бухгалтерському обліку розрахунків з покупцями і замовниками, що використовуються на ПрАТ «Закарпаттавтотранс» за квітень 2017р. наведено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Проводки по відображенню у бухгалтерському обліку розрахунків на ПрАТ «Закарпаттавтотранс» за квітень 2017р., тис. грн.

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума/ Первинний документ
1	2	3	4	5
1	Повернено покупцю: - надлишково отриману готівку - надлишково перераховані кошти	36 "Розрахунки з покупцями та замовниками"	30 «Каса» 31 «Рахунки в банках»	2000 грн. (Рахунок-фактура)
2	Відновлено суму заборгованості покупця, яка раніше була визнана безнадійною, у результаті зміни його фінансового стану	36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" -	716«Відшкодування раніше списаних активів» 071«Списана дебіторська заборгованість»	12000 грн. (Бухгалтерська довідка)
3	Відображено дохід від реалізації робіт, послуг,	36 "Розрахунки з покупцями та замовниками"	70 "Доходи від реалізації"	25000 грн. (Акт виконаних робіт)
4	Відображено курсову різницю в результаті перерахунку дебіторської заборгованості на дату отримання коштів	36 "Розрахунки з покупцями та замовниками"	714 "Дохід від операційної курсової різниці"	1543 грн. (Банківська виписка)
5	Погашено покупцем заборгованість за роботи та послуги	30 "Каса", 31 "Рахунки в банках"	36 "Розрахунки з покупцями та замовниками"	4500 грн. (Платіжне доручення)
6	Списано безнадійну дебіторську заборгованість, -визнану безнадійною	944 "Сумнівні та безнадійні борги"	36 "Розрахунки з покупцями та замовниками"	1500 грн.
	-одночасно відображено суму списаної заборгованості на позабалансовому рахунку	071 "Списана дебіторська заборгованість"	-	2000 грн. (Бухгалтерська довідка)

Аналітичний облік на рахунку 38 "Резерв сумнівних боргів" ведеться в розрізі боржників чи за строками непогашення дебіторської заборгованості.

На ПрАТ «Закарпаттавтотранс» не здійснюється нарахування резерву сумнівних боргів. Проте ми вважаємо, що для ефективного контролю та аналізу заборгованості краще застосовувати розрахунок резерву сумнівних боргів

методом виходячи з платоспроможності окремих дебіторів, який передбачає аналіз платоспроможності кожного дебітора, що дає більшу інформацію та аналіз стану заборгованості на підприємстві (додаток М).

Виключення безнадійної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги з активів здійснюється з одночасним зменшенням величини резерву сумнівних боргів.

У разі недостатності суми нарахованого резерву сумнівних боргів безнадійна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги списується з активів на інші операційні витрати. Сума відшкодування раніше списаної безнадійної дебіторської заборгованості включається до складу інших операційних доходів.

Поточна дебіторська заборгованість, не пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг, що визнана безнадійною, списується з балансу з відображенням втрат у складі інших операційних витрат.

Кредиторська заборгованість

Відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій облік розрахунків з постачальниками та підрядниками ведеться на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», що призначений для відображення розрахунків за придбані на стороні активи (основні, оборотні, матеріальні та нематеріальні), за виконані і прийняті роботи, надані і спожиті послуги [2].

Рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» – пасивний рахунок, що відноситься до класу поточних зобов'язань. Аналітичний облік розрахунків з постачальниками та підрядниками ведеться в розрізі кожного первинного документу та кожного постачальника і знаходить своє відображення у Відомості аналітичного обліку. На окремих субрахунках синтетичного рахунку 63 сальдо на кінець місяця може бути не лише кредитовим, але й дебетовим.

Кредиторські зобов'язання погашаються за рахунок поточних активів, до яких належать грошові кошти та інші ресурси, щодо яких можна вважати, що вони будуть перетворені на грошові кошти чи використані протягом року з дати

складання бухгалтерського балансу або протягом нормального операційного циклу підприємства (із двох термінів обирають триваліший).

Рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» кореспондує з такими рахунками (табл. 2.4). У випадку передоплати за надану роботу або послугу, підприємство спочатку відносить сплачену суму на дебет субрахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами», після надання робіт або послуг, виконується залік за кредитом субрахунку 371 та дебетом рахунку 63.

Таблиця 2.4.

Кореспонденцій рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками»

Код	За дебетом	Код	За кредитом
34	«Короткострокові векселі одержані»	22	«Малоцінні та швидкозношувані предмети»
36	«Розрахунки з покупцями та замовниками»	23	«Виробництво»
37	«Розрахунки з різними дебіторами»	24	«Брак у виробництві»
46	«Неоплачений капітал»	30	«Каса»
48	«Цільове фінансування і цільові надходження»	31	«Рахунки в банках»
50	«Довгострокові позики»	39	«Витрати майбутніх періодів»
51	«Довгострокові векселі видані»	47	«Забезпечення майбутніх витрат і платежів»
52	«Довгострокові зобов'язання за облігаціями»	64	«Розрахунки за податками й платежами»
55	«Інші довгострокові зобов'язання»	68	«Розрахунки за іншими операціями»
60	«Короткострокові позики»	80	«Матеріальні витрати»
62	«Короткострокові векселі видані»	84	«Інші операційні витрати»
68	«Розрахунки за іншими операціями»	85	«Інші затрати»
70	«Доходи від реалізації»	91	«Загальновиробничі витрати»
71	«Інший операційний дохід»	92	«Адміністративні витрати»
74	«Інші доходи»	93	«Витрати на збут»
		94	«Інші витрати операційної діяльності»
		99	«Надзвичайні витрати»

Якщо залишок на рахунку 63 є кредитовим, це означає, що роботи або послуги були надані підприємству, але оплата за них здійснена не була. В такому разі здійснена згодом оплата показується за кредитом рахунку 30 «Каса» або 31 «Рахунки в банках» і дебетом рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками».

У бухгалтерському обліку на ПрАТ «Закарпатавтотранс» отримані послуги відображаються на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками».

Рахунок 63 кореспондує з великою кількістю інших рахунків, ця взаємодія показана в Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку

активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій (табл. 2.5).

Таблиця 2.5.

Проводки по відображенню у бухгалтерському обліку розрахунків з постачальниками на ПрАТ «Закарпатавтотранс», за квітень 2017р., тис. грн.

№ з/п	Зміст господарської операції	Дт.	Кт.	Сума / Первинні документи
Перша подія — надання послуг				
1.	Підписано акт про надання послуг	361	703	1200 (Акт про надані послуги)
2.	Відображено зобов'язання з ПДВ	703	641/ПДВ	200 (Виписка банку)
3.	Отримано кошти за надані послуги	311	361	1200 (Платіжне доручення)
Перша подія — отримання попередньої оплати				
1.	Отримано попередню оплату	311	681	1200 (Рахунок-фактура)
2.	Відображено ПЗ з ПДВ	643	641/ПДВ	200
3.	Підписано акт про надання послуг	361	703	1200 (Акт про надання послуг)
4.	Списано суму податкових зобов'язань після поставки	703	643	200 (Виписка банку)
5.	Проведено зарахування заборгованостей	681	361	1200 (Бухгалтерська довідка)

Сума ПДВ за надані послуги, при наявності Податкової накладної визнається податковим кредитом і відображається за дебетом рахунку 64 "Розрахунки за податками і платежами", субрахунку 641 "Розрахунки за податковим кредитом з ПДВ" і кредиту рахунку 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками".

Поточний бухгалтерський облік містить інформацію про господарську діяльність підприємства. Для одержання інформації про результати такої діяльності, дані поточного обліку необхідно узагальнити в певній системі показників. Це формується за допомогою складання звіту про фінансові результати, яка є завершальним етапом бухгалтерського обліку.

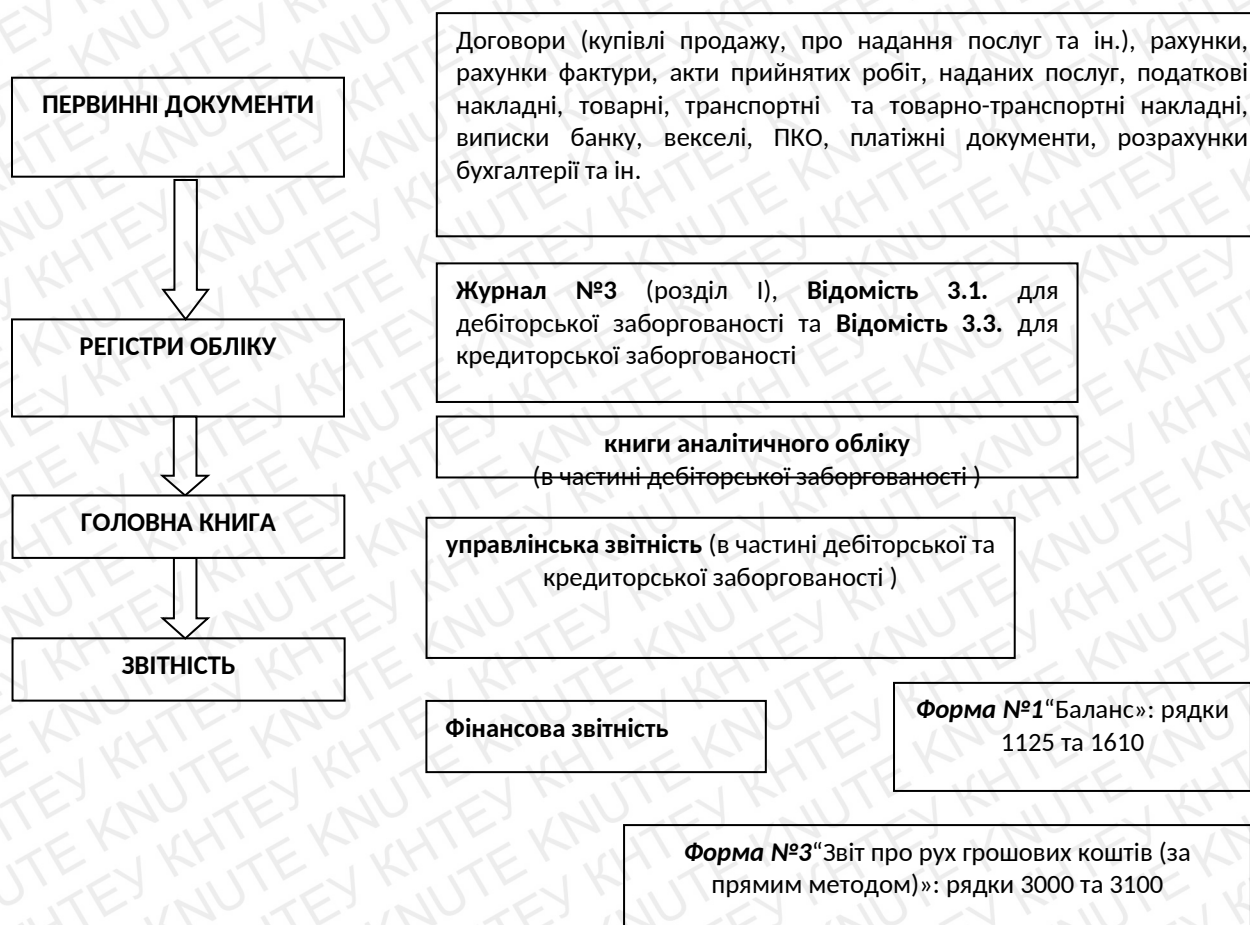

Рис. 2.3. Загальна схема обліку дебіторської та кредиторської заборгованості [63]

Серед основних недоліків існуючої системи обліку заборгованості на ПрАТ «Закарпаттавтотранс» можна визначити такі:

а) для прийняття зацікавленими особами правильних та вчасних рішень щодо існуючої політики управління велике значення мають актуальність і якість інформації про стан розрахунків з дебіторами та кредиторами, що формується на базі даних бухгалтерського обліку певних. Проте, рекомендована нормативами форма бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості журнал-ордер №3 не враховує специфіки даного активу - наявності різних ознак його класифікації і велику кількість методів оцінювання, а рекомендовані облікові регістри не передбачають накопичення інформації про розрахунки з дебіторами різного рівня деталізації і узагальнення. Саме через це неможливим є отримання якісної і неупередженої інформації щодо дебіторської заборгованості для проведення аналізу розрахунків з кожним окремим дебітором. Це зумовлює неможливість

отримання інформації про дебіторську заборгованість в обсязі і вигляді, достатньому для проведення аналізу розрахунків з дебіторами;

б) використання сучасних методик не дає змоги однозначно оцінити стан дебіторської та кредиторської заборгованості, а також ступінь його впливу на фінансово-господарський стан підприємств. Зазначені проблеми вказують на необхідність пошуку специфічних засобів аналізу дебіторської заборгованості, спрямованих на отримання інформації комплексного характеру, достатньої для прийняття рішень щодо глибини кризи не платежів аналізованого суб'єкту.

Можна зазначити такі пропозиції щодо вирішення проблем вищезазначених:

1) своєчасно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування;

2) винаходити можливості збільшення кількості замовників з метою зменшення масштабу ризику несплати;

3) контролювати стан розрахунків за простроченими заборгованостями. В умовах інфляції будь-яка відстрочка платежу призводить до того, що підприємство реально одержує лише частину вартості виконаних робіт. Тому необхідно розширити систему авансових платежів;

4) своєчасно виявляти недопустимі види дебіторської заборгованості.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що правильна організація обліку заборгованості сприяє ефективному управлінню її розмірами та відповідно достовірному відображенню операцій у звітності підприємства. Створення форм документів, формування різних первинних, проміжних, підсумкових даних та показників, складання звітності пов'язані з великою кількістю операцій. Тому нами було запропоновано вирішення даної проблеми, шляхом підвищення рівня автоматизації і широкому використанні різних видів обчислювальної техніки на всіх стадіях облікового процесу, що

дасть можливість відмови від первинних документів у вигляді паперових носіїв.

2.2. Оцінка системи внутрішнього контролю заборгованості ПрАТ «Закарпатавтотранс»

Передумовою ефективного розвитку будь-якого підприємства, незалежно від форми власності, є функціонування системи внутрішнього контролю. Однак на практиці виникає багато питань та проблем. Так, невеликі підприємства найчастіше не мають достатнього персоналу, матеріальних ресурсів та рівня знань управлінців для організації необхідної системи внутрішнього контролю. Великі підприємства, навіть володіючи достатньою базою, можуть бути погано керовані, і, як наслідок, досить великі затрати, понесені на організацію контролю, не дадуть бажаних результатів.

Система внутрішнього контролю – це політика і процедури внутрішнього контролю, прийняті управлінським персоналом суб'єкта господарювання з метою забезпечення правильного та ефективного ведення господарської діяльності, збереження активів, запобігання шахрайству та помилкам, а також виявлення їх, забезпечення точності і повноти облікових записів, своєчасної підготовки достовірної фінансової інформації.

Рис 2.4. Діюча система внутрішнього контролю підприємства [45, с. 37]

Важливими особливостями внутрішнього контролю є:

- 1) здійснення функцій контролю особами, які представляють інтереси даного підприємства і є членами цього колективу;
- 2) охоплення усіх видів контролю, який здійснюється представниками підприємства;
- 3) забезпечення не тільки зворотнього, але й прямого зв'язку між структурними підрозділами підприємства, між керованою і керуючою системами, між лінійними і функціональними підрозділами.

Завдання, що виконуються в системі внутрішньогосподарського контролю, наступні:

- надання інформації про процеси, що відбуваються;
- надання допомоги в прийнятті найбільш доцільних управлінських рішень;
- оцінка правильності прийнятих рішень, своєчасності і результативності їх виконання;
- своєчасне виявлення та усунення умов і факторів, які заважають ефективному здійсненню виробництва.

Організація дієвої системи внутрішнього контролю на ПрАТ «Закарпатавтотранс» базується на своєчасності повідомлення про відхилення, комплексності, відповідальності, інтеграції, збалансованості, постійності, комплексності, розподілу обов'язків.

У процесі здійснення працівниками контролю на ПрАТ «Закарпатавтотранс» ставляться такі основні завдання:

- повнота обліку даних, точність обліку даних;
- законність господарських операцій;
- повнота записів, точність ведення записів;
- збереження бухгалтерських документів;
- захист активів.

Метою внутрішнього контролю розрахунків з дебіторами та кредиторами є встановлення повноти, достовірності та своєчасності відображення даних в первинній документації підприємства, облікових регістрах і звітності. Контроль передбачає здійснення перевірки: за дотриманням планових показників;

налагодження системи спостереження за строками оплати платежів; контроль за виконанням договірних відносин з боку як контрагентів, так і персоналу; виявлення резервів зростання платоспроможності підприємства та контроль за результатами виконання оптимізаційних управлінських рішень.

Попередній контроль розрахунків з контрагентами полягає у ретельному підборі клієнтів з метою мінімізації імовірності невиконання ними зобов'язань. Для цього кожне підприємство може розробити свою систему відбору з використанням різних критеріїв і показників. До головних аспектів, які беруться до уваги в процесі прийняття рішення про співпрацю з тим чи іншим контрагентом, можна віднести наступні:

- 1) репутація потенційного контрагента (постачальника чи покупця) – суб'єктивна оцінка, яка базується на досвіді попередніх відносин, стані платіжної дисципліни, а також власних спостережень та інформації, отриманої від інших контрагентів;
- 2) надійність фінансового становища – вивчення та аналіз основних показників фінансової звітності контрагента (платоспроможність, ліквідність, кредитоспроможність, стійкість тощо)[62].

На початковому етапі здійснення контролю на підприємстві необхідно перевірити обґрунтованість та ефективність обраної підприємством стратегії відносин з контрагентами. Вона, насамперед, повинна включати в себе умови надання чи отримання товарного кредиту, його забезпеченість, строк, доцільність застосування знижок тощо.

Одним із головних аспектів внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості є перевірка їх юридичного оформлення та обґрунтування. Для здійснення процесу придбання та реалізації підприємство вступає з іншими учасниками ринку в економічні взаємовідносини, правовою основою яких є укладання договорів.

Що стосуються дебіторської заборгованості такий контроль дозволить збільшити ймовірність погашення боргу, і відповідно, зменшити ризики з переведення її в безнадійну, що має позитивні тенденції в діяльності

підприємства. Щодо питань розрахунків з постачальниками це, у свою чергу, дозволяє мінімізувати ризики несвоєчасного надходження необхідних для безперервної діяльності підприємства ресурсів.

Результативність контролю залежить від постійного моніторингу та аналізу величини дебіторської та кредиторської заборгованості та їх впливу на фінансовий стан підприємства. На цьому етапі, по-перше, потрібно визначити оптимальний розмір дебіторської заборгованості, яка б надлишково не іммобілізувала фінансові ресурси суб'єкта господарювання і не створювала б перепон для можливості забезпечення безперебійного процесу постачання, виробництва, реалізації та розрахунків підприємства за своїми зобов'язаннями. По-друге, встановлення найбільш комфортного для підприємства співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованістю. Це важливо для прискорення оборотності цих двох показників. Сприятливою є ситуація, коли період обороту дебіторської заборгованості підприємства менший, ніж період обороту кредиторської, оскільки за таких умов підприємство може погасити свої зобов'язання за рахунок коштів, що надходять від дебіторів [66, с. 748].

Далі необхідно періодично проводити інвентаризацію заборгованості шляхом перевірки первинних документів, які є основою для проведення розрахунків та відображення операцій в обліку, а також шляхом звірки залишків з контрагентами. Слід особливу увагу звернути на те, що кожна операція повинна бути санкціонованою та законною.

Контроль кредиторської заборгованості має забезпечувати своєчасність погашення договірних зобов'язань. Це дозволить підприємству уникнути збитків у вигляді фінансових санкцій та штрафів. Крім матеріальних вигод, ефективний контроль сприяє також встановленню позитивного іміджу підприємства (гудвілу) у бізнес-середовищі, що в свою чергу підвищує рівень довіри бізнес-партнерів, збільшує ймовірність укладання контрактів на більш комфортних умовах.

Важливим в організації ефективної системи внутрішнього контролю розрахунків з контрагентами є забезпечення надійності збереження інформації від сторонніх осіб, зокрема перевірка системи зберігання документації,

функціонування архівної служби, порядку інвентаризації документів в архіві і забезпечення доступу до документів тощо.

Організація контролю – це впорядкування взаємозв'язків системи контролю, в рамках якої здійснюються певні заходи. Подібне визначення можна застосовувати і до організації внутрішнього контролю [28].

Слід зазначити, що ступінь складності щодо організації внутрішнього контролю відповідає організаційній структурі підприємства, чисельності управлінського персоналу та іншого персоналу, розгалуженості мережі відокремлених підрозділів, ступеню централізації бухгалтерського обліку та інших характеристик підприємства.

Об'єктами внутрішнього контролю є функціональні цикли діяльності організації – постачання, виробництво і реалізація.

Суб'єктами внутрішнього контролю є окремі посадові особи і працівники структурних та функціональних підрозділів підприємства.

Бухгалтерія веде облік процесів заготівлі цінностей, робіт і надання послуг.

Внутрішній контроль здійснюється безперервно. Окремі контрольні заходи проводяться в залежності від виникнення такої необхідності.

Керівництво підприємства самостійно встановлює склад, терміни і періодичність процедур щодо контролю. Головний принцип організації внутрішнього контролю – доцільність та економічність. Усі документи внутрішнього контролю мають абсолютно конфіденційний характер.

Суб'єктами внутрішнього контролю на ПрАТ «Закарпатавтотранс» є: адміністрація підприємства, керівники структурних підрозділів, відділ менеджменту, бухгалтерія, внутрішній аудит, громадська організація, постійно діюча інвентаризаційна комісія та юридична служба (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Контрольно-ревізійна служба внутрішнього контролю на підприємстві

Процедури внутрішнього контролю, що проводяться ревізійною комісією на підприємстві включають:

- формальне визначення і документальне закріплення порядку діяльності та взаємовідносин певного кола працівників підприємства з приводу планування, організації, регулювання, контролю, обліку та аналізу в процесі реалізації конкретних фінансових та господарських операцій підприємства;
- визначення кола первинних документів або інших носіїв інформації, де відображені дані, які свідчать про виконання відповідними працівниками своїх функцій та про реалізацію етапів відповідних фінансових або господарських операцій;
- визначення «точок контролю» для оцінки різних аспектів реалізації конкретних фінансових (господарських) операцій та стану (наявності) ресурсів підприємства; встановлення контрольованих параметрів об'єкту контролю;
- вибір типів та методів проведення контролю.

Для встановлення методики внутрішнього контролю операцій із дебіторською та кредиторською заборгованістю визначимо мету та завдання такого контролю (рис. 2.6).

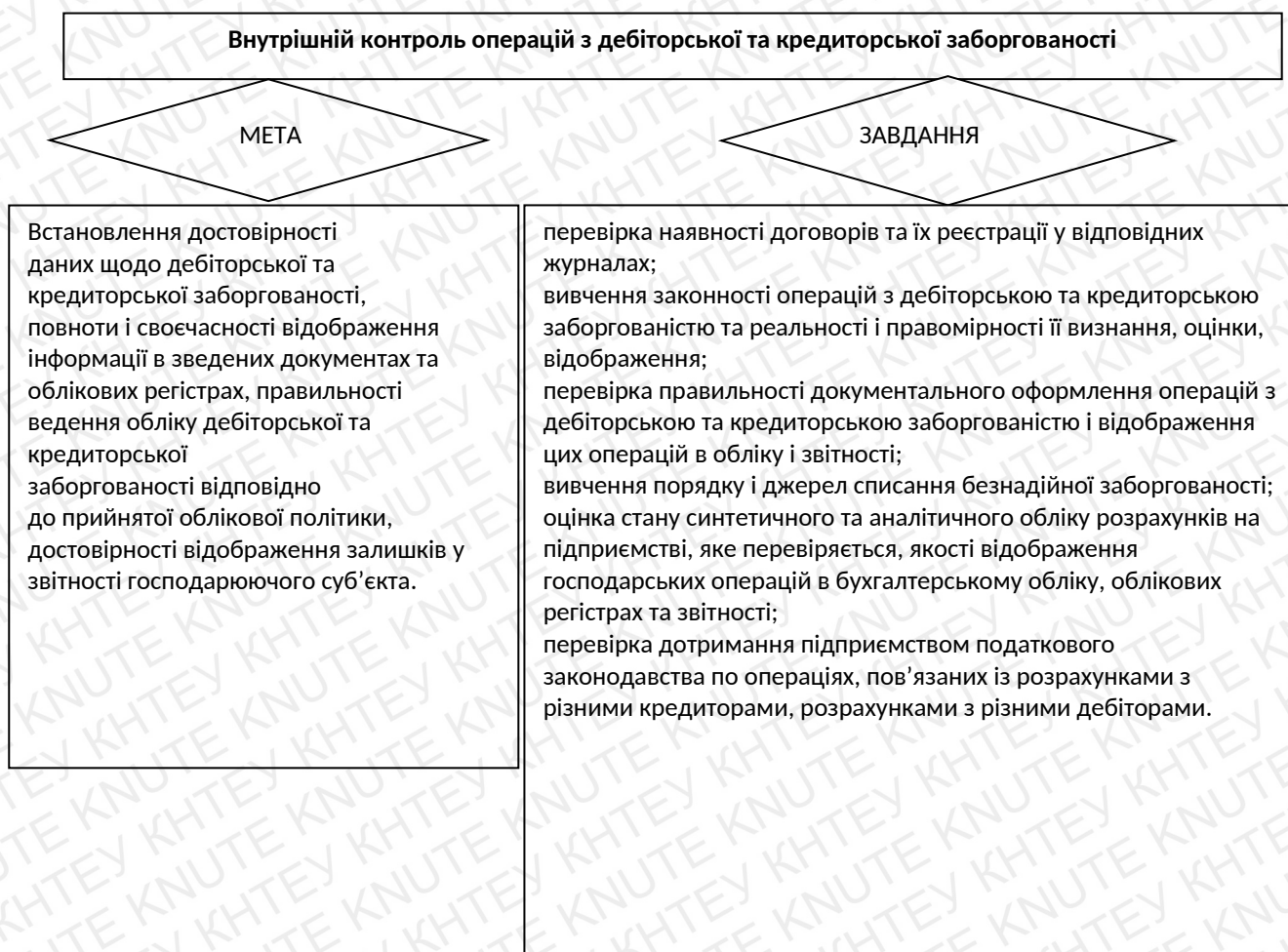

Рис. 2.6. Мета та завдання внутрішнього контролю операцій з дебіторською та кредиторською заборгованості [43, с. 143]

Внутрішній контроль виконує три основні функції, а саме контроль повноважень, контроль документального оформлення, контроль збереження.

Контроль повноважень – це контроль, що забезпечує виконання лише тих операцій, які дійсно сприяють розвитку організації. Такий контроль повинен запобігати зловживанням і попереджувати проведення операцій, в яких відсутня доцільність.

Контроль документального оформлення – контроль, що забезпечує відображення всіх дозволених операцій в облікових регістрах. Цей вид контролю створює умови, при яких операції правильно оформляють обліковими записами і не виправляються без відповідного дозволу.

Контроль збереження – контроль, що сприяє тому, щоб прийняте до обліку

майно не могло бути неправильно використане.

Узагальнюючи вищенаведене, представимо схему організації внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві (рис. 2.7).

Організація внутрішнього контролю на підприємстві зумовлена інтересами підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Особливістю внутрішнього контролю є те, що при його організації та здійсненні:

- 1) застосовують основні принципи, форми та методи контролю;
- 2) операції фінансово-господарської діяльності більшою мірою контролюються у бухгалтерському обліку в тісному взаємозв'язку з оперативним та статистичним обліком;
- 3) за операціями фінансово-господарської діяльності, охопленими бухгалтерським обліком, об'єкти обліку збігаються з об'єктами внутрішнього контролю;
- 4) забезпечується безперервність протягом періоду функціонування підприємства;
- 5) досягається системність у накопиченні, узагальненні та реалізації матеріалів контролю.

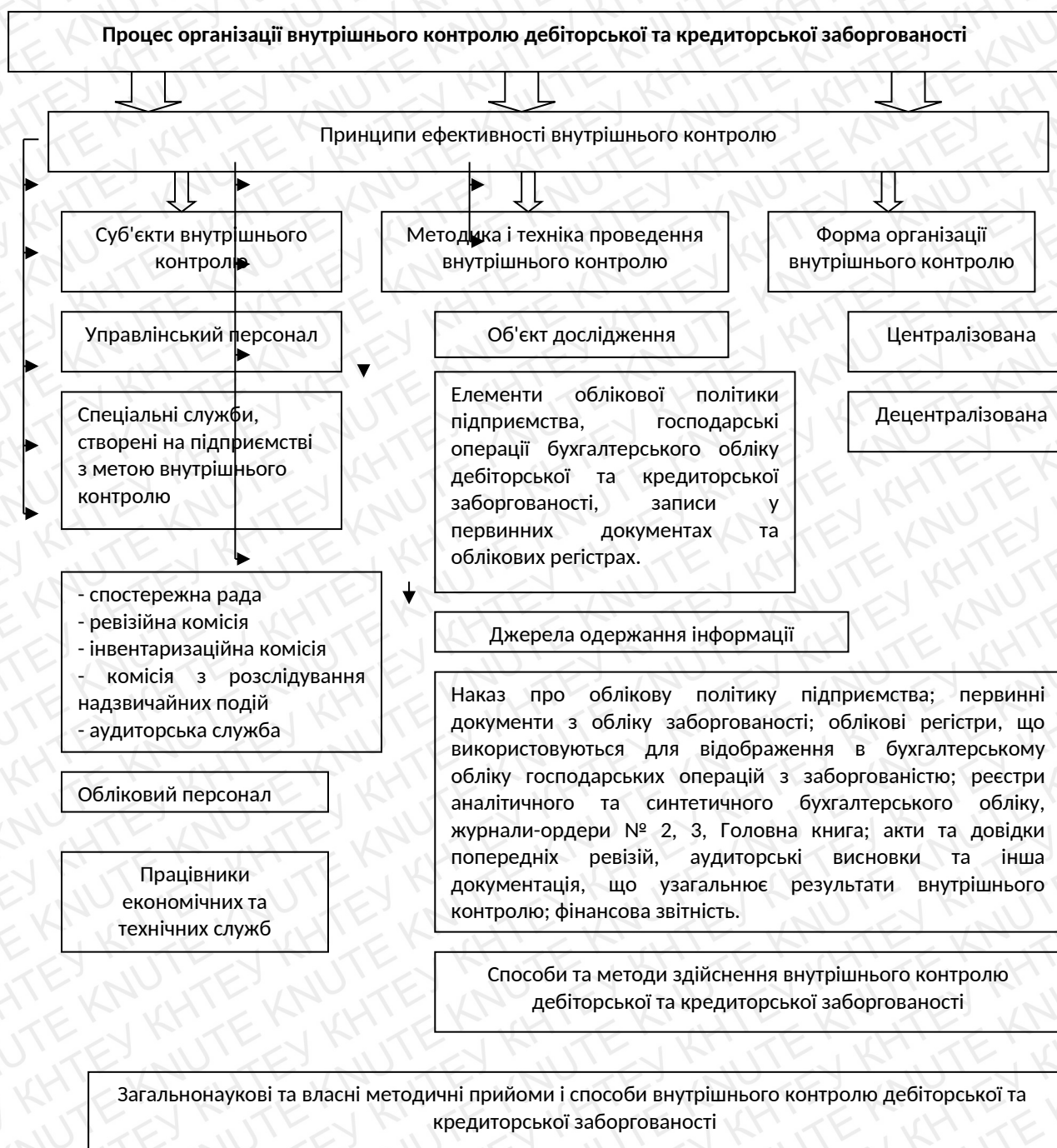

Рис. 2.7. Схема організації внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві [75, с. 95]

Правильна організація процесу внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві сприятиме чіткому документуванню розрахунків, своєчасній та повній реєстрації даних первинного обліку в регістрах, а також правдивому відображенню інформації щодо дебіторської та кредиторської заборгованості у фінансовій звітності.

Провівши аналіз функціонування внутрішнього контролю на ПрАТ «Закарпаттавтотранс», можна сказати, що вищенаведена система організації контролю потребує удосконалення:

- поліпшення якості законодавчо-нормативного відображення у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності інформації стосовно поточних зобов'язань, що забезпечить правильне ведення обліку;

- використання сучасних інформаційних систем, що забезпечить порядок документування облікової інформації, підвищить вірогідність та оперативність одержуваної первинної документації, знизить трудомісткість документування і підготовки первинної облікової інформації;

- впровадження система підготовки, добору, підвищення кваліфікації і удосконалення професійних якостей управлінського та облікового персоналу для більш якісного та ефективного забезпечення внутрішнього контролю на підприємстві;

- створення інформаційних інститутів внутрішнього контролю для забезпечення оперативних контактів між державними органами і суб'єктами господарювання, що забезпечить дотримання підприємством податкового законодавства при веденні фінансово-господарської діяльності підприємства.

Отже, внутрішній контроль дебіторської та кредиторської заборгованості – це система контрольних дій за процесами постачання товарів, надання послуг чи виконання робіт, за рухом товарів і грошових коштів, що супроводжують розрахункові відносини, за достовірністю і своєчасністю документального оформлення відповідних розрахункових відносин, що здійснюються керівництвом підприємства або уповноваженою ним посадовою особою, з метою формування інформаційних засад прийняття управлінських рішень або їх коригування для досягнення поставлених цілей найбільш ефективним способом. Удосконалення організації внутрішнього контролю за заборгованістю за допомогою ПЕОМ буде розглянуто в наступному параграфі.

2.3. Шляхи удосконалення інформаційного забезпечення контролю заборгованості за допомогою ПЕОМ

Застосування комп'ютерної техніки вносить певні зміни до організації бухгалтерського обліку, обчислювальна техніка з допоміжного засобу перетворюється на визначний фактор організації обліку, змінюючи не тільки його форму, але й зміст. Ці зміни зумовлені тим, що змінюються способи обробки інформації, при яких забезпечується різна швидкість надання звітної інформації. В різних системах бухгалтерського обліку (від паперової до комп'ютеризованої) вона забезпечується, як правило, раціональною організацією облікових даних, одноразовим їх отриманням та передачею по всіх напрямках.

Організація обліку і внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості за допомогою ПЕОМ на ПрАТ «Закарпатавтотранс» має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій з дебіторами та кредиторами. Так, ПрАТ «Закарпатавтотранс» використовує програму «1С:Підприємство 8.3. Бухгалтерія» для ведення обліку на підприємстві. В даній програмі реалізовано налаштування аналітичного обліку по рахунках з контрагентами. Є можливість проаналізувати заборгованість в розрізі кожної накладної яка прийшла або видаткової накладної. При формуванні відповідних документів можливе використання як загальних для всіх контрагентів цін, так і індивідуальних для окремого договору.

Важливою умовою вдосконалення обліку і контролю є докорінна реконструкція його технічної та інформаційної бази на основі вдосконаленої системи обліку, контролю й аналізу з використанням автоматизованих робочих місць бухгалтера (далі АРМБ).

Одним з найважливіших завдань є подальший розвиток і використання інформаційних систем (далі ІС) підприємства, що обумовлює використання нових засобів управління та сучасних технічних засобів для ефективного функціонування системи обліку на підприємстві ПрАТ «Закарпатавтотранс».

Відповідно до цього потрібно змінити методологічні та методичні аспекти бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік і облікова інформація в умовах автоматизованої системи обробки інформації використовуються значно ширше, ніж у разі ручної обробки даних. Змінюється й цільове призначення бухгалтерського обліку.

Процес автоматизації бухгалтерського обліку має розвиватися за умови комплексного, системного та цілеспрямованого підходу з орієнтацією на потреби відповідної ланки управління підприємства.

Характерними рисами організації роботи облікового апарату при комплексній комп'ютеризації обліку є:

- рішення завдань бухгалтерського обліку та інформаційне обслуговування користувачів АРМ здійснюється за ініціативою і при безпосередній участі облікових працівників;
- інтелектуальна потужність інформаційних систем обліку зростає за рахунок формалізації знань бухгалтерів і створення баз знань, що дозволяє підвищити професійний рівень кожного користувача АРМ – бухгалтера;
- пошук потрібної інформації здійснюється користувачами зі своїх робочих місць із застосуванням спеціалізованих засобів пошуку інформації;
- обліково-аналітична інформація оброблюється в діалоговому режимі;
- бухгалтер є безпосереднім учасником технологічного процесу розподіленої обробки даних, а персональний комп'ютер – основним засобом його праці.

Важливою рисою облікової системи є забезпечення управління на будь-якому його рівні зворотним зв'язком. Функція зворотного зв'язку є основною перевагою підсистеми бухгалтерського обліку, і в цьому полягає її величезне значення для управління. Зворотний зв'язок забезпечується за допомогою системи проміжної інформації, що фіксується на магнітному носії або видається безпосередньо на екран дисплея. Тому від швидкості видачі такої інформації залежить оперативність прийняття управлінських рішень.

Професійні АРМ — це головний інструмент спілкування людини з інформаційними системами, що виконують роль автономних робочих місць,

інтелектуальних терміналів, робочих станцій у локальних мережах. АРМ на сьогодні мають відкриту архітектуру та легко адаптуються в ІС [77].

Якщо за критерій узяти організаційну структуру управління, то можна умовно виокремити АРМ керівника, АРМ управлінського працівника середнього та оперативного рівнів.

Створення АРМ забезпечує:

- 1) простоту, зручність і дружнє ставлення до користувача;
- 2) простоту адаптації до конкретних функцій користувача;
- 3) високу надійність і живучість;
- 4) порівняно просту організацію технічного обслуговування.

Ефективним режимом роботи АРМ є його функціонування в рамках локальної обчислювальної мережі. Створені АРМ спеціалістів дають можливість користувачеві працювати в діалоговому режимі, оперативно розв'язувати поточні задачі, зручно вводити дані, вести контроль, оброблення інформації, визначати достовірність результатної інформації, виводити й передавати каналами зв'язку. Інформаційне забезпечення АРМ орієнтується на конкретну, звичну для користувача, предметну сферу.

В основу організації системи бухгалтерського обліку з використанням АРМ бухгалтера покладені такі принципи:

- автоматизована обробка облікових даних у реальному часі безпосередньо на робочих місцях бухгалтерів;
- взаємодія бухгалтера з ІС в діалоговому режимі;
- організація первинних документів на носіях, що читаються машиною;
- організація реєстрів аналітичного та синтетичного обліків, формування і видача результатної інформації в режимі запиту і необхідному для бухгалтера обсязі.

Суттєво змінюються також функції контролю бухгалтерських даних. Інформаційна програмна система при наявності адекватного супроводу зі сторони розробника або дилера забезпечує, по суті, безперервний контроль за веденням облікових записів та складанням документів. Грамотно побудована

система обов'язково має «захист», нав'язує бухгалтеру і управлінцю правила обліку і схему документообігу, задані відповідальними особами і зафіксовані в настройці системи. Практичний результат для підприємства – зменшення ймовірності штрафу через неграмотність або випадкову помилку бухгалтера.

Основною проблемою обліку дебіторської і кредиторської заборгованості, яка була нами виявлена на підприємстві ПрАТ «Закарпатавтотранс» є контроль за своєчасним формуванням бухгалтерської інформації та наданням її в відповідні підрозділи, з метою усунення факту виникнення такої заборгованості.

Для проведення внутрішнього аналізу і контролю своєчасності розрахунків, виконання прийнятих зобов'язань та стягнення своєчасно несплачених сум потрібно, посилити роль і значення аналітичного обліку заборгованості, який повинен вестись не тільки за кожним підприємством, але й за видами заборгованостей, термінами їх виникнення і погашення, а також за відповідними договорами. Проте, такий детальний контроль та аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості в програмі «1С:Підприємство 8.3. Бухгалтерія» не можливий. Тому пропонуємо на ПрАТ «Закарпатавтотранс» для обліку, контролю за виконанням, проведенням аналізу оплати за кредиторською заборгованістю використовувати звіт «Взаєморозрахунки з постальниками». Використання даного звіту дає змогу контролювати процес оплати заборгованості конкретного постачальника в розрізі договорів та окремих замовлень. Даний звіт має високий ступінь наочності та дає змогу слідкувати та контролювати за станом заборгованості підприємства.

Звіти про кредиторську заборгованість - зведений документ, що підсумовує інформацію на будь-який момент часу про закупівлі на умовах відстроченого платежу і ще непогашеної заборгованості.

Звіти про кредиторську заборгованість складаються працівниками фінансового відділу або менеджерами з необхідною періодичністю (щодня, щотижня, щомісяця) на основі зведень кредиторської заборгованості (табл. 2.6).

Таблиця 2.6.

**Звіт контролю кредиторської заборгованості, що використовується на
ПрАТ «Закарпатавтотранс»**

Кредитори	Сума кредиторської заборгованості	Дата погашення заборгованості	Відсоток від загального обсягу заборгованості, %	Примітки
ТОВ «Адамас», у т. ч.:	370 561,56	-	68	-
Договір № 1557 від 10.01.13	201 000,00	12.01.14 (90 дн. з моменту отримання товару)	37	-
Дог. лист № 23785 від 28.06.13	72 523,62	13.11.13 (15 дн. з моменту отримання товару)	13	-
Дог. лист № 28162 від 30.09.13	97 037,94	17.11.13 (15 дн. з моменту отримання товару)	18	-
Всього:	544 943,47			

Для обліку, контролю за виконанням, проведенням аналізу оплати за дебіторською заборгованістю на ПрАТ «Закарпатавтотранс» пропонуємо використовувати звіт «Договори покупця». Використання даного звіту дає змогу контролювати процес оплати заборгованості конкретного покупця (дебітора) в розрізі договорів та відвантажених замовлень (виконаних робіт) (табл.2.7).

Таблиця 2.7.

**Звіт контролю дебіторської заборгованості, що використовується на
ПрАТ «Закарпатавтотранс»**

Дебітори	Сума дебіторської заборгованості	Дата погашення заборгованості	Відсоток від загального обсягу заборгованості, %	Примітки
ТОВ "Левіс", в т. ч.:	212 507,08	-	31	-
Дог. № 320 від 13.08.14	138 037,08	11.11.14 (90 дн. з моменту відвантаження)	20	10.12.14 була внесена передоплата в розмірі 30%
Дог. № 416 від 02.11 2015	74 470,00	17.11.15 (15 дн. з моменту відвантаження)	11	-
Всього:	685 506,70			

Звіти про дебіторську заборгованість - зведений документ, що надає інформацію на будь-який момент часу про угоди з відстроченими платежами і ще непогашеною заборгованістю. Звіти про дебіторську заборгованість складаються працівниками фінансового відділу або менеджерами з необхідною періодичністю

на підставі зведень дебіторської заборгованості.

Отже, під інформаційною базою даних бухгалтерського обліку слід розуміти сукупність упорядкованої облікової інформації, засоби і методи побудови та організації бази даних. При розробці програм автоматизації бухгалтерського обліку необхідно врахувати особливості способів: вводу, зберігання і обробки первинних облікових даних, одержання та надання результатної інформації, забезпечення циклічності облікових процедур, настроювання програм на особливості організації обліку господарюючого об'єкта.

Для обліку, контролю за виконанням, проведенням аналізу оплати за кредиторською заборгованістю на ПрАТ «Закарпатавтотранс» було запропоновано використовувати звіт «Взаєморозрахунки з пошальниками», що дає змогу слідкувати та контролювати за станом заборгованості підприємства. Для обліку, контролю за виконанням, проведенням аналізу оплати за дебіторською заборгованістю запропоновано використовувати звіт «Договори покупця» для ефективнішого контролю за платежами конкретного дебітора.

РОЗДІЛ 3.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА КОНТРОЛЮ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Організаційно-інформаційна модель аналізу та контролю заборгованості підприємства

Контроль – це процес, який забезпечує досягнення цілей організації. Контролювати – зовсім не означає лише розкривати недоліки: необхідно аналізувати будь-які відхилення – як в сторону погіршення, так і в сторону покращення показників, потрібно виявляти і позитивний досвід, з тим, щоб своєчасно підтримувати нове, прогресивне, створити можливості для його широкого розповсюдження. Сила контролю полягає саме в тому, що він допомагає акумулювати передовий досвід, знаходить найбільш ефективні методи і шляхи покращення діяльності соціальних систем [29].

Контроль за часом здійснення поділяється на попередній, поточний та наступний.

Попередній контроль передуює фінансово-господарській операції або процесу, діє до їх здійснення. Це дає можливість заздалегідь обґрунтувати економічну доцільність та вірогідність тієї чи іншої операції, своєчасно усунути недоліки та запобігти недоцільним витратам. В умовах ринкової економіки об'єктом попереднього контролю є комерційні угоди, договірні зобов'язання, цінні папери (акції, сертифікати, векселі тощо) та інші виробничі, переробні, реалізаційні, розрахункові операції та операції з попереднього оформлення відповідних документів. У сучасних умовах важливу роль відіграє попередній контроль під час прийняття управлінських рішень, коли потрібно завчасно оцінити операції із заготівлі, виробництва та реалізації з точки зору їх законності, доцільності й економічності. У зв'язку з тим, що попередній контроль передуює здійсненню операцій, він є найбільш ефективним. Він може здійснюватись під час складання нормативів, кошторису, при розробці норм витрат і витрат сировини та

готової продукції, плануванні прибутків [77, с. 95].

Поточний контроль на підприємствах здійснюється на стадії завершення тих чи інших господарських чи фінансових операцій на певних ділянках виробництва, зберігання та реалізації продукції. Це дозволяє своєчасно впливати на негативні операції з метою їх усунення. Поточний контроль з боку керівників і фахівців бухгалтерських служб підприємств має особливе значення під час оформлення та аналізу грошових, розрахункових, виробничих та інших операцій, підписання документів і надходження їх до бухгалтерії. Для цього керівники підприємств та їх відділів зобов'язані не формально підписувати документи, а глибоко вникати в їх зміст, аналізувати суть фінансово-господарських операцій та показників.

Наступний контроль здійснюється відповідно до Закону України «Про контрольно-ревізійну службу в Україні», Закону «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» шляхом проведення аудиту, ревізій і тематичних перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств. На відміну від попереднього та поточного, наступний контроль передбачає перевірку господарських операцій після їх здійснення. Тому його ефективність у поточній господарській діяльності підприємств менша, ніж попереднього і поточного. Але наступний контроль характеризується більш повним і глибоким підходом до вивчення фінансово-господарської діяльності та дає можливість забезпечити всебічну і комплексну перевірку правильності та законності фінансово-господарських операцій на підприємствах, виявляє порушення і зловживання, які інколи можуть приховуватись системою поточного контролю [77, с. 95].

Одним із головних завдань контролю є постійний моніторинг розмірів дебіторської та кредиторської заборгованості, строків погашення, аналіз їх структури та забезпечення оптимального співвідношення між сумами цих двох об'єктів обліку.

У зміцненні фінансового стану і платоспроможності підприємств значна роль належить контролю за станом розрахунків, динамікою дебіторської і

кредиторської заборгованості. *Контроль розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю поділяється на зовнішній контроль і внутрішній контроль.*

Внутрішній контроль, як правило, призначений обслуговувати інтереси керівництва підприємства. Своєчасність та повнота розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю є важливим показником, який має важливе значення на фінансовий стан підприємства. До мети внутрішнього контролю розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю можна віднести ефективне використання фінансових ресурсів, що сприятиме підвищенню ліквідності та платоспроможності підприємства. Як і в зовнішньому контролі, для внутрішнього контролю є важливим дотримання законодавства, що стосується проведення розрахунків. Внутрішній контроль є підґрунтям для зовнішнього контролю, оскільки однією із обов'язкових процедур зовнішнього аудиту є оцінка внутрішнього контролю на підприємстві, до якого входить також внутрішній контроль розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю [93].

До зовнішнього контролю можна віднести: зовнішній аудит розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю, який є складовою частиною зовнішнього аудиту. Зупинимося на цьому виді контролю детальніше, оскільки ПрАТ «Закарпаттавтотранс» підлягає обов'язковому проведенню аудиту.

До мети зовнішнього аудиту розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю можна віднести отримання від аудитора незалежної професійної думки щодо правильності відображення у звітності підприємства інформації про розрахунки за поточною дебіторською заборгованістю.

Об'єктами аудиту в даному випадку виступають розрахунки з дебіторської та кредиторської заборгованість. Джерелами інформації є нормативно-законодавча база та фактографічна (облікова) інформація, яка була детально розглянута в 1 та 2 розділах роботи.

Організація і здійснення аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості, як і інших об'єктів обліку, є циклічним процесом, який умовно можна поділити на стадії, кожній з яких притаманні певні етапи (табл. 3.1).

При розробці аудиторського плану перевірки аудитор повинен оцінити

оцінку ризику та рівень суттєвості з урахуванням реальності показників фінансової звітності та на бухгалтерських рахунках.

Таблиця 3.1.

Характеристика основних стадій здійснення аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості [46, с. 37]

Стадія аудиту	Етапи аудиту	Характеристика етапу внутрішнього контролю
1	2	3
Стадія планування	Вибір об'єкту аудиту	На даному етапі аудитор обирає певний об'єкт, щодо якого будуть проводитись контрольні дії.
	Збір даних про заборгованість контрагентів	Вивчаються нормативно-правові акти, статистична інформація, дані внутрішніх звітів, розпорядчі документи по підприємству, матеріали попередніх контрольних заходів
	Визначення плану, завдань та напрямів проведення аудиту	Визначається план, завдання проведення аудиту заборгованості, а також встановлюється перелік напрямів аудиту в розрізі яких буде здійснюватися перевірка обраного об'єкту
Технологічна стадія	Вивчення інформації про заборгованість, коригування програми	Уточнюється та аналізується інформація про заборгованість, яка зібрана на попередньому етапі дослідження. Здійснюється корегування плану перевірки, уточнення мети та завдань аудиту.
	Вивчення первинних документів	Здійснюється дослідження первинних документів, що відображають виникнення та погашення заборгованості підприємства, вході якого використовуються прийоми документального аудиту.
	Обстеження, перевірка, інвентаризація, опитування	Проведення перевірки фактичного здійснення операцій з реалізації продукції, товарів, робіт, послуг
Результативна стадія	Оформлення результатів аудиту	Складання висновку перевірки дебіторської та кредиторської заборгованості та подання його керівництву підприємства
	Гласність результатів аудиту	Отримана інформація про стан дебіторської та кредиторської заборгованості передається керівнику підприємства, чи керівному органу, що санкціонував перевірку
	Розробка заходів, усунення недоліків	Відповідно до розпорядження керівника приймається рішення про здійснення заходів по усуненню порушень виявлених в ході перевірки стану дебіторської та кредиторської заборгованості .

Аудиторський ризик (ризик аудиту) — це ризик того, що аудитор може висловити неадекватну думку у тих випадках, коли в документах бухгалтерської звітності існують суттєві перекручення, інакше кажучи, за невірно підготовленою звітністю буде представлено аудиторський висновок без зауважень.

Ризик аудиту має три складових частини:

- 1) властивий ризик (ВР);
- 2) ризик контролю (РК);
- 3) ризик невиявлення помилок та перекручень (РН).

Властивий ризик — це здатність залишку на певному бухгалтерському рахунку або у певній категорії операцій до суттєвих перекручень, або здатність до перекручень по цих показниках у комплексі з перекрученнями по інших рахунках чи операціях, з припущенням, що до них не застосовувалися заходи внутрішнього контролю підприємства.

Ризик контролю — це ризик неефективності внутрішнього контролю та системи бухгалтерського обліку. Він полягає у тому, що системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю не завжди функціонують настільки ефективно, щоб своєчасно запобігти, викрити та виправити помилки, які можуть статися у залишку по певному бухгалтерському рахунку або у певній категорії операцій.

Ризик невиявлення безпосередньо пов'язаний з проведенням незалежних процедур перевірки. Зроблені аудитором оцінки невідповідності внутрішнього контролю і внутрішнього ризику впливають на характер, строки і обсяг аудиторських процедур, які виконуються аудитором з метою зменшення ймовірності невиявлення помилок і перекручень, і доводять ризик аудиту до прийняттого рівня.

На підставі цих складових розроблена модель аудиторського ризику у вигляді формули (3.1):

$$AP = BP \cdot PK \cdot PH, \quad (3.1.)$$

$$PH = AP / (BP - PK) = 0,05 / (0,90 * 0,60) = 0,092$$

де, AP - аудиторський ризик; BP – властивий ризик; PK - ризик контролю; PH – ризик невиявлення.

Ризик невиявлення становить 9,2% . Це означає, що аудитор підтверджує надійність 90,8% інформації, що буде перевірена, щоб це досягти аудиторю необхідно буде здійснити велику кількість аудиторських процедур. Чим нижчий ризик невиявлення, тим більшу кількість процедур для досягнення цього необхідно здійснити, або навпаки.

Існує обернено пропорційний зв'язок між ризиком невиявлення і сукупністю властивого ризику і ризику контролю:

а) високі значення властивого ризику і ризику контролю зобов'язують аудитора організувати перевірку так, щоб знизити, наскільки можливо, величину ризику невиявлення і тим самим звести загальний аудиторський ризик до прийняттого значення;

б) низькі значення властивого ризику і ризику контролю дозволяють аудиторю допустити в ході перевірки більш високий ризик невиявлення і при цьому отримати прийнятне значення загального аудиторського ризику.

Оцінка рівня суттєвості

Аудиторська організація або аудитор самостійно розробляють систему базових показників та порядок визначення рівня суттєвості, і закріплюють їх для постійного застосування у своїх стандартах. У практиці для комерційних організацій при визначенні рівня суттєвості встановлюють наступні значення критеріїв:

- прибуток до оподаткування - 5%;
- виручка від продажів - 2%;
- капітал і резерви - 5%;
- сума активів - 2%.

Вважаємо, що АР-середній. В такому випадку для статті балансу «Дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги» суттєвість помилок середня на рівні 5% . Було взято значення «Дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги» за 2017р. На підставі цих складових розрахуємо рівень суттєвості у вигляді формули (3.2):

$$\text{Рівень суттєвості} = 5\% * 536 = 26,8 \text{ тис. грн.} \quad (3.2)$$

За формулою 3.2. обчислюється рівень суттєвості по всім показникам дебіторської заборгованості.

За результатами проведених процедур встановлено, що у фінансовій звітності за 2017р. відображена дебіторська заборгованість покупця, що був визнаний банкрутом у 2016р. у сумі 12 тис. грн. Це показує нам факт наявності відхилення у даній статті. Отже, це означає, що відхилення, яке становить 12 тис. грн. є нижчим ніж рівень суттєвості в грошовому виразі - 26,8 тис. грн. Виходячи з цього стаття «Дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги» є не суттєвою для перевірки.

Технологічна стадія проведення аудиту включає в себе ряд етапів та процедур, в ході яких аудитор, застосовуючи прийоми фактичного та документального контролю, перевіряє реальний стан заборгованості на підприємстві і виявляє порушення, що можуть призвести до викривлення інформації наведеної у звітності підприємства. Таким чином, перевіряється достовірність облікових даних за обраним об'єктом контролю. На даній стадії здійснюється перевірка первинної документації, реєстрів обліку, баз даних облікових та аналітичних комп'ютерних програм, фінансової та управлінської звітності, а також проводиться інвентаризація заборгованості та опитування працівників, відповідальних за ділянку обліку, що перевіряється.

Дана стадія розпочинається з перевірки даних бухгалтерського обліку, шляхом застосування прийомів документального та фактичного контролю, але спочатку узагальнюється інформація зібрана на стадії загального ознайомлення з об'єктом перевірки. В ході узагальнення та аналізу попередньо зібраної інформації здійснюється коригування завдань та програми контролю.

Прийоми фактичного контролю призначені забезпечити перевірку наявності майна та діяльності матеріально відповідальних осіб шляхом безпосереднього огляду та підрахунку. Такі прийоми включають: контрольний замір виконаних робіт, опитування осіб, спостереження, інвентаризація, порівняння, лабораторний аналіз тощо.

За допомогою застосування прийомів документального контролю забезпечується встановлення якості юридичного обґрунтування здійснення господарських операцій.

Прийоми документального контролю передбачають проведення формальної перевірки документів, арифметичної перевірки, взаємного контролю документів і операцій, зустрічної перевірки документів, техніко-економічних розрахунків, контролю дотримання нормативів.

До документальних методичних прийомів належать:

- 1) інформаційне моделювання – використання балансового метода, тобто сумуються дані всіх елементів балансу, які документально підтверджені та документи перевірки дебіторської та кредиторської заборгованості, вони порівнюються шляхом зустрічної перевірки з документами дебіторів та кредиторів;
- 2) дослідження документів - перевірка достовірності та відповідності законодавству і нормативним актам, тобто перевірка всіх необхідних реквізитів, підписів; визначення стосовно ясності та правильності заповнення документів, перевірка валюти балансу тощо.

Використання аналітичних процедур розглядає Міжнародний стандарт аудиту (МСА 315).

Аналітичні процедури - процедури, що передбачають аналіз важливих фінансових показників і тенденцій з подальшим вивченням відхилень та взаємозв'язків, що суперечать іншій відповідній інформації або відхиляються від прогнозованих сум.

Сутність аналітичних процедур являє собою низку таких завдань: аналіз взаємозв'язків між даними бухгалтерської звітності та синтетичних регістрів (аналітичних даних); порівняння звітних даних з даними за попередні періоди (валюта балансу, аналіз коефіцієнтів, окремі статті за минулі роки); порівняння звітних даних із планами; порівняння інформації з даними типових підприємств; вивчення незвичайних відхилень і їхніх причин; оцінка результатів проведеного

аналіз (на підставі сформованих коефіцієнтів) на конкретну дату перевірки, що дає змогу зробити висновок про функціонування підприємства.

Таблиця 3.2.

Аналітично-методичний інструментарій в інформаційному забезпеченні управління заборгованістю підприємства [81, с. 392]

№ з\п	Інформаційні потреби для управління заборгованістю підприємства	Основні методики аналізу, які застосовують для задоволення відповідних інформаційних потреб
1	2	3
1	Величина, динаміка, склад і структура заборгованості	Методика порівняльного аналізу (горизонтальний і вертикальний аналіз заборгованості)
2	Якість заборгованості	Групування заборгованості (насамперед за термінами виникнення) для виявлення її елементів з високим рівнем ризику непогашення (протермінованої, безнадійної тощо)
3	Причини, які зумовили виникнення та існування (непогашення) заборгованості	Факторний аналіз заборгованості (детермінований чи стохастичний)
4	Частота виникнення та погашення заборгованості	Аналіз оборотності заборгованості та періодичності її погашення
5	Вплив заборгованості на фінансовий стан підприємства	Аналіз обсягів вивільнення чи зв'язування оборотних коштів внаслідок зміни величини заборгованості; аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей як резервів взаємного погашення тощо
6	Доцільність вкладання коштів у заборгованість підприємства	Аналіз ефективності вкладання коштів у заборгованість підприємства

Аналітичні процедури використовуються: у процесі одержання розуміння клієнта, його внутрішнього контролю й оцінки ризиків; у процесі планування; як процедури по суті; для загального огляду фінансової звітності на заключному етапі аудиту. Аналітичні процедури можуть допомогти визначити наявність певних операцій або подій, а також сум та показників, які можуть свідчити про проблеми, що мають наслідки для аудиторської перевірки.

Результативна стадія перевірки дебіторської та кредиторської заборгованості передбачає складання звіту аудитора про реальний фактичний стан справ з об'єктом контролю та подання його органу керівництву. Також результативна стадія передбачає аналіз причин відхилень, розробку методики усунення виявлених порушень та нівелювання їх впливу на господарську

діяльність підприємства та на процес розрахунків з дебіторами та кредиторами.

Після складання аудиторського висновку (додатки Н, П) перевірки дебіторської та кредиторської заборгованості він подається на розгляд до керівництва підприємства. Аудитор повинен виконати процедури перевірки для отримання свідчення того, що всі подальші події до дати підписання аудиторського висновку, які мали потрапити у звітність, своєчасно виявлені й проаналізовані.

У ході проведення дослідження визначено основні стадії та етапи проведення аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості. До основних стадій належать планування, технологічна, результативна, інспекційна. На стадії планування аудитор повинен здійснити збір загальних даних про заборгованість, визначити план, а також обґрунтувати завдання та визначити напрями внутрішнього контролю. Технологічна стадія включає в себе безпосереднє здійснення перевірки стану заборгованості, шляхом застосування прийомів документального та фактичного контролю. Під час результативної стадії аудитор оформлює висновок за результатами перевірки та подає його керівництву після чого здійснюється розробка заходів з усунення виявлених порушень з дебіторською заборгованістю.

3.2. Застосування аналітичних процедур контролю заборгованості на ПрАТ «Закарпаттавтотранс»

Великий вплив на оборотність капіталу та фінансовий стан будь-якого підприємства робить стан кредиторської та дебіторської заборгованості. Розумне управління кредиторською та дебіторською заборгованістю підприємства є гарантом успішного розвитку підприємства на основі зростання прибутку і капіталу за збереження платоспроможності і кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику.

Для аналізу поточної дебіторської та кредиторської заборгованості першим чином потрібно скласти організаційно методичну модель аналізу (табл. 3.3).

Таблиця 3.3.

Організаційно-інформаційна модель аналізу поточної дебіторської та кредиторської заборгованості на ПрАТ «Закарпатавтотранс»[46]

Елементи моделі	Характеристика			
Мета аналізу	Оцінка платіжної дисципліни постачальників та підрядників. Аналіз ризиків поточної дебіторської та кредиторської заборгованості. Виявлення у складі дебіторської та кредиторської заборгованості зобов'язань, малоімовірних для стягнення. Розробка оптимальної політики, спрямованої в напрямі прискорення розрахунків й зниження ризику неплатежів.			
Завдання аналізу	Оцінювання величини, структури та динаміки поточної дебіторської та кредиторської заборгованості за видами з використанням прийомів горизонтального і вертикального аналізу. Дослідження структури поточної дебіторської та кредиторської заборгованості за строками утворення, з метою з'ясування стану платіжної дисципліни. Комплексне оцінювання поточної дебіторської та кредиторської заборгованості за системою відносних показників			
Об'єкт аналізу	Заборгованість підприємства			
	Ліквідність та платоспроможність	Фінансова стійкість	Рентабельність	Ефективність діяльності
Суб'єкт аналізу	Бухгалтерська, фінансова, економічна служби підприємства	Керівники функціональних та структурних підрозділів	Власники підприємства	Зовнішні користувачі інформації
Інформаційне забезпечення	Зовнішня інформація		Внутрішня інформація	
	Нормативно-довідкова		Облікова, звітна, поза облікова	
Методичні прийоми обробки первинної інформації	Економіко-логічні методи		Економіко-математичні методи	
	Групування, Порівняння, Розрахунок відносних показників, Розрахунок середніх показників, Деталізація		Методи кореляційно-регресійного аналізу, Методи моделювання фінансових показників	
Система економічних показників аналізу	Абсолютні вартісні показники		Відносні показники	
	Поточні зобов'язання		Структура та динаміка поточної дебіторської та кредиторської заборгованості, показники інтенсивності процесів	
Узагальнення і реалізація результатів аналізу поточної дебіторської та кредиторської заборгованості	Узагальнення результатів		Реалізація результатів	
	<ul style="list-style-type: none"> – систематизація інформації; – оцінка поточної дебіторської та кредиторської заборгованості; – розробка заходів щодо поліпшення обліку поточної дебіторської та кредиторської заборгованості на товаристві у майбутньому. 		<ul style="list-style-type: none"> – оцінка варіантів заходів поліпшення обліку дебіторської та поточної кредиторської заборгованості; – вибір оптимального варіанту заходів щодо поліпшення обліку поточної дебіторської та кредиторської заборгованості. 	

Згідно організаційно-методичної моделі аналізу заборгованості ПрАТ «Закарпаттавтотранс» першим етапом його проведення є визначення її складу та структури, аналіз відхилень та тенденцій в змінах статей заборгованості за ряд років. У процесі аналізу потрібно вивчити передовсім динаміку дебіторської та кредиторської заборгованості, дослідити їхні показники та яку частку в заборгованості вони займають.

Аналіз дебіторської заборгованості підприємства дає можливість оцінити можливу величину доходів, які можна отримати у вигляді штрафів, пені, неустойок від дебіторів, які затримали оплату. Проаналізуємо динаміку та структуру дебіторської заборгованості на ПрАТ «Закарпаттавтотранс» за період 2013 – 2017рр.:

- динаміка дебіторської заборгованості за різними ознаками (в табл. 3.4, табл.3.6, табл. 3.7);
- динаміка структури дебіторської заборгованості (в табл. 3.5).

В абсолютному вираженні величина розрахунків на ПрАТ «Закарпаттавтотранс» з дебіторами та кредиторами з кожним роком зростає, а розмір заборгованості зменшується. Проаналізувавши показники заборгованості за різними ознаками, можна дійти висновку, що особливу увагу в процесі аналізу дебіторської заборгованості доцільно звернути на статтю «Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги», яка має найбільше значення в загальній сумі дебіторської заборгованості та становить 95,52% станом на 2017.

Сумнівна дебіторська заборгованість має незначний показник, всього 1,49% порівняно з поточною дебіторською заборгованістю – 98,51% станом на 2017. Що позитивно впливає на фінансовий стан підприємства. Найбільшу частку дебіторської заборгованості за забезпеченістю має забезпечена дебіторська заборгованість – 68,66%, незабезпечена – 31,34% (табл. 3.4).

Таблиця 3.4.

**Динаміка дебіторської заборгованості за різними ознаками ПрАТ «Закарпаттавтотранс»
за період 2013 – 2017рр., тис. грн.**

№ з/п	Показники	2013р	2014р	2015р	2016р	2017р	Абсолютне відхилення від 2017р.				Відносне відхилення від 2017р., %			
							2014р	2015р	2016р	2017р	2014р	2015р	2016р	2017р
1	Дебіторська заборгованість за видами	1186	1182	847	610	536	-4	-335	-237	-74	-0,33	-39,55	-38,85	-13,81
1.1.	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	1062	1150	839	592	512	88	-311	-247	-80	7,65	-37,07	-41,72	-15,62
1.2.	Інша поточна заборгованість	124	32	8	18	24	-92	-24	10	6	-287,5	-300	125	25
2	Дебіторська заборгованість за надійністю	1186	1182	847	610	536	-4	-335	-237	-74	-0,33	-39,55	-38,85	-13,81
2.1	Поточна дебіторська заборгованість	1143	1167	824	599	528	88	-311	-247	-80	7,65	-37,07	-41,72	-15,62
2.2	Сумнівна дебіторська заборгованість	43	15	23	11	8	-28	8	-12	-3	-186,6	34,78	-109,1	-37,5
3	Дебіторська заборгованість за забезпеченістю	1186	1182	847	610	536	-4	-335	-237	-74	-0,33	-39,55	-38,85	-13,81
3.1	Забезпечена дебіторська заборгованість	934	836	682	425	368	-98	-154	-257	-57	-11,72	-22,58	-60,47	-15,48
3.2	Незабезпечена дебіторська заборгованість	252	346	165	185	168	94	-181	20	-17	27,16	-109,6	10,81	-10,11

Таблиця 3.5.

**Динаміка структури дебіторської заборгованості за різними ознаками ПрАТ «Закарпатавтотранс»
за період 2013 – 2017рр., %**

№ з/п	Показники	2013р	2014р	2015р	2016р	2017р	Абсолютне відхилення від 2017р.				Відносне відхилення від 2017р., %			
							2014р	2015р	2016р	2017р	2014р	2015р	2016р	2017р
1	Дебіторська заборгованість за видами	100	100	100	100	100	-	-	-	-	-	-	-	-
1.1.	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	89,54	97,29	99,06	97,05	95,52	7,75	1,77	-2,01	-1,53	7,96	1,78	-2,07	-1,60
1.2.	Інша поточна заборгованість	10,46	2,71	0,94	2,95	4,48	-7,75	-1,77	2,01	1,53	-285,9	-188,2	68,13	34,15
2	Дебіторська заборгованість за надійністю	100	100	100	100	100	-	-	-	-	-	-	-	-
2.1	Поточна дебіторська заборгованість	96,37	98,73	97,28	98,20	98,51	2,36	-1,45	0,92	0,31	2,39	-1,49	0,93	0,314
2.2	Сумнівна дебіторська заборгованість	3,63	1,27	2,72	1,8	1,49	-2,36	1,45	-0,92	-0,31	-185,8	53,3	-51,11	-20,80
3	Дебіторська заборгованість за забезпеченістю	100	100	100	100	100	-	-	-	-	-	-	-	-
3.1	Забезпечена дебіторська заборгованість	78,75	70,73	80,52	69,67	68,66	-8,02	9,79	-10,85	-1,01	-11,33	12,15	-15,57	-1,47
3.2	Незабезпечена дебіторська заборгованість	21,25	29,27	19,48	30,33	31,34	8,02	-9,79	10,85	1,01	27,40	-50,26	35,77	3,22

Таблиця 3.6.

**Динаміка дебіторської заборгованості за контрагентами на ПрАТ «Закарпатавтотранс»
за період 2013 – 2017рр. тис. грн.**

№ з/п	Контрагенти	2013р	2014р	2015р	2016р	2017р	Абсолютне відхилення від 2017р.				Відносне відхилення від 2017р., %			
							2014р	2015р	2016р	2017р	2014р	2015р	2016р	2017р
1	ППП Бабинець В. В.	56	52	48	41	37	-98	-154	-257	-57	-11,72	-22,58	-60,47	-15,48
2	ППП Басараб В.В.	38	35	35	30	27	-4	-4	-7	-4	-7,69	-8,3	-17,07	-10,81
3	ППП Гечка Г. В.	27	29	31	24	21	-3	0	-5	-3	-8,57	0	-16,6	-11,11
4	ППП Голиш Іван Іванович	25	27	28	25	25	2	2	-7	-3	6,89	6,45	-29,16	-14,28
5	ППП Горопко В.М.	29	27	25	23	19	2	1	-3	0	7,4	3,57	-12	0
6	ППП Дергунов Д. П.	52	45	42	36	36	-2	-2	-2	-4	-7,4	-8	-8,69	-21,05
7	ППП Деяк О. Ф.	36	34	31	27	24	-7	-3	-6	0	-15,56	-7,14	-16,66	0
8	ППП Добош В. Я.	38	35	33	28	28	-2	-3	-4	-3	-5,88	-9,67	-14,81	-12,5
9	ППП Добромільська М. М.	55	48	41	34	34	-3	-2	-5	0	-8,57	-6,06	-17,85	0
10	ППП Дяченко Г. П.	69	61	55	48	44	-7	-7	-7	0	-14,58	-17,07	-20,58	0
11	Інші контрагенти	748	789	478	294	241	-8	-6	-7	-4	-13,11	-10,9	-14,58	-9,09
12	Усього дебіторська заборгованість	1186	1182	847	610	536	41	-311	-184	-53	5,19	-65,06	-62,5	-21,9

Таблиця 3.7.

№ з/п	Показники	2013р	2014р	2015р	2016р	2017р	Абсолютне відхилення від 2017р.				Відносне відхилення від 2017р., %			
							2014р	2015р	2016р	2017р	2014р	2015р	2016р	2017р
	-Договір на компенсацію комун. послуг №114/1 2017р.	12	24	10	15	14	12	-14	5	-1	50,00	-140,00	33,33	-7,14
	-Договір оренди	16	19	24	13	11	3	5	-11	-2	15,79	20,83	-84,62	-18,18

	нежитлового приміщення №114 2017 р.													
	-Договір оренди нежитлового приміщення №217 2017 р.	19	14	28	16	12	-5	14	-12	-4	-35,71	50,00	-75,00	-33,33
	-Договір оренди №11	24	17	27	26	19	-7	10	-1	-7	-41,18	37,04	-3,85	-36,84
3	Інші угоди	1115	1108	758	540	480	-7	-350	-218	-60	-0,63	-46,17	-40,37	-12,50
4	Усього дебіторська заборгованість	1186	1182	847	610	536	-4	-335	-237	-74	-0,34	-39,55	-38,85	-13,81

Динаміка дебіторської заборгованості за угодами на ПрАТ «Закарпатавтотранс» за період 2013 – 2017рр. тис. грн.

Для дослідження динаміки дебіторської заборгованості за контрагентами в таблиці 3.6, ми взяли контрагентів, що становлять найбільші показники, їх частка становить 55,04 % від загальної суми дебіторської заборгованості.

Спостерігаючи за динамікою дебіторської заборгованості за угодами (табл. 3.7.), було розраховано частку дебіторської заборгованості за угодами певного контрагента, яка становить незначний відсоток - 10,45%.

Отже, дослідивши динаміку дебіторської заборгованості за різними ознаками та структурою, спостерігається зменшення дебіторської заборгованості, що відображає ефективність фінансової політики підприємства й стабільність фінансових відносин з покупцями, замовниками та іншими дебіторами.

За допомогою даних показників, що зазначені в табл. 3.4 – 3.7, ми зможемо здійснювати контроль та аналіз ефективності розрахунків з дебіторами, своєчасність погашення заборгованості, вирахування заборгованості яка має сумнів щодо її погашення для покращення фінансового стану на підприємстві.

Щодо управління дебіторською заборгованістю, то найбільш ефективними будуть такі шляхи:

- визначення термінів прострочених залишків на рахунках дебіторів і порівняння цих термінів із середніми показниками в галузі, показниками конкурентів і даними минулих років;
- періодичний перегляд граничної суми кредиту виходячи з реального фінансового становища клієнтів;
- якщо виникають проблеми з одержанням грошей, то необхідно вимагати заставу на суму не меншу, ніж сума на рахунку дебітора;
- продаж рахунків дебіторів факторинговій компанії чи банку, що надає факторингові послуги, якщо це вигідно;
- відправлення поштою рахунків покупцям за декілька днів до настання терміну платежу;
- пропозиція відстрочки у виплаті грошей для стимулювання попиту.

Нами було проведено аналіз динаміки та структури кредиторської заборгованості на ПрАТ «Закарпаттавтотранс» за період 2013 – 2017рр.:

- динаміки кредиторської заборгованості за різними ознаками (в табл. 3.8, табл. 3.10, табл. 3.11);
- динаміки структури кредиторської заборгованості (в табл. 3.9).

Дослідивши в таблиці 3.8. аналіз стану кредиторської заборгованості за різними ознаками ПрАТ «Закарпаттавтотранс» за 2013-2017 роки, можна зробити висновок, що кредиторська заборгованість більшилась на 7 920 тис. грн, або у відсотковому значенні на 73%. Що негативно відображається на економічному становищі підприємства. Частка поточної кредиторської заборгованості становить 28,16% станом на 2017р., що зменшилась в порівнянні з 2013р. на 3,09%.

Досліджуючи динаміку кредиторської заборгованості за терміном погашення було визначено частку короткострокової заборгованості – 51,78% та частку довгострокової заборгованості – 48,22%. (табл. 3.10.).

Нами була досліджена динаміка кредиторської заборгованості за контрагентами (табл. 3.10.), для детальнішого контролю та аналізу розрахунків з кредиторами. Аналіз було проведено на основі контрагентів, по яких ми маємо найбільші показники зобов'язань. Спостерігається, що частка кредиторської заборгованості за досліджуваними контрагентами становить 41,87% від загальної кількості зобов'язань станом на 2017р.

Аналізуючи динаміку кредиторської заборгованості за угодами, було розраховано частку кредиторської заборгованості за угодами певного контрагента, яка становить незначний відсоток - 11,81%. За прикладом розрахунку на основі табл. 3.11, ми зможемо проводити контроль по кожному кредитору окремо, що дасть повний аналіз та оцінку ефективності погашення зобов'язань.

У результаті аналізу динаміки і структури зобов'язань виявляється тенденція зміни коштів, обсягу і частки кредитів банків і позик, не погашених в строк. Збільшення їх суми і частки свідчить про наявність на ПрАТ «Закарпаттавтотранс» фінансових утруднень.

Таблиця 3.8.

**Динаміка кредиторської заборгованості за різними ознаками на ПрАТ «Закарпатавтотранс»
за період 2013 – 2017рр., тис. грн.**

№ з/п	Показники	2013р	2014р	2015р	2016р	2017р	Абсолютне відхилення від 2017р.				Відносне відхилення від 2017р., %			
							2014р	2015р	2016р	2017р	2014р	2015р	2016р	2017р
1	Кредиторська заборгованість за видами	3005	2647	3235	3823	10925	-358	588	588	7102	-13,52	18,17	15,38	65,01
1.1	Кредити банків	1151	640	583	159	5268	-511	-57	-424	5109	-79,84	-9,77	-266,6	96,98
1.2	Поточна кредиторська заборгованість: - за товари, роботи, послуги	939	493	829	1773	3077	-446	336	944	1304	-90,46	40,53	53,24	42,38
	-розрахунки з бюджетом	206	317	594	515	495	111	277	-79	-20	35,02	46,63	-15,34	-4,04
	-в тому числі з податку на прибуток	-	-	257	-	-	-	257	-257	-	-	100	-	-
	-розрахунки зі страхування	130	168	160	48	146	38	-8	-112	-108	22,62	-5	-23,33	-73,97
	-розрахунки з оплати праці	245	388	239	486	576	143	-149	247	90	36,85	-62,34	50,82	15,63
1.3	Інші зобов'язання	334	641	483	842	1363	307	-158	359	521	47,82	-32,71	42,63	38,22
2	Кредиторська заборгованість за терміном погашення:	3005	2647	3235	3823	10925	-358	588	588	7102	-13,52	18,17	15,38	65,01
2.1	-короткострова заборгованість	1854	2007	2652	3664	5657	153	645	1012	1993	7,62	24,32	27,62	35,23
2.2	-довгострокова заборгованість	1151	640	583	159	5268	-511	-57	-424	5109	-79,84	-9,77	-266,6	96,98
3	Кредиторська заборгованість за забезпеченістю	3005	2647	3235	3823	10925	-358	588	588	7102	-13,52	18,17	15,38	65,01
3.1	Забезпечена дебіторська заборгованість	2458	2163	2994	3124	9834	-295	831	130	6710	-13,63	27,75	4,16	68,23
3.2	Незабезпечена дебіторська заборгованість	547	484	241	699	1091	-63	-243	458	392	-13,01	-100,8	65,52	35,93

Таблиця 3.9.

**Динаміка структури кредиторської заборгованості за різними ознаками на ПрАТ «Закарпатавтотранс»
за період 2013 – 2017рр., %**

№ з/п	Показники	2013р	2014р	2015р	2016р	2017р	Абсолютне відхилення від 2017р.				Відносне відхилення від 2017р., %			
							2014р	2015р	2016р	2017р	2014р	2015р	2016р	2017р
1	Кредиторська заборгованість за видами	100	100	100	100	100	-	-	-	-	-	-	-	-
1.1	Кредити банків	38,30	24,18	18,02	4,16	48,22	-14,12	-6,16	-13,86	44,06	-58,39	-34,18	-333,1	91,37
1.2	Поточна кредиторська заборгованість:	31,25	18,62	25,63	46,38	28,16	-12,63	7,01	20,75	-18,22	-67,8	27,35	44,73	-64,7
	- за товари, роботи, послуги													
	-розрахунки з бюджетом	6,86	11,98	18,36	13,47	4,53	5,12	6,38	-4,89	-8,94	42,73	34,74	-36,30	-197,3
	-в тому числі з податку на прибуток	-	-	7,94	-	-								
	-розрахунки зі страхування	4,33	6,35	4,95	1,26	1,34	2,02	-1,4	-3,69	0,08	31,81	-28,28	-292,8	5,97
	-розрахунки з оплати праці	8,15	14,66	7,39	12,71	5,27	6,51	-7,27	5,32	-7,44	44,40	-98,37	41,85	-141,1
1.3	Інші зобов'язання	11,11	24,22	14,93	22,02	12,48	13,11	-9,29	7,09	-9,54	54,12	-62,22	32,19	-76,44
2	Кредиторська заборгованість за терміном погашення:	100	100	100	100	100	-	-	-	-	-	-	-	-
2.1	-короткострова заборгованість	61,70	75,82	81,98	95,84	51,78	14,12	6,16	13,86	-44,06	18,62	7,51	14,46	-85,09
2.2	-довгострокова заборгованість	38,30	24,18	18,02	4,16	48,22	-14,12	-6,16	-13,86	44,06	-58,34	-34,18	-333,17	91,37
3	Кредиторська заборгованість за забезпеченістю	100	100	100	100	100	-	-	-	-	-	-	-	-
3.1	Забезпечена дебіторська заборгованість	81,80	81,72	92,55	81,72	90,01	-0,08	10,83	-10,83	8,29	-0,09	11,7	-13,25	9,21
3.2	Незабезпечена дебіторська заборгованість	18,20	18,28	7,45	18,28	9,99	0,08	-10,83	10,83	-8,29	0,43	-145,3	59,24	-82,9

Таблиця 3.10.

Динаміка кредиторської заборгованості за контрагентами на ПрАТ «Закарпатавтотранс» за період 2013 – 2017рр., тис. грн.

№ з/п	Контрагенти	2013р	2014р	2015р	2016р	2017р	Абсолютне відхилення від 2017р.				Відносне відхилення від 2017р., %			
							2014р	2015р	2016р	2017р	2014р	2015р	2016р	2017р
1	АППБ Аваль	85	115	146	185	483	30	31	39	298	26,09	21,23	21,08	61,70
2	АТ УкрСиббанк	77	83	112	121	372	6	29	9	251	7,23	25,89	7,44	67,47
3	ВУВКГ Хуст вода	94	112	151	141	412	18	39	-10	271	16,07	25,83	-7,09	65,78
4	КП Медіа Сервіс	93	94	127	154	461	1	33	27	307	1,06	25,98	17,53	66,59
5	КП Тепло-Місто	61	83	131	152	466	22	48	21	314	26,51	36,64	13,82	67,38
6	Ліка -комфорт, ПП	87	98	133	162	454	11	35	29	292	11,22	26,32	17,90	64,32
7	Ощадбанк Ужгород	67	74	98	141	485	7	24	43	344	9,46	24,49	30,50	70,93
8	ПАТ "Закарпаття-Авто"	64	78	106	144	464	14	28	38	320	17,95	26,42	26,39	68,97
9	ПАТ "Страхова компанія "Країна" Хмельницький	90	92	113	174	495	2	21	61	321	2,17	18,58	35,06	64,85
10	ПАТ СК "Арсенал Страхування"	88	97	85	148	482	9	-12	63	334	9,28	-14,12	42,57	69,29
11	Інші контрагенти	2179	1721	1776	2301	6351	-458	55	525	4050	-26,61	3,10	22,82	63,77
12	Всього кредиторська заборгованість	3005	2647	2978	3823	10925	-358	331	845	7102	-13,52	11,11	22,10	65,01

Таблиця 3.11.

№ з/п	Показники	2013р	2014р	2015р	2016р	2017р	Абсолютне відхилення від 2017р.				Відносне відхилення від 2017р., %			
							2014р	2015р	2016р	2017р	2014р	2015р	2016р	2017р
	-Договір позики №152/1 2017р.	149	263	166	217	371	114	-97	51	154	43,35	-58,43	23,50	41,51
	-Договір №167/3 2017 р.	173	185	174	285	521	12	-11	111	236	6,49	-6,32	38,95	45,30
	-Договір позики №224 2017 р.	125	225	212	263	274	100	-13	51	11	44,44	-6,13	19,39	4,01
	-Договір позики №263/4 2017р.	230	137	195	149	124	-93	58	-46	-25	-67,88	29,74	-30,87	-20,16
3	Інші угоди	2328	1837	2231	2909	9635	-491	394	678	6726	-26,73	17,66	23,31	69,81
4	Усього кредиторська заборгованість	3005	2647	2978	3823	10925	-358	331	845	7102	-13,52	11,11	22,10	65,01

Динаміка кредиторської заборгованості за угодами на ПрАТ «Закарпатавтотранс» за період 2013 – 2017рр. тис. грн.

Ранжування контрагентів у реєстрі платежів. Створення рівнів контрагентів дасть змогу суттєво зекономити кошти підприємства. Управління борговим портфелем підприємства може включати в себе різні інструменти, що виконують поставлені завдання, а за рахунок диверсифікації – знижувати ризик фінансової нестійкості.

Ліміти повинні підлягати перегляду з урахуванням особливості діяльності підприємства. Здійснення постійного моніторингу та аналізу кредиторських рахунків за тимчасовими діапазонами – по місяцях і за більш короткі періоди часу, порівняння яких дасть змогу оперативно прийняти рішення щодо поліпшення позицій із кредиторськими боргами всередині року, кварталу або місяця.

Управління кредиторською заборгованістю передбачає застосування організацією найбільш вигідних форм і термінів розрахунків із контрагентами, й у найзагальнішому вигляді зводиться для збереження фінансової стабільності підприємства. Ефективне управління боргами компанії багато в чому визначається виборчим підходом до контрагентів і гнучкою системою розрахунків із ними.

Першим найважливішим кроком на шляхах оптимізації витрат стане визначення оптимальної структури оплати товарів та послуг кожному у конкретному випадку:

- упорядкування бюджету і схеми кредиторської заборгованості;
- оцінки фінансових можливостей, ймовірних ризиків і рівня довіри у відносинах кредиторів.

Для детальнішого аналізу функціонування дебіторської та кредиторської заборгованості слід прорахувати динаміку певних показників (табл. 3.12).

Таким чином, відбувається збільшення оборотності дебіторської заборгованості на ПрАТ «Закарпатавтотранс». Якщо в 2013 р дебіторська заборгованість компанії зробила 11,22 обороти, то в 2017р. – 41,23 оборотів.

Таблиця 3.12.

№ з /п	Показники	Формула	2013	2014	2015	2016	2017	Абсолютне відхилення від 2017р.				Відносне відхилення від 2017р., %			
								2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017
1	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Кодз = Виручка / Середньорічна сума дебіторської заборгованості	11,92	10,76	14,25	27,13	41,23	-88	1020	-1710	-1135	-1,08	11,19	-23,1	-18,1
2	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Кокз = Собівартість за період / Середньорічна сума кредиторської заборгованості	15,86	13,64	14,47	18,87	16,31	-208	-442	-31	-112	-10,14	-27,45	-1,96	-7,63
3	Коефіцієнт кредиторської заборгованості	Ккз = Кредиторська заборгованість / Поточні зобов'язання	0,82	0,68	0,91	0,77	0,76	-491	5446	-1134	5791	-6,15	40,55	-9,22	32,02
4	Коефіцієнт співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованістю	Кс = Дебіторська заборгованість / Кредиторська заборгованість	0,78	0,87	0,39	0,22	0,13	765	-5363	3183	-224	1,73	-13,84	7,58	-0,54
5	Період операційного циклу (днів)	Поц = Період одного обороту запасів + Період погашення дебіторської заборгованості	54,39	38,12	46,89	23,59	59,28	13	17	39	-46	1,29	1,66	3,68	-4,54
6	Період фінансового циклу (днів)	Пфц = Період операційного циклу - Період погашення кредиторської заборгованості	3,69	17,86	21,57	18,43	4,59	13	35	-10	34	1,09	2,86	-0,82	2,72

Динаміка показників, що характеризують стан дебіторської та кредиторської заборгованості за 2013 - 2017рр.

Дані показують, що оборотність кредиторської заборгованості зростає протягом 2013-2017 рр. Значення показника коливається в межах 15,86 -16,31 оборотів в рік. Значення показника залишається стабільним. Варто зауважити, що компанія здатна повністю фінансувати своїх дебіторів за рахунок кредиторів, що позитивно впливає на ліквідність і фінансовий стан.

Протягом 2013-2017 р. операційний цикл ПрАТ «Закарпатавтотранс» збільшився з 54,39 днів до 59,28 днів. Позитивний вплив на ефективність операційного процесу мало постійне зниження тривалості виробничого процесу. Однак під впливом постійного росту суми дебіторської заборгованості операційний цикл збільшився.

Оптимізація політики товарного кредитування дозволить скоротити середньорічний розмір заборгованості, що призведе до підвищення фінансового результату роботи підприємства.

У 2017 році період фінансового циклу ПрАТ «Закарпатавтотранс» зріс - на 1 день в порівнянні з роком раніше. Причинами такої тенденції є збільшення виробничого циклу і підвищення оборотності кредиторської заборгованості.

Для повного аналізу заборгованості необхідно провести її факторний аналіз з метою визначення впливу факторів на оборотність цього показника. Нижче наведено розрахунок для кредиторської заборгованості. Цей аналіз наведено в табл. 3.13.

Таблиця 3.13.

Факторний аналіз оборотності поточної кредиторської заборгованості на ПАТ «Закарпатавтотранс»

Показник	Умовні позначки	2016р.	2017р.	Відносне відхилення, % (+,-)
				2017р.
Собівартість за період, тис. грн.	X2	16090	11673	-4417
Середня кредиторська заборгованість, тис. грн	X1	1911,5	5462,5	3551
Оборотність кредиторської заборгованості, разів	У	12,42	3,62	-8,8

Дані таблиці 3.12 свідчать про те, що кредиторська заборгованість за надані послуги обертається в середньому 4-12 разів, або для їх обороту потрібно близько 60 календарних днів. Причому відбувається зменшення оборотності кредиторської заборгованості і збільшення строку одного обороту, що є негативною тенденцією.

Розв'язування:

$$1) Y = X2 / X1;$$

$$2) Y(0) = X2(0) / X1(0);$$

$$3) Y(1) = X2(1) / X1(0) = 16090/1911,5 = 8,41$$

$$4) \Delta Y(X1) = Y(1) - Y(0) = 3,62 - 8,41 = -4,79$$

$$5) \Delta Y(X2) = Y(1) - Y(0) = 8,41 - 12,42 = -4,01$$

$$6) \Delta Y = \Delta Y(X1) + \Delta Y(X2) = -4,79 + (-4,01) = -8,8 \text{ рази.}$$

Отже, підводячи підсумки зроблених розрахунків, можна зауважити, що оборотність кредиторської заборгованості з 2016 до 2017 року зменшилась на 9 раз. Тобто фактор середньої поточної кредиторської заборгованості мав більший вплив ніж обсяг наданих послуг (виручки).

Тобто, можна зробити висновок, що кожен рік за рахунок зменшення вплив факторів також знижується загальний рівень поточної кредиторської заборгованості.

Саме від якості управління кредиторською та дебіторською заборгованістю на підприємстві залежить його фінансовий стан та результати діяльності. Саме тому значну увагу необхідно приділяти його аналізу.

Проведемо на основі вищенаведеної таблиці факторний аналіз дебіторської заборгованості (табл. 3.14).

Дані таблиці 3.13 свідчать про те, що дебіторська заборгованість за надані послуги обертається в середньому 73-77 разів, або для їх обороту потрібно близько 90 календарних днів. Причому відбувається зменшення оборотності дебіторської заборгованості і збільшення строку одного обороту, що є позитивною тенденцією.

Таблиця 3.14.

**Факторний аналіз оборотності поточної дебіторської заборгованості
на ПАТ «Закарпатавтотранс»**

Показник	Умовні позначки	2016р.	2017р.	Відносне відхилення, % (+,-)
				2017р.
Виручка, тис. грн.	X2	23737	19764	-3973
Середня дебіторська заборгованість, тис. грн	X1	305	268	-37
Оборотність дебіторської заборгованості, разів	У	77,82	73,75	-4,07

Розв'язування:

$$7) \quad U = X2 / X1;$$

$$8) \quad U(0) = X2(0) / X1(0);$$

$$9) \quad U(1) = X2(1) / X1(0) = 19764/305 = 64,8$$

$$10) \quad \Delta U(X1) = U(1) - U(0) = 73,75 - 64,8 = 8,95$$

$$11) \quad \Delta U(X2) = U(1) - U(0) = 64,8 - 77,82 = -13,02$$

$$12) \quad \Delta U = \Delta U(X1) + \Delta U(X2) = 8,95 + (-13,02) = -4,07 \text{ рази.}$$

Отже, підводячи підсумки зроблених розрахунків, можна зауважити, що оборотність дебіторської заборгованості з 2016 до 2017 року зменшилась на 4 раз, що позитивно впливає на фінансовий стан підприємства.

Тобто, можна зробити висновок, формування ефективності дебіторської заборгованості підприємств впливає низка факторів, які дозволяють виділити вплив кожного чинника на зміну результативного показника.

Отже, проведення аналітичної роботи на підприємстві забезпечує ефективніше прийняття управлінських рішень і запобігання негативним наслідкам. Для цього потрібно правильно організувати роботу працівників, які займаються аналізом господарської діяльності підприємства. Основною метою аналітичних процедур заборгованості полягає в оцінці рівня, структури, динаміки, стану дебіторської та кредиторської заборгованості. Для покращення аналітичної роботи ПАТ «Закарпатавтотранс» було

запропоновано до впровадження використання показників операційного та фінансового циклів, а також методи факторного аналізу для розрахунку оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості, що дозволить підвищити платіжну дисципліну та проводити аналіз доходності послуг із врахуванням оцінки грошей в часі

3.3. Методика контролю заборгованості підприємства та шляхи вдосконалення

В цьому параграфі зупинимося детальніше на методиці зовнішнього контролю, як було зазначено в параграфі 3.2. – на аудиті дебіторської та кредиторської заборгованості, оскільки ПрАТ «Закарпаттавтотранс» підлягає обов'язковому проведенню аудиту.

Аудит використовує систему методів і прийомів, які характеризують методику проведення аудита. Методи аудита належать до процесів збору і накопичення аудиторських доказів і аналізу інформації, отриманої в ході аудита. Різноманіття застосовуваних методів визначає різні підходи до їх класифікації. Можна виділити два найбільш суттєвих підходи до класифікації методів аудита: розділити їх на загальнонаукові і спеціальні (конкретно-наукові). До першої групи належать методи: дедукції і індукції; аналізу і синтезу; абстрагування і узагальнення. До другої групи належать методичні прийоми документального і фактичного контролю.

Методи аудита можна поділити на групи в залежності від їх використання в процесі перевірки: методи формування доказової бази; методи проведення аналітичних розрахунків; методи, що використовуються при наданні супутніх послуг. Основу першої групи складають способи оцінки ризику і проведення вибіркового дослідження, тестування. Ці способи запозичені зі статистики, добре вивчені і описані. Однак їх практичне застосування в аудиті повинно спиратись на основоположні принципи аудита. До другої групи

входять методи факторного аналізу, фінансових розрахунків, прогнозування тощо. До третьої групи належать спеціальні методи, диференційовані в залежності від виду супутніх послуг. Методи аудита застосовуються до об'єктів аудита.

В таблиці 3.15. запропоновано методикау аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості.

Далі здійснимо огляд методики аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості більш детально.

1. Перевірка первинних документів щодо дебіторської та кредиторської заборгованості.

При здійсненні аудитором перевірки розрахункових операцій проводять порівняння залишку заборгованості, яка обліковується на балансі на початок періоду, що підлягає перевірці із залишком в облікових регістрах і з актами взаємозвірки розрахунків з покупцями і замовниками та постачальниками і підрядчиками.

При перевірці розрахунків необхідно встановити, чи є в наявності всі договори на постачання продукції і чи зареєстровані вони в журналі реєстрації договорів та гарантійних листів.

При аналізі договорів та інших юридичних документів на постачання, а також придбання готової продукції необхідно встановити достовірність, законність та реальність заборгованості відображену на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» та 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками».

Важливою умовою організації обліку розрахунків є правильне оформлення документів на відпущену на місці або відвантажену продукцію і вчасне подання цих документів до бухгалтерії для пред'явлення покупцям рахунків та відповідно такі ж дії необхідно здійснити по відношенню до придбаної продукції.

Таблиця 3.15.

Методика контролю дебіторської та кредиторської заборгованості

№ з/п	Етап перевірки	Об'єкти перевірки	Процедура контролю	Прийоми контролю
1	2	3	4	5
<i>1. Перевірка первинних документів щодо дебіторської та кредиторської заборгованості</i>				
1.1	Перевірка документів щодо виникнення заборгованості	Договори, накладні, податкові накладні, товарні накладні, товарно-транспортні накладні (ТМ-1), акти прийнятих робіт, наданих послуг	Вивчення первинних документів щодо правильності та законності відображення операцій з виникнення та погашення дебіторської та кредиторської заборгованості, правильності оформлення документів, достовірності даних зазначених в документах, відповідність умов договорів вимогам нормативно-правових актів	Формальна, арифметична, логічна, нормативно-правова, взаємна, зустрічна перевірка
1.2	Перевірка документів щодо погашення заборгованості	Виписки банку, прибуткові касові ордери, векселі (прості і переказні)		
<i>2. Перевірка облікового відображення дебіторської та кредиторської заборгованості</i>				
2.1	Перевірка обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами	Журнали 3 (І розділ), Для обліку дебіторської заборгованості: відомості 3.1. – при журнальній формі ведення; для обліку кредиторської заборгованості: відомість 3.3. – при журнальній формі ведення обліку;	Визначення правильності визнання та оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості, а також ведення обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами залежно від операцій (безготівкові, готівкові рахунки, бартерний обмін, застосування векселів і т. ін.) відповідно до чинного законодавства	Формальна, арифметична, логічна, перевірка
2.2	Перевірка правильності списання заборгованості	бази даних комп'ютерних програм обліку при комп'ютерній формі ведення обліку	Перевірка правильності розрахунку резерву сумнівних боргів та відображення в обліку списання безнадійної заборгованості	
<i>3. Перевірка фактичного стану дебіторської та кредиторської заборгованості</i>				
3.1	Визначення реальності відображеної в звітності дебіторської та кредиторської заборгованості	Акти контрольного обміру виконаних робіт, акти інвентаризації, виписки про стан заборгованості підприємства-дебітора та кредитора	Перевірка реальності дебіторської та кредиторської заборгованості відображеної у звітності шляхом використання прийомів фактичного контролю	Інвентаризація, контрольний обмір виконаних робіт, обстеження, опитування

Продовження таблиці 3.15.

1	2	3	4	5
<i>4. Перевірка достовірності відображення дебіторської та кредиторської заборгованості у звітності</i>				
4.1	Підтвердження достовірності фінансовій звітності	Первинні документи; реєстри синтетичного та аналітичного обліку; бази даних комп'ютерних програм для обліку; головна книга; оборотно-сальдова відомість; Баланс (ф №1), Внутрішня звітність	Зіставлення даних первинних документів з реєстрами аналітичного та синтетичного обліку, визначення достовірності відображеної дебіторської та кредиторської заборгованості в балансі підприємства, примітках до річної фінансової звітності	Формальна, арифметична, логічна перевірка
4.2	Перевірка достовірності внутрішньо-управлінської звітності			
<i>5. Дослідження ефективності управління дебіторською та кредиторською заборгованістю</i>				
5.1	Встановлення основних порушень з обліку дебіторської та кредиторської заборгованості, які були виявлені в ході попередніх чотирьох етапів та їх усунення, а також здійснення превентивних заходів щодо можливого їх виникнення в майбутньому.			

На підставі реєстрів обліку аудитор необхідно перевірити повноту і своєчасність оплати рахунків. Відмітку про оплату рахунків-фактур покупцями порівнюються з виписками банку. При цьому слід звернути увагу на організацію аналітичного обліку розрахунків з покупцями за відвантажену їм продукцію та з постачальниками за придбану в них продукцію.

В ході перевірки первинних документів та реєстрів аудитор зобов'язаний переконатися, що вся відображена дебіторська заборгованість належить саме даному підприємству. Тобто слід розглянути можливість занесення в сальдо дебіторів заборгованості по приватних операціях (наприклад, керівництва) або по продажах, що належать іншим підприємствам. Однак, крім цього, аудитор повинен звернути увагу на ряд обставин, що можуть мати місце і впливати на право власності щодо сальдо дебіторів (наприклад, існування договору-застави, факторингові операції та ін.).

Реальність стану кредиторської заборгованості з постачальниками і підрядниками встановлюється методом зустрічної перевірки розрахунків з окремими підприємствами через письмові запити про звіряння даних за визначений період часу. У разі виникнення сумнівів у достовірності можливі навіть безпосередні перевірки таких розрахунків у бухгалтеріях взаємопов'язаних підприємств.

2. Перевірка облікового відображення дебіторської та кредиторської заборгованості.

Під час контролю операцій з надходження матеріальних цінностей перевіряють надходження за їх джерелами (надходження від постачальників, своїх допоміжних цехів і інших джерел). Враховуючи ці джерела надходження, необхідно спочатку з'ясувати, чи здійснюються на підприємстві відповідні розрахунки за тими чи іншими видами матеріальних цінностей (матеріалів, комплектуючих виробів, палива, тарних матеріалів). Потім перевіряють достовірність цих розрахунків з урахуванням нормативів витрат матеріальних цінностей на виробництво. Перевірка забезпеченості матеріальних ресурсів пов'язується з наявністю комерційних угод із постачальниками та інших джерел

надходження матеріальних цінностей. Для цього аудитори використовують дані оперативного обліку укладених договорів і листування з постачальниками, інформацію про виконання умов договорів. Крім того, вивчають претензійні листи, факти непред'явлення претензій, відмови в задоволенні позовів та їх обґрунтованість. Вивчають також, чи заявлені постачальниками претензії підприємству та чи сплачені штрафні санкції за порушення укладених договорів.

Усі ці процедури перевірки постачання матеріальних цінностей поєднують з перевіркою операцій, пов'язаних з прийманням матеріалів, повнотою і своєчасністю їх оприбуткування на складах згідно з документами та відображення цих операцій за даними бухгалтерського обліку (в журналі 5 або 5-А, картках складського обліку, оборотній відомості, машинограмах та відомості обліку матеріальних цінностей на складах). У всіх випадках звертається увага на можливість надходження матеріальних цінностей з порушенням установлених вимог і відхилень від даних оформлених супровідних документів (недостач, псування, крадіжок, невідповідність якості).

3. Перевірка фактичного стану дебіторської та кредиторської заборгованості

При перевірці фактичної наявності заборгованості потрібно впевнитись у реальному існуванні дебіторської та кредиторської заборгованості, а саме в тому, щоб продукція, товари, які не були передані покупцем до кінця року, помилково чи навмисно, не були включені в реалізацію та до дебіторів (наявність фіктивних продаж). Крім того, слід проконтролювати, чи не було платежів, які незаконно привласнені або записані в невірному фінансовому періоді.

Для перевірки фактичної наявності заборгованості аудитор повинен отримати підтвердження від дебіторів та кредиторів про існуючі суми заборгованості.

4. Перевірка достовірності відображення дебіторської та кредиторської заборгованості у звітності

Особливу увагу слід приділити контролю розкриття інформації про дебіторську та кредиторську заборгованість у примітках до фінансової звітності, де наведено:

- перелік дебіторів і суми довгострокової дебіторської заборгованості;
- перелік кредиторів і суми кредиторської заборгованості;
- склад і суми статті Балансу «Інша дебіторська заборгованість»;
- метод визначення резерву сумнівних боргів;
- сума поточної кредиторської та дебіторської заборгованості.

5. Дослідження ефективності управління дебіторською та кредиторською заборгованістю Встановлення основних порушень з обліку дебіторської та кредиторської заборгованості, які були виявлені в ході попередніх чотирьох етапів та їх усунення, а також здійснення превентивних заходів щодо можливого їх виникнення в майбутньому. Аудитор має звернути увагу на законність проведених операцій, які стосуються кожної суми заборгованості, виявити строки і умови виникнення заборгованості, а також винних у цьому осіб [86, с. 296].

На підприємстві ПрАТ «Закарпатавтотранс» щорічно проводиться аудит фінансової звітності.

Дебіторська заборгованість

Проведений аудит в 2017 р. показав, що основними фінансовими активами Товариства є дебіторська заборгованість. Товариство піддається ризику того, що замовник може не оплатити або не виконати свої зобов'язання в строк перед Товариством, що в результаті призведе до збитків Товариства. Товариство здійснює жорсткий контроль над своєю дебіторською заборгованістю.

Це ризик того, що Товариство не зможе погасити свої зобов'язання по мірі їх настання. Позиція ліквідності Товариства ретельно контролюється, для чого управлінський персонал використовує процес детального бюджетування та прогнозу грошових коштів для того, щоб гарантувати наявність адекватних засобів для виконання своїх платіжних зобов'язань.

Станом на 01.11.2017 року було проведено інвентаризацію сум дебіторської заборгованості.

У балансі сума дебіторської заборгованості рахується за первісною вартістю та складає 1435,0 тис. грн. в тому числі:

- за товари, роботи, послуги – 341,0 тис. грн.,

- інша поточна дебіторська заборгованість – 291,0 тис. грн.,
- за виданими авансами – 504,0 тис. грн.,
- з бюджетом – 293,0 тис. грн.,
- інші необоротні активи - 6,0 тис. грн.

На думку аудиторів, розкриття інформації за видами активів подано в фінансовій звітності ПрАТ “Закарпатавтотранс”, відповідно до встановлених вимог чинного законодавства України. Станом на 01.11.2017 р. було проведено інвентаризацію кредиторської заборгованості.

Кредиторська заборгованість

Довгострокова кредиторська заборгованість станом на 31.12.2017 р. складає 4119,0 тис. грн. це довгострокові кредити банків. Згідно кредитного договору № КС2016-01318 від 11.07.2016 р. в АБ «Південний» на суму 5747,0 тис. грн. На 31.12.2017 р. заборгованість складає 4119,0 тис. грн.

Поточна заборгованість за звітний період збільшилась на 1092,0 тис. грн. і станом на 31.12.2017 р. дорівнює 6749,0 тис. грн. в тому числі поточні забезпечення (резерв відпусток) – 1578,0 тис. грн.

На думку аудиторів, розкриття інформації за видами зобов'язань подано в фінансовій звітності ПрАТ “Закарпатавтотранс” відповідно до встановлених вимог чинного законодавства України.

Отже, за результатами проведення аудиту на ПрАТ «Закарпатавтотранс» можна ідентифікувати проблеми, які виникають в ході аудиту заборгованості (табл. 3.16.).

Удосконалення методики проведення аудиту має спрямовуватися на підвищення їх якості.

Для цього необхідно сконцентрувати увагу на такі пропозиції:

- забезпечення раптовості проведення аудиту з тим, щоб дати можливість матеріально відповідальним особам підготуватися до неї;
- дотриманні послідовності процесу проведення аудиту;
- ретельному оформленні документів аудиту;

- підвищенні оперативності визначення результатів ревізії для забезпечення своєчасного виявлення неточностей.
- застосуванні програм з автоматизації аудиту.

Таблиця 3.16.

Типові помилки обліку кредиторської та дебіторської заборгованості на підприємстві

№ з/п	Проблеми	Пропозиції щодо покращення
1	2	3
1	Відсутність укладених договорів на передплату	Призначити відповідальну особу з юридичного відділу для укладання договорів
2	Несвоєчасне та недостовірне рознесення банківської виписки в системі 1С	Призначити відповідального бухгалтера за рознесення виписки
3	Несвоєчасне надсилання документів для оплати покупцям	Створити поштову (кур'єрську) службу на підприємстві
4	Несвоєчасне списання протермінованої заборгованості	Посилення функції контролю бухгалтерської служби
5	Неправомірне формування резерву сумнівних боргів	Посилення функції контролю бухгалтерської служби, підвищення кваліфікації бухгалтерів
6	Відсутність оригіналів документів, що підтверджують необхідність оплати	Посилення функції контролю бухгалтерської служби
7	Порушення термінів оплати рахунків постачальників	Посилення функції контролю бухгалтерської служби
8	Зарахування оплати з одного рахунку в інший по іншому договору без належно оформленого документального підтвердження	Посилення функції контролю бухгалтерської служби
9	Відсутність актів звірки дебіторської та кредиторської звітності	Призначити відповідального бухгалтера
10	Наявність невідображеної заборгованості, як результат недостовірне формування фінансової звітності підприємства	Посилення функції контролю бухгалтерської служби

Питання автоматизації аудиту охоплюють весь комплекс складних прикладних проблем, пов'язаних із застосуванням інформаційних комп'ютерних технологій в контролі, аудиті та аналізі фінансової звітності підприємств, оцінці ефективності й надійності інформаційних систем підприємств. Існують такі програми автоматизації проведення аудиту на підприємствах: ACL або IDEA (табл.3.17.).

Таблиця 3.17.

Програмне забезпечення, що застосовується для проведення аудиту на підприємстві

№ з/п	Програми	Функції
1	ACL	Програмне забезпечення дозволяє аудиторам: <ul style="list-style-type: none">- знайти бухгалтерські проведення, що були введенні в неробочий час або незвичайними користувачами;- відфільтрувати операції, що є типовими для даного підприємства, з метою виявлення разових та нетипових проведення;- розрахувати окремі підсумки за рахунками.
2	IDEA	Система допомагає аудиторам: <ul style="list-style-type: none">- виявити незвичайні або підозрілі операції (великі суми, повторювані види робіт, нестандартні операції);- перевіряти правильність балансу, кореспонденції рахунків, відповідність даних матеріального та фінансового обліку і платіжних документів – даним обліку;- перевірити доказовість висновків аналізу.

Під час проведення аудиту в умовах автоматизованої обробки облікової інформації аудиторам рекомендується включати до індивідуальних завдань питання з перевірки програми, правильності обробки інформації тощо. Дані цих перевірок мають знайти відображення у відповідних робочих документах.

Таким чином, наведена методика аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості покликана вдосконалити контрольні процедури обраного об'єкту, описати модель дій суб'єктів контролю, що оптимізує їх діяльність та удосконалив контрольний процес в цілому. Інструментарій запропонованих програм з аудиту дозволить забезпечити високий рівень якості аудиторських процедур та скорочення строків проведення.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Дослідження організації та методики обліку, аналізу та контролю заборгованості на ПрАТ «Закарпатавтотранс» за період 2013 – 2017 роки дозволили зробити наступні висновки та пропозиції.

На сучасному етапі розвитку своєчасне і повне виконання платіжних зобов'язань є умовами стійкого функціонування підприємства в розвиненій ринковій економіці. На сьогодні, коли Україна знаходиться в нестабільному стані, спостерігається зворотна тенденція – криза неплатежів. Тому однією з важливих задач є вивчення, керування і контроль дебіторської та кредиторської заборгованості, оскільки недбале ставлення до заборгованості приводить до уповільнення розрахунків, затримання виплат по заробітній платі і взагалі до погіршення фінансового стану підприємства.

Дебіторська заборгованість – це частина оборотного капіталу, а також вимоги на його отримання у вигляді готівки, матеріальних та інших ресурсів від господарюючих суб'єктів. Тому найбільш точно її трактування наступне: «Дебіторська заборгованість – це матеріальні ресурси, що не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена з кругообігу грошових коштів».

Дебіторська заборгованість за класифікацією поділяється на:

- за терміном погашення (короткострокова та довгострокова);
- за видами забезпечення — незабезпечені та забезпечені;
- за об'єктами щодо яких вона виникла (заборгованість орендаря за фінансовою орендою, яка відображається в балансі орендодавця; заборгованість забезпечена векселями; надані позики; дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги; дебіторська заборгованість за розрахунками (з бюджетом, за виданими авансами, з нарахованих доходів, із внутрішніх розрахунків); інша дебіторська заборгованість);
- дебіторська заборгованість не сплачена в строк (сумнівна та безнадійна).

Кредиторська заборгованість - це заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам, що виникла в результаті здійснених раніше

дій (подій), оцінена в гривнях і щодо якої в підприємства існують зобов'язання її погашення в певний [строк](#).

За класифікаційними ознаками кредиторська заборгованість поділяється на:

- за терміном виконання — довгострокові та короткострокові;
- за видами забезпечення — незабезпечені та забезпечені;
- за відносинами з кредиторами — заборгованість перед постачальниками, заборгованість перед засновниками інша заборгованість.
- за підставою виникнення — заборгованість по заробітній платі нараховані та неоплачені податки та збори до бюджету заборгованість по кредитних та лізингових договорах.

Вивчення теоретичних аспектів обліку і контролю дебіторської та кредиторської заборгованості, аналіз законодавчої і нормативної бази, дозволяє стверджувати, що виникнення заборгованості в певних межах є нормальною ознакою діяльності підприємства, але не в тих випадках, коли відбувається її безконтрольне зростання і систематичне несвоєчасне погашення.

Розглянутий стан організації первинного, аналітичного і синтетичного обліку на підприємстві свідчить, що в цілому він відповідає вимогам чинного законодавства з цього питання і ведеться із застосуванням типових форм первинних документів зі складанням відповідних бухгалтерських проведення. З метою ефективної організації обліку на підприємстві необхідно розробити та затвердити: наказ про облікову політику, графік документообігу щодо обліку розрахунків за дебіторською та кредиторською заборгованістю, претензіями та відшкодування завданих збитків, інструкції по заповненню первинних документів, наказ про ведення претензійно-позовної роботи на підприємстві тощо та створити резерв сумнівних боргів. Відповідно до вищесказаного, було запропоновано створити резерв сумнівних боргів, для його розрахунку використовувати метод питомої ваги. Оскільки метод класифікації та метод платоспроможності є трудомістким у розрахунках та потребує попереднього аналізу та класифікації, а отже для нашого підприємства даний метод питомої ваги буде найпростішим у розрахунках.

З метою підвищення достовірності обліку дебіторської та кредиторської заборгованості і фінансової звітності на підприємстві необхідно організувати систематичне проведення контролю, для чого доцільно створити спеціальну службу контролю, аудиту. Проведення внутрішнього контролю аудитором на підприємстві сприятиме підвищенню ефективності організації обліку дебіторської заборгованості та бухгалтерському обліку в цілому. Запровадження на ПрАТ «Закарпатавтотранс» системи управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, дасть змогу ефективно управляти поточною заборгованістю, що призводить до погіршення фінансового стану підприємства.

Аналіз основних показників, що характеризують фінансово-економічний стан діяльності ПрАТ «Закарпатавтотранс» показує, що підприємство є фінансово нестійке. Окремо було наведено розрахунок показників дебіторської та кредиторської заборгованості. Виходячи з розрахунків, можна сказати, що відбулося зростання дебіторської заборгованості та незначне зростання кредиторської заборгованості в загальному обсязі оборотних коштів. Кредиторська заборгованість склала 3 077 тис.грн. і збільшилась до відповідного періоду минулого року на 1 304 тис.грн. Заборгованість зросла в зв'язку зі змінами у валютному законодавстві, що призвело до ускладнень при підписанні договорів з нерезидентами. В даний час кредиторська заборгованість по нерезидентам за 2016 рік погашена. Кредиторська заборгованість склала 1 926 тис. грн. і збільшилась до відповідного періоду минулого року на 1 045 тис. грн. Дебіторська та кредиторська заборгованості носять поточний характер за реальною вартістю. Після проведеного аналізу на ПрАТ «Закарпатавтотранс», підприємству рекомендовано скласти аналітичну таблицю звіту за формою, яка допоможе контролювати суму дебіторської та кредиторської заборгованості та оперативно відстежувати її.

Контроль дебіторської та кредиторської заборгованості — це процес організації та аналізу їхнього руху. Ефективність використання заборгованостей — дебіторської, як активу, і кредиторської, — як джерела фінансування, пов'язана з їхньою здатністю приносити економічні вигоди, і певні витрати.

Однією з основних проблем зростання кредиторської та дебіторської заборгованості підприємства є недосконалість управління його грошовими потоками. Оперативне управління грошовими ресурсами – планування грошових потоків і ефективне управління підприємством – неможливе без контролю заборгованості. Несвоєчасність отримання даних по заборгованості може призвести до того, що підприємство або залишиться без необхідних обігових коштів, або не зможе правильно запланувати обсяг грошових коштів для майбутніх виплат. Здійснення контролю над рухом кредиторської та дебіторської заборгованості необхідно для поліпшення розрахунково-платіжної дисципліни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний комітет Служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 №29 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z089399>.
3. Міжнародний стандарт фінансової звітності (МСФЗ) 1 «Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності», виданий Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зі змінами станом на 1 січня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_004.
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 (МСБО 39) «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», виданий Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зі змінами станом на 1 січня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015.
5. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI, із змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.99, № 237. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>.
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р., №20.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>.

9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2001, №559. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>.

10. Поточні зобов'язання і забезпечення за видами економічної діяльності станом на 31 грудня 2015 року. Статистична інформація. К. 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/pz/pz_ed/pz_ed_u/pz_ed_3_15_u.htm.

11. Базь Я.В. Підходи щодо визначення сутності дебіторської заборгованості // Я.В. Базь / Бухгалтерський облік, аналізі контроль: стан, проблеми та перспективи розвитку: збірник матеріалів VII науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Бухгалтерський облік, аналізі і контроль: стан, проблеми та перспективи розвитку». – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2013. – 264 с. – С.26-28.

12. Баліцька В.В. Борги підприємств України: проблеми не розв'язуються [текст] / В.В. Баліцька // актуальні проблеми економіки. – 2016. - №2. – С. 48-59.

13. Баранникова О.В. Проблеми обліку дебіторської заборгованості [Електронний ресурс] /О. В. Бараннікова, Е. М. Мірошниченко. – Режим доступу: http://www.economy-confer.com.ua/full_article/924/.

14. Бардадим М.В. Ефективне управління дебіторською заборгованістю підприємств / М.В. Бардадим // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Випуск 9(33). – Ч. 1. – Редкол.: відп.ред. д.е.н., проф. Герасимчук З.В. – Луцьк, 2012. – 472 с. – С.42-50.

15. Береза С. Л. Класифікація дебіторської заборгованості для цілей бухгалтерського обліку / С.Л. Береза // Вісник ЖДТУ. – 2006. – № 3 (29). – С. 21-29.

16. Белозерцев В. Щодо товарного кредиту та дебіторської заборгованості на підприємстві// В. Белозерцев//Економіст.—фірма «Колегіум», 2010.-№11, С. 23-28.
17. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств / М. Д. Білик // Фінанси України. — 2016. — № 12. — С. 24–36.
18. Бланк І.О. Управління фінансами підприємств: [підручник]. / І.О. Бланк, Г.В. Ситник – К. : КНТЕУ, 2006. – 780 с.
19. Бондаренко Д.О. Особливості обліку кредиторської заборгованості в умовах переходу на міжнародні стандарти [Електронний ресурс] / Д.О. Бондаренко // Офіційний сайт Житомирської наукової бухгалтерської школи Франца Бутиця. – Режим доступу: <http://zsas.zhitomir.org/ru/forum>.
20. Бугай І.В. Основні аспекти впровадження МСФЗ в українську облікову практику / І.В. Бугай // Держава та регіон Серія: економіка та підприємництво, науково-виробничий журнал. – 2011. - №1. – С.62-68.
21. Бугай Н.О. Дебіторська заборгованість та її аналіз у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/18765/1/462-470.pdf>.
22. Булат Г.В., Булка І.В. Вплив кредиторської заборгованості на фінансовий стан підприємств та проблеми її оптимізації - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2014/7/14.pdf>.
23. Бурак І.О. Класифікація зобов'язань як важлива складова управління підприємством / І.О. Бурак // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/2010_3/NV-2010-V3_46.pdf
24. Бутинець Ф.Ф., Малуґа Н.М., Петрук О.М. Бухгалтерський облік: роздуми вченого. – Житомир: ПП «Рута», 2013. – 100 с.
25. Васільєва Л.М., Трайно О.В. Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її удосконалення [Електронний ресурс] - Режим доступу:<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/10/186.pdf>.

26. Верхоглядова Н.І. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: [Навчально-практичний посібник] / Н.І. Верхоглядова, В.П. Шило, С.Б. Ільїна та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 536 с.
27. Власова І. О. Дослідження співвідношення економічного та правового тлумачення понять "розрахунки", "зобов'язання" та "заборгованість" / І. О. Власова // Вісник Донецького університету економіки та права. - 2013. - № 1. - С. 88-94. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduetp_2013_1_15.
28. Воляник Г.М. Дебіторська заборгованість у системі менеджменту фінансової безпеки підприємства // Г.М. Воляник / Тези доповідей науково-практичної конференції «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства». – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2012. – 48 с. – С.45-46.
29. Гамова О.В., Козачок І.А., Вініченко К.Г. Особливості визнання організації обліку та контролю дебіторської заборгованості у бюджетній установі [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=3684&i=12>.
30. Ганусич В.О. Облік дебіторської заборгованості: управлінський та організаційний аспекти / В. О. Ганусич, І. В. Гурська // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. –2016.– Вип. 1(1).– С. 441–445.
31. Гарасим П.М., Гарасим М.П., Лобод Н.О. Структурна динаміка зобов'язань підприємства як класична обліковоаналітична парадигма. Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Вип. 11(41). Ч. 2. 2014. С. 102–110.
32. Герман Я.Ю. Облік дебіторської заборгованості: вітчизняний і зарубіжний досвід / Я.Ю. Герман. - Донецьк: ДонНУЕТ. - 2013. – С. 21-26
33. Гладких Т.В. Фінансовий облік: Навч. посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2012. - 480 с.
34. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: [Практичний посібник] / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К.: Лібра, 2014. – 880 с.
35. Гончаренко Т.В. Особливості обліку сумнівної та безнадійної

дебіторської заборгованості в сучасних умовах [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://ven.chdtu.edu.ua/article/viewFile/88449/84280>.

36. Гончарук Р.П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів / Р.П. Гончарук // Вісник ЖДТУ. - 2013. - № 1 (59). - С. 48-51.

37. Домбровська Н.Р. Дебіторська та кредиторська заборгованості: проблеми класифікації / Н.Р. Домбровська // Інноваційна економіка. - 2014. - № 1. - С. 182-187.

38. Дубровська Є. В. Дослідження сутності поняття «дебіторська заборгованість» / Є. В. Дубровська // Вісник Сумського державного університету. — 2018. — № 2. — С. 202–205.

39. Євлаш Т.О. Припинення визнання дебіторської заборгованості та її списання з балансу підприємства / Т.О. Євлаш // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки: збірник наукових праць. Вип. 1 (22). – Чернівці: БДФЕУ, 2013. – 468 с. – С. 59-66.

40. Ждан В. І. Теорія бухгалтерського обліку: навч. посібник. / В. І. Ждан, Є. Б. Хаустова, І. В. Колос, О. С. Бондаренко. К.: ЦУЛ, 2014. – 384 с.

41. Жувто О. М. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами : навч. посіб. / О. М. Жувто – К. : НУХТ, 2014. – 335 с.

42. Жук О. Економічна суть дебіторської заборгованості [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/2031.pdf>.

43. Журавська І. Головні аспекти управління дебіторською заборгованістю та їх вплив на джерела формування оборотних активів / І. Журавська // Все про бухгалтерський облік. — 2018. — № 1. — С. 92–98.

44. Закревська О. Ю. Проблеми бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості у торговельних підприємствах / О. Ю. Закревська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Сер. : Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. - 2015. - Вип. 1. - С. 143-155. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2015_1_11.

45. Зеленко С.В. Обліковоаналітичне забезпечення управління

кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги. Економічні науки. 2014. № 11 (41). С. 65–71.

46. Зелікман В. Д. Напрями удосконалення обліку та внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості підприємств / В. Д. Зелікман, Ю. А. Соніна // Наука та прогрес транспорту. Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. - 2014. - №4. - С. 37-42. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdnuzt_2014_4_5.

47. Іванілов О. С. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства / О. С. Іванілов, В. В. Смачило, Є. В. Дубровська // Актуальні проблеми економіки. - 2013. - № 1. - С. 156-163.

48. Іващенко А.С., Гайдамака О.В., Черевик Н.В. Проблеми обліку дебіторської та кредиторської заборгованості в Україні [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2014/4/17.pdf>.

49. Івченко Л. В., Ходзицька В. В. Інтерпретація дебіторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку//Фінанси, облік і аудит. 2013. Вип. 1 (21). С. 256–262.

50. Кияшко О.М. «Організація управлінського обліку дебіторської заборгованості»/ Кияшко О.М. Зб. матер. Міжнародної наукової конференції «Від Балтики до Причорномор'я: формування сучасного економічного простору». 19 .08. 2017 року на базі Балтійського науководослідного інституту проблем трансформації економічного простору, с. 139-141.

51. Кім Г.Г. Бухгалтерський облік: первинні документи та порядок їх заповнення / Г.Г. Кім, В.В. Сопко. Навч. посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2013. - 480 с.

52. Кірейцев Г. Г. Фінансова звітність підприємств та її аналіз / Г. Г. Кірейцев. - К: ЦУЛ, 2013. - 452 с.

53. Колеснікова О. М. Проблемні питання обліку резерву сумнівних боргів в контексті Податкового кодексу України [Електронний ресурс] / О. М. Колеснікова // Ефективна економіка. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?Operation=1&iid=772>.

54. Корфина Ю.Д. Прогноз розвитку світової економіки на 2016–2017 роки / Ю.Д. Корфина. – С. 1–12.
55. Костюнік О. В. Шляхи вдосконалення обліку дебіторської заборгованості [Електронний ресурс] / О. В. Костюнік. — Режим доступу: http://www.agrosvit.info/pdf/6_2016/7.pdf.
56. Коц М.П. Напрями вдосконалення обліку поточної кредиторської заборгованості на підприємстві [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://naub.oa.edu.ua/2016>.
57. Кручак Л.В. Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/22-2016/37.pdf>.
58. Кручак Л. В. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства / Л. В. Кручак // Економіка та соціум: сучасний фундамент розвитку людства: Матеріали міжнар. наук. конф., 31 жовт. 2016: тези доп. – Лейпциг: Університет Лейпцигу, 2016.
59. Лишиленко, О.В. Бухгалтерський фінансовий облік: навч. посіб. – Київ : Вид-во «Центр навчальної літератури», 2013. – 524 с. 62.
60. Лишиленко О.В. Фінансовий облік: Підручник. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: Центр навчальної літератури, 2013. - 556 с.
61. Лищенко О. Г. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством / О. Г. Лищенко, Г. М. Бескота // Держава й регіон. — 2017. — № 1. — С. 114–117.
62. Лівощко Т.В., Сезоненко Ю. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю промислового підприємства - [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_4_088.pdf.
63. Макаренко А.П., Кузьменко І.В. Розробка програми аудиту дебіторської заборгованості як засіб підвищення ефективності діяльності підприємства [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/10/7.pdf>.
64. Марусяк Н. Л. Дебіторська та Кредиторська заборгованості як

основні фінансові регулятори кругообігу оборотного капіталу підприємства [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2014_2_2/pdf/139-142.pdf.

65. Марчак Н. В. Управління кредиторською заборгованістю як джерелом фінансування підприємств / Н. В. Марчак, О. О. Фокіна // Інноваційна економіка. – 2011. - №2. – С.237-239.

66. Міщенко Н.Д., Міщук А.І. Кредиторська заборгованість торговельного підприємства: проблеми оцінки та управління. Науковий вісник НЛТУ України. 2013. Вип. 22.3. С. 292–295.

67. Мних С.В. Фінансовий аналіз : підручник / С.В. Мних, Н.С. Барабаш. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 536 с.

68. Никонович К.О. - Аудит : підручник / М.О. Никонович, К.О. Редько ; за ред. С.В. Мниха. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 748 с.

69. Назарук Ю.А. Актуальні проблеми обліку дебіторської заборгованості / Ю. А. Назарук //відп. Ред.. З. В, Герасимчук. – Луцьк: РВВ Луцького національного технічного університету, 2009. – С. 275.

70. Огійчук М. Ф. Організація аудиту. – Х. : ХНАУ, 2014. – 336 с.

71. Олійник С.О. Шляхи удосконалення обліку дебіторської заборгованості [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2017/797-1532519637.pdf>.

72. Онищенко В. О. Облік у зарубіжних країнах : підручник для ВНЗ / В. О. Онищенко, М. І. Бондар, В. В. Дубовая. – К. : ЦУЛ, 2015. – 576 с.

73. Пінчук Т.А. Організаційно-методичні проблеми обліку дебіторської заборгованості в системі управління підприємством / Т.А. Пінчук, Т.В. Шрам // Ефективна економіка. – 2014. - №10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3453>.

74. Попазова О. В. Тенденції змін дебіторської та кредиторської заборгованостей на підприємствах України. Агросвіт. 2013. №7. С. 40–44.

75. МС Пушкар, МГ Чумаченко, - Ідеальна система обліку: концепція, архітектура, інформація. - Тернопіль: Карт-бланш, 2011.

76. Рунчева Н. В., Колесник Н.В. Дебіторська заборгованість: шляхи запобігання й оптимізація стягнення [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://old.bumib.edu.ua/sites/default/files/visnyk/30_0.pdf.

77. Свилярьова Г. Б. Система контролю дебіторської заборгованості на торговельному підприємстві / Г. Б. Свилярьова, О. В. Побережець, Н. В. Чебан // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. — 2017. — № 4 (14). — С. 94–98.

78. Серпенінова Ю. С. Бухгалтерський облік: загальна теорія : навч. посіб. / Ю. С. Серпенінова, С. М. Гольцова, І. О. Макаренко. – Суми : Університетська книга, 2015. – 336 с.

79. Соколов Я. В. Бухгалтерський облік як сума фактів господарського життя. . — М. : Магістр ИНФРА-М, 2010. — 224 с.gjy

80. Сопко В. В., Муковіз В.С., Шарапа О.М. Особливості визначення та регулювання обліку кредиторської заборгованості. Глобалізаційні виклики розвитку національних економік. Матеріали міжнародної науковопрактичної конференції (м. Київ, 19–20 жовтня 2016 р.). К. : КНТЕУ. 2016. С. 635–647.

81. Сурніна К.С. Аналітичні процедури в аудиті: методологія і практика : монографія / К.С. Сурніна. – Сімферополь : ДІАЙПІ, 2011. – 392 с.

82. Ткаченко, Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність : підручник / Н. М. Ткаченко ; МОН України. — 5-те вид., доп. і перероб. — К. : Алерта, 2011. — 976 с. — диск.

83. Томчук О.Ф. Аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://nvlvet.com.ua/index.php/journal/article/download/846/844/>.

84. Топоркова О. В. Управління дебіторською заборгованістю як один з інструментів фінансової політики підприємства / О. В. Топоркова, Т. О. Євлаш // Економічна стратегія й перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр. — Харків: ХДУХТ, 2018. — Вип. 1 (7). — С. 84–88.

85. Труфанова Д.О. Сучасний стан світової економіки і подальші перспективи її розвитку / Д.О. Труфанова // Концепт. – 2016. – Т. 11. – С. 2656–2660.

86. Усач Б. Ф. Організація і методика аудиту: Підручник. - К. : Знання, 2013. - 296 с.
87. Утенкова К.О. Аудит: Навчальний посібник з грифом МОН, МАП. - К: Алерта, 2013.- 408 с.
88. Фарінович І.В. Формування моделі управління дебіторської заборгованості торгівельних підприємств на засадах факторингу [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2015/2015_5/16.pdf
89. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: [Підручник] / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 566 с.
90. Чебанова Н.В. Бухгалтерський фінансовий облік: [Посібник] / Н.В. Чебанова, Ю.А. Василенко. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2013. – 672 с.
91. Чорненька О.Б. Аналіз наукових підходів щодо сутності кредиторської заборгованості та її класифікації - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/2-55/23.pdf>.
92. Чорнобривець М.М. Дебіторська заборгованість: сутність та причини виникнення / М.М. Чорнобривець // Європейські перспективи. - 2013. - № 10. - С. 181-185.
93. Ценклер Н.І. Вдосконалення класифікаційних ознак дебіторської заборгованості та їх значення в підвищенні контрольно-аналітичної функції обліку [Електронний ресурс] / Н.І. Ценклер, П.Б. Кватирка. – Режим доступу:<http://www.nbu.ua/portal/statti/9.htm>.
94. Федішин Л. Облік розрахунків з дебіторами і кредиторами // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації: міжнародний збірник наукових праць. –Тернопіль: Крок, 2014.– С. 131–134.
95. Шара Є. Ю. Фінансовий облік I : навч. посібник / Є. Ю. Шара, І. Є. Соколовська / Держ. фіскальна служба України, Нац. ун-т Держ. податкової служби України. – К. : ЦУЛ, 2016. – 336 с.
96. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник – 4-те вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2015. – 572 с.

97. Шепелевич В.В. Проблеми управління дебіторською заборгованістю та шляхи їх вирішення на підприємстві/ В.В. Шепелевич // Агросвіт: наук. журн. 2016. – № 6.– С. 107–112.

98. Шот А.П. Вплив фінансової кризи на стан дебіторсько-кредиторської заборгованості підприємств Львівщини [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream>.

99. Югас Е.Ф. Значення дебіторської та кредиторської заборгованостей в умовах ринкових відносин / Е.Ф.Югас, М.В. Машика // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка / ред. кол.: В.П. Мікловда, В.І. Ярема, В.О. Приходько та ін. – Ужгород: Видавництво УжНУ "Говерла", 2014. – Вип. 2 (43). – С. 201–205.

100. Яременко Л.М. Формування обліково-аналітичної інформації в управлінні дебіторською заборгованістю підприємства / Л.М. Яременко // Економічний вісник університету: збірник наукових праць учених та аспірантів. – 2017. – Вип. 32/1. – С. 123-130.

101. Яременко Л.М. Особливості обліку дебіторської заборгованості на вітчизняних підприємствах / Л.М. Яременко // Економічний вісник університету: збірник наукових праць учених та аспірантів. – 2016. – Вип. 29/2. – С. 343-347.

ДОДАТОК Б

Трактування поняття «дебіторська заборгованість» в різних літературних джерелах

№ п/п	Автор	Визначення поняття
1	2	3
1.	Благодатин А.А., Лозовский Л.Ш., Райзберг Б.А.	Сумма долгов, причитающихся предприятию, фирме, компании со стороны других предприятий, фирм, а также граждан, являющихся их должниками, дебиторами.
2.	Саблук П.Т., Дем'яненко М.Я.	Сума боргів, що належить підприємству від юридичних і фізичних осіб, названих дебіторами.
3.	Бутинець Ф.Ф.	1) сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату балансу; 2) частина оборотного капіталу, а також вимоги на отримання у вигляді готівки, матеріальних та інших ресурсів від суб'єктів господарювання; 3) заборгованість інших підприємств або окремих осіб за платежами даному підприємству.
4.	Багрій П.І., Дорогунцова С.І.	Борг, що належить підприємству, організації або установі від інших юридичних осіб або установі від інших юридичних осіб або окремих громадян і виник у результаті господарських взаємовідносин між ними.
5.	Молдованов М.І.	Сумма долга, причитающаяся предприятию от юридических и физических лиц по результатам их хозяйственных взаимоотношений.
6.	Бланк И.А.	Сумма задолженности в пользу предприятия, представленная финансовыми обязательствами и юридических и физических лиц
7.	Пантелеєв В.П., Сніжко О.С.	Сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.
8.	Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Партич Г.О.	Сума заборгованостей підприємству (організації) від юридичних або фізичних осіб (дебіторів) на певну дату.
9.	Чижевська Л.В., Лозинський Д.Л.	Сума заборгованості підприємству (організації) з боку юридичних і фізичних осіб, що виникла тимчасово внаслідок відволікання коштів з обігу підприємства у зв'язку з поставкою товарів, виконанням робіт або наданням послуг.
10.	Голов С.Ф.	Фінансовий актив, що є контрактним правом однієї сторони отримати гроші й узгоджується з відповідним зобов'язанням сплати іншої сторони.
11.	Д. Стоун, К. Хітчинг	Сума боргів, які винні підприємству юридичні або фізичні особи та які виникли у результаті господарських взаємовідносин з ними.
12.	Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б.	Сума боргів, належних підприємству, фірмі, компанії з боку інших підприємств, фірм, компаній, а також громадян, які є їх боржниками, дебіторами

1	2	3
13.	Лищенко О.Г.	Фінансовий актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого підприємства.
14.	Момот Т.	Безвідсоткова позика контрагентам.
15.	Крайник О.П., Клепікова З.В.	Форма відстрочки платежу — відкритий кредит (неформальна або формальна угода, яка передбачає виконання послуг замовником або реалізації продукції покупцю з відстрочкою оплати за них. Такий кредит вважається безкоштовним та без чіткого визначення строку.
16.	Белозерцев В.	Грошове вираження результату вимушеної або заздалегідь запланованої господарсько-економічної операції кредитного характеру з контрагентами (юридичними або фізичними особами), що мала місце у минулому та борг за неї може бути достовірно визначений, узгоджений з контрагентом та сплачений підприємству у майбутньому, а в поточний момент відображений у балансі підприємства як актив.
17.	Кірейцев Г.Г.	Складова оборотного капіталу, яка є комплексом вимог до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг.

ДОДАТОК В

Узагальнення підходів до визначення поняття «кредиторська заборгованість»

№ з/п	Підхід до визначення		Науковці
1	2		3
1.	Кредиторська заборгованість	кошти, належні до сплати	Благодатин А.А., Лозовский Л.Ш., Райзберг Б.А., Саблук П.Т., Дем'яненко М.Я., Багрий П.І., Дорогунцова С.І., Пантелєєв В.П.
2.		сума заборгованості даного підприємства	Бутинєць Ф.Ф., Молдованов М.І., Партин Г.О., Загородній А.Г., Азрилиян А.Н.
3.		зобов'язання підприємства	Бутинєць Ф.Ф., Бланк І.А.
4.		тимчасово залучені підприємством (організацією) кошти	Загородній А.Г, Вознюк Г.Л., Партин Г.О., Цал-Цалко Ю.С., Ткаченко Н.М.
5.		форма розрахунку за товари і послуги	Бутинєць Ф.Ф., Горєцька Л.Л.
6.		борги організації, чуже майно, чужі кошти, що знаходяться у володінні організації-боржника	Чабанова Н.В., Василенко Ю.А.

ДОДАТОК Г

Класифікація кредиторської заборгованості за І.О. Бураком [23]

<i>№ п/п</i>	<i>Ознаки</i>	<i>Кредиторська заборгованість</i>
1.	Термін погашення	1. Довгострокова; 2. Короткострокова або поточна; 3. Поточна частина довгострокової заборгованості.
2.	Характер виникнення	1. Заборгованість, що виникла в ході нормального операційного циклу; 2. Заборгованість, що не виникає в ході нормального операційного циклу; 3. Заборгованість, пов'язана з порушенням фінансової дисципліни.
3.	Економічний зміст розрахункових операцій	1. Товарна заборгованість за продукцію та товари, роботи, послуги; 2. Нетоварна заборгованість з оплати праці, за господарсько-адміністративними потребами, за податками і зборами, за фінансовими операціями, по виконавчих листах і т.д.
4.	Контрагенти	1. Банкам і іншим кредитно-фінансовим установами; 2. Постачальникам і підрядчикам за товари, роботи, послуги; 3. Покупцям по отриманих авансах; 4. Іншим контрагентам: працівникам, бюджету, позабюджетним фондам, учасникам, власникам, за внутрішніми розрахунками.
5.	Валюта розрахунків	1. Національна; 2. Іноземна.
6.	Забезпеченість	1. Незабезпечена; 2. Забезпечена: вексель, застава, договір страхування, гарантія.
7.	Дотримання умов договору	1. Заборгованість, термін оплати якої не наступив; 2. Відстрочена заборгованість; 3. Заборгованість із продовженим терміном погашення; 4. Прострочена заборгованість (з терміном погашення, що минув).
8.	Імовірність погашення	1. Нормальна заборгованість; 2. Сумнівна заборгованість; 3. Безнадійна заборгованість.

ДОДАТОК Д

Аналіз П(С)БО та МСФЗ, в яких встановлено умови визнання й оцінки дебіторської заборгованості [4]

<i>Ознака</i>	<i>П(С)БО 10</i>	<i>П(С)БО 13</i>	<i>МСФЗ 39</i>
1	2	3	4
Визнання дебіторської заборгованості	Визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигід та може бути достовірно визначена її сума (п. 5)	Безумовні права вимоги визнаються фінансовими активами, якщо за умовами контракту підприємство має право на отримання грошових коштів (п. 11)	Підприємству слід визнавати дебіторську заборгованість у балансі, коли воно стає стороною контрактних зобов'язань і внаслідок цього має юридичне право отримувати грошові або інші цінності (п. 29а)
Групування дебіторської заборгованості	Згідно з визначеннями, наведеними в П(С)БО 2 і П(С)БО 10, дебіторська заборгованість поділяється на поточну і довгострокову (п. 4)	Дебіторська заборгованість, не призначена для перепродажу, – дебіторська заборгованість, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для перепродажу (п. 4)	Дебіторська заборгованість поділяється на ініційовану підприємством та неініційовану. Ініційована підприємством дебіторська заборгованість – це фінансовий актив, створений підприємством шляхом надання товарів боржникові (п. 10)
Первісна оцінка дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги	Поточну дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визнають активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг та оцінюють за первісною вартістю (п. 6)	Фінансові інструменти первісно оцінюють та відображають за їх фактичною собівартістю, яка складається із справедливої вартості активів, наданих або отриманих в обмін на відповідний фінансовий інструмент (п. 29)	Під час первісного визнання фінансового активу слід оцінювати його за собівартістю, яка є справедливою вартістю компенсації, наданої або отриманої за них (п. 66)

1	2	3	4
<p>Оцінка дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги на дату балансу</p>	<p>Поточну дебіторську заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), включають до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюють величину резерву сумнівних боргів (п. 7)</p>	<p>Балансову вартість фінансових активів, щодо яких не застосовується оцінка за справедливою вартістю, переглядають щодо можливого зменшення корисності на кожну дату балансу на основі аналізу очікуваних грошових потоків.</p> <p>Суму втрат від зменшення корисності фінансового активу визначають як різницю між його балансовою вартістю та теперішньою вартістю очікуваних грошових потоків, дисконтованих за поточною ринковою ставкою відсотка на подібний фінансовий актив, з визнанням цієї різниці іншими витратами звітного періоду (п. 33)</p>	<p>Після первісного визнання дебіторську заборгованість визнають за амортизованою собівартістю із застосуванням методу визначення за ефективною ставкою відсотка (п. 66)</p>
<p>Методи формування резерву сумнівних боргів</p>	<p>Величину резерву сумнівних боргів визначають за одним із методів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості • застосування коефіцієнта сумнівності (п. 8) 	<p>Не передбачено</p>	<p>Не передбачено</p>

ДАДАТОК Ж

Основні нормативні-нормативно правові акти, що регулюють облік заборгованості

<i>№ з/п</i>	<i>Нормативний документ</i>	<i>Реквізити документів</i>	<i>Питання які регулюються</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
1	Господарський кодекс України	№ 436-IV від 16.01.2003 року	Визначає загальні умови та порядок укладання договорів; розмір штрафних санкцій та порядок їх застосування; граничний розмір штрафних санкцій, що нараховуються у відсотках; умови виконання грошових зобов'язань
2	Податковий кодекс України	№ 2755-VI від 02.12.2010 року	Визначає поняття “безнадійна заборгованість” та зазначаються випадки її визнання, вказує особливості покриття даної заборгованості банками і небанківськими фінансовими установами. Наводяться випадки віднесення безнадійної дебіторської заборгованості до складу витрат. Також, визначає платників податку на додану вартість, об'єкти, базу та ставки оподаткування, визначає таке поняття, як “податкове зобов'язання”, “податковий вексель”
3	Цивільний кодекс України	№ 435-IV від 16.01.2003 року	Дебіторська заборгованість регламентується в порядку тлумачення поняття “позовної давності” і визначення терміну позовної давності – 3 роки, таким чином встановлює можливі строки звернення до суду для стягнення сумнівних боргів
4	ЗУ “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність”	№ 996-XIV від 16.07.1999 року	Визначає правові принципи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності в Україні, а також визначає поняття “зобов'язання”
5	Закон України “Про обіг векселів в Україні”	№ 2374-III від 05.04.2001 року	Визначає особливості обігу векселів в Україні, а саме видачі переказних та простих векселів, здійсненні операцій з векселями та виконанні вексельних зобов'язань у господарській діяльності

6	ПСБО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”	затверджено наказом Міністерства фінансів № 87 від 31.03.99 р.	Визначається мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів у примітках до фінансової звітності; наводиться поняття терміну “зобов'язання”
1	2	3	4
7	ПСБО 2 “Баланс”	затверджений приказом Міністерства фінансів № 87 від 31.03.99 р.	Визначається зміст і форма балансу та загальні вимоги до розкриття його статей; визначається основний зміст статей дебіторської заборгованості; дається визначення операційного циклу
8	П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”	затверджено наказом Міністерства фінансів № 237 від 08.10.99 р.	Визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності; надає визначення дебіторської заборгованості, класифікацію за можливістю погашення і непогашення дебіторської заборгованості; методика створення резерву сумнівних боргів
9	П(С)БО 11 “Зобов'язання”	затверджено наказом Міністерства фінансів № 20 від 31.01.2000 р.	Положення визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання та її розкриття у фінансовій звітності, розкривається визнання та оцінка зобов'язання
10	П(С)БО 13 “Фінансові інструменти”	затверджено наказом Міністерства фінансів № 559 від 30.10. 2001 р.	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інструменти та її розкриття у фінансовій звітності. Наведено визначення дебіторської заборгованості не призначеної для продажу
11	План рахунків бухгалтерського обліку	<i>затверджено наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.10.1999 р.</i>	Відповідно до плану рахунків бухгалтерського обліку та інструкції про його застосування для обліку дебіторської заборгованості використовуються такі рахунки: 18 “Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи”, 36 “Розрахунки з покупцями і замовниками”, 37 “Розрахунки з різними дебіторами”, 38 “Резерв сумнівних боргів”
12	Інструкція про План рахунків застосування		
13	Закон № 2343 «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»	Закон України від 14.05.92 р. № 2343-ХІІ	Цей Закон встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом та застосування ліквідаційної процедури з метою повного або часткового задоволення вимог кредиторів
14	Закон № 2374 «Про обіг	Закон України	Цей Закон визначає особливості обігу векселів в Україні, який

	векселів в Україні».	від 05.04.2001 р. № 2374-III	полягає у видачі переказних та простих векселів, здійсненні операцій з векселями та виконанні вексельних зобов'язань у господарській діяльності
1	2	3	4
15	Постанова № 10 «Про деякі питання практики застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів».	Постанова пленуму ВГС України від 29.05.2013 р. № 10	Постанова регулює питання застосування позовної давності з приводу виникнення заборгованості, у вирішенні господарських спорів
16	Лист № 1756 «Щодо коригування фінансового результату до оподаткування на суму безнадійної дебіторської заборгованості, за якою минув термін позовної давності три роки».	лист ДФС України від 30.08.2017 р. № 1765/6/99-99-15-02-02-15/I ПК	Визначає порядок коригування фінансового результату до оподаткування на суму безнадійної дебіторської заборгованості, за якою минув термін позовної давності три роки
17	Лист № 1783 «Щодо віднесення заборгованості до категорії «безнадійна»	Лист ДФС України від 01.09.2017 р. № 1783/6/99-99-15-02-02-15/I ПК	Регулює порядок віднесення заборгованості до категорії «безнадійна»
18	Лист № 1870 «Щодо визнання дебіторської заборгованості «безнадійною»	Лист ДФС України від 08.09.2017 р. № 1870/6/99-99-15-02-02-15/I ПК	Регламентує порядок визнання дебіторської заборгованості «безнадійною»
19	Лист № 3811 «Щодо Конвенції про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів від 14 червня 1974 року»	Лист МЗС України від 17.12.2007 р. № 72/19-612/1-3811	Конвенція визначає умови, за яких вимоги покупця та продавця один до одного, що випливають з договору міжнародної купівлі-продажу товарів або пов'язані з його порушенням, припиненням або недійсністю, не можуть бути задоволені внаслідок закінчення певного періоду часу. Такий період часу надалі іменується "строком позовної давності"
20	Лист № 5382 «Щодо визнання дебіторської заборгованості «безнадійною»	Лист ДФС України від 12.03.2016 р. № 5382/6/99-99-19-02-02-15	Регулює порядок визнання дебіторської заборгованості «безнадійною»

21	Лист № 8387 «Щодо віднесення заборгованості «безнадійна» до категорії	Лист ДФС України від 20.04.2017 р. № 8387/6/99-99-15-02-02-15	Регулює порядок віднесення заборгованості до категорії «безнадійна»
----	--	---	---

ДОДАТОК 3

Аналіз публікацій щодо кредиторської та дебіторської заборгованості у періодичних виданнях

<i>№ з/п</i>	<i>Автор</i>	<i>Стаття</i>	<i>Питання які досліджувалися</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
1	Чорненька О.Б.	Аналіз наукових підходів щодо кредиторської заборгованості та її класифікації	Досліджено різні підходи вчених щодо визначення сутності кредиторської заборгованості відповідно до інтеграційної концепції підприємства й об'єктивних умов виникнення заборгованості як особливої системи економічних відносин між суб'єктами господарювання, спираючись на юридичне, облікове, аналітичне й фінансове розуміння цього явища, у статті запропоновано власне трактування цієї економічної категорії, що розкриває її економічну природу. Визначення економічної сутності кредиторської заборгованості дає можливість сформулювати передумови для правильного визнання та відображення її в обліковому процесі, вдосконалення організації та методики системи внутрішньогосподарського контролю виконання договірних прав і зобов'язань.
2	Міценко Н.Г.	Кредиторська заборгованість торговельного підприємства: проблеми оцінки та управління	Висвітлено тенденції та проблеми формування кредиторської заборгованості торговельних підприємств як важливого чинника підвищення ефективності їх функціонування. Запропоновано методику оцінювання кредиторської заборгованості та створення системи управління нею на підприємствах торгівлі.
3	Томчук О.Ф.	Аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства	Обґрунтовано необхідність аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства, оскільки розвиток ринкових відносин підвищує відповідальність і самостійність підприємств у виробленні і ухваленні управлінських рішень після забезпечення ефективності розрахунків з кредиторами. Збільшення або зниження кредиторської заборгованості приводять до зміни фінансового становища підприємства. Визначено основні інформаційні потреби менеджменту щодо заборгованості. Зазначено, що ефективність управління заборгованістю значно залежить від якості його інформаційного забезпечення, яке, своєю чергою, ґрунтується насамперед на аналізі наявної інформаційної бази щодо заборгованості підприємства. Досліджено методику аналізу заборгованості з метою інформаційного забезпечення управління нею, а саме: загальний обсяг кредиторської заборгованості, його динаміка.

1	2	3	4
4	Лівощко Т.В., Сезоненко Ю.	Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю промислового підприємства	У статті розглянуто сутність дебіторської та кредиторської заборгованості промислового підприємства, визначені основні етапи формування системи управління дебіторською заборгованістю промислового підприємства.
5	Іванов С.В.	Організаційні засади погодженого управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства	Визначено підходи щодо погодженого управління кредиторською та дебіторською заборгованістю підприємства на основі аналізу дебіторів та кредиторів, контролю за співвідношенням між ними, розробки політики щодо розрахунків з покупцями та постачальниками
6	Хохлов М.П.	Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства	Стаття присвячена актуальним питанням управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, що сприяє сталому розвитку суб'єкта господарювання. Проаналізовано трактування основних понять різними науковими діячами. Розглянуто етапи та основні моделі управління кредиторською та дебіторською заборгованістю. Окреслено основні переваги та недоліки заборгованостей для підприємства.
7	Булат Г.В., Булка І.В.	Вплив кредиторської заборгованості на фінансовий стан підприємств та проблеми її оптимізації	У статті досліджено вплив кредиторської заборгованості на рівень платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Визначено зовнішні та внутрішні чинники що впливають на фінансовий стан та розглянуто важливість кредитної політики для підприємства.
8	Москалюк Г.О.	Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості: напрямки удосконалення і розвитку	У статті розглянуто питання організації системи внутрішнього контролю розрахунків з дебіторами та кредиторами, а також надано певні шляхи подальшого удосконалення її та розвитку на промислових підприємствах України.
9	Марусяк Н. Л.	Дебіторська та Кредиторська заборгованості як основні фінансові регулятори кругообігу оборотного капіталу підприємства	У статті розглянуто дебіторську та кредиторську заборгованості підприємства як основні фінансові регулятори кругообігу оборотного капіталу. Здійснено пропозиції щодо поліпшення стану розрахунків у практиці реалізації продукції у кредит.

1	2	3	4
10	Коц М.П.	Напрями вдосконалення обліку поточної кредиторської заборгованості на підприємстві	У статті уточнено сутність кредиторської заборгованості підприємства. Наведено особливості синтетичного та аналітичного обліку поточної заборгованості на підприємстві. Розглянуто вплив первинного обліку кредиторської заборгованості на систему управлінського обліку підприємства. Запропоновано ряд заходів його вдосконалення.
11	Шот А.П.	Вплив фінансової кризи на стан дебіторсько-кредиторської заборгованості підприємств Львівщини	У статті розглянуто причини фінансової кризи в Україні, фактори, що сприяли падінню рівня національної економіки. Здійснено аналіз структури та динаміки дебіторської та кредиторської заборгованості підприємств Львівщини. Визначено чинники фінансової кризи підприємств, причини та наслідки кризи неплатежів, дана оцінка стану розрахунків з дебіторами та кредиторами. Для підвищення рівня ділової активності підприємств Львівщини запропоновано використовувати сучасні методи управління заборгованістю
12	Хринюк О. С.	Управління взаєморозрахунками як центральна ланка механізму підвищення економічної безпеки підприємства	У статті визначено сутність, значення, причини виникнення, позитивний і негативний вплив дебіторської та кредиторської заборгованості; окреслено завдання, які необхідно вирішувати в рамках управління дебіторською заборгованістю; показано вплив на підприємство простроченої дебіторської заборгованості. Подано схему впливу дебіторської та кредиторської заборгованості на потенціал економічної безпеки і рекомендації щодо управлінських впливів для досягнення оптимальних рівнів заборгованостей, які сприяли б фінансовій безпеці підприємства
13	Гончаренко Т.В.	Особливості обліку сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості в сучасних умовах	Стаття присвячена проблемним питанням, які виникають при обліку сумнівної і безнадійної дебіторської заборгованості
14	Бугай Н.О.	Дебіторська заборгованість та її аналіз у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства	Стаття присвячена виникненню дебіторської заборгованості при системі безготівкових розрахунків та її вплив на господарську діяльність підприємства. Дебіторська заборгованість як сума боргу, що належить підприємству від інших юридичних осіб або громадян, є частиною активів підприємства.
15	Букало Н.А.	Відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності	Стаття присвячена проблемним питанням відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності підприємства
16	Драбаніч А.В.	Дебіторська заборгованість підприємства: поняття та структура	В економічній літературі питання обліку, аналізу і контролю стану дебіторської заборгованості є дискусійним, Різноманітні точки зору можна звести до двох принципових позицій: хто такий дебітор та що таке дебіторська заборгованість.

1	2	3	4
17	Іващенко А.С., Гайдамака О.В., Черевик Н.В.	Проблеми обліку дебіторської та кредиторської заборгованості в Україні	Розглянуто питання, пов'язані з удосконаленням бухгалтерського обліку дебіторсько-кредиторської заборгованості в Україні. З засад бухгалтерського обліку розкрито економічну сутність поняття «дебіторська заборгованість». Визначено основні напрями удосконалення обліку заборгованості.
18	Васільєва Л.М., Трайно О.В	Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її удосконалення	У статті розглянуто сутність поняття «Дебіторська заборгованість», її класифікації, завдань під час організації та причин виникнення заборгованості, а також висвітлено питання, які пов'язані з удосконаленням організації обліку дебіторської заборгованості.
19	Шип В.Ю.	Дебіторська заборгованість: сутність та класифікація	Стаття присвячена дослідженню питання сутності та класифікації дебіторської заборгованості. Здійснено короткий аналіз досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців з даної проблематики, а також здійснено порівняльний аналіз міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку, в ході якого був зроблений висновок про існування розбіжностей з цих питань. Було запропоновано пропозиції щодо уточнення тлумачення поняття "дебіторська заборгованість" в українському законодавстві, а також розглянуто класифікацію дебіторської заборгованості за різними ознаками.
20	Олійник С. О. □	Шляхи удосконалення обліку дебіторської заборгованості	В статті розглядаються питання сутності та класифікації дебіторської заборгованості на рівні задоволення користувачів інформацією про її стан та питання управління дебіторською заборгованістю, особливості організації бухгалтерського обліку та рекомендації щодо вдосконалення обліку відповідно до особливостей діяльності суб'єктів господарювання. Визначено основні етапи, мета та завдання управління дебіторською заборгованістю, висвітлено теоретичні та практичні основи управління нею.
21	Рунчева Н.В., Колесник Н.В □	Дебіторська заборгованість: шляхи запобігання й оптимізація стягнення	У статті розглянуто проблеми управління дебіторською заборгованістю, з якими зустрічаються на практиці більшість підприємств. Проаналізовано шляхи запобігання виникненню дебіторської заборгованості, а також запропоновано дієві механізми максимального стягнення існуючої заборгованості.
22	Макаренко А.П., Кузьменко І.В. □	Розробка програми аудиту дебіторської заборгованості як засіб підвищення ефективності діяльності підприємства	Авторами статті обґрунтовано необхідність розробки програми аудиту дебіторської заборгованості для підвищення ефективності діяльності підприємства та запропоновано методичку його проведення, програму перевірки та робочі документи аудитора.

1	2	3	4
23	Ольга Жук □	Економічна суть дебіторської заборгованості	наведені трактування поняття “дебіторська заборгованість” підтверджують те, що існують певні розбіжності у визначенні даного поняття. В основному вчені розглядають дебіторську заборгованість, як суму боргів, які винні підприємству юридичні або фізичні особи та які виникли у результаті господарських взаємовідносин з ними чи “рахунки до отримання”, тобто це та сума, яку покупці продукції повинні виплатити корпорації (підприємству).
24	Москалюк Г.О. □	Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості: напрямки удосконалення і розвитку	У статті розглянуто питання організації системи внутрішнього контролю розрахунків з дебіторами та кредиторами, а також надано певні шляхи подальшого удосконалення її та розвитку на промислових підприємствах України.
25	Ксьондз С. М. □	Дебіторська заборгованість як об’єкт управління	У статті розглянуто сутність дебіторської заборгованості як об’єкту управління. Обґрунтовано процес управління дебіторською заборгованістю. Проведено аналіз поточної та простроченої дебіторської заборгованості по Україні в цілому.
26	Фаринович І.В. □	Формування моделі управління дебіторської заборгованості торговельних підприємств на засадах факторингу	У статті досліджено особливості формування моделі управління дебіторської заборгованості торговельних підприємств на засадах факторингу. Проаналізовано відмінності у трактуванні безнадійної дебіторської заборгованості відповідно до Податкового Кодексу України. Визначено ознаки безнадійної дебіторської заборгованості відповідно до законодавства. Проведено порівняльну характеристику основних підходів до управління факторингом як варіанту погашення дебіторської заборгованості. Побудовано модель управління дебіторською заборгованістю, яка включає 5 блоків: формування списку дебіторів та проведення його аналізу, планування грошових потоків на основі коефіцієнтів інкасації, проведення аналізу дебіторської заборгованості та оцінки її реальної вартості, оцінка можливості факторингу та його реалізації, контроль за погашенням дебіторської заборгованості. Виявлено, що ефективним інструментом фінансування оборотних коштів торговельних підприємств є факторинг. Проведено порівняльну характеристику основних підходів до управління факторингом як варіанту погашення дебіторської заборгованості підприємства. Визначено складові моделі управління дебіторської заборгованості на засадах факторингу

1	2	3	4
27	Іванова Л. □	Критерії припинення визнання дебіторської заборгованості боржника	Стаття присвячена питанням бухгалтерського обліку безнадійної дебіторської заборгованості. Актуальність цієї теми полягає у збереженні тенденції уповільнення обороту оборотних засобів, суттєву питому вагу в яких займає поточна дебіторська заборгованість, строк якої сплинув, що погіршує фінансовий стан підприємств та їх контрагентів. Заслужує на увагу розгляд облікових проблем сумнівної та безнадійної заборгованості для підприємств, діяльність яких відбувається у процедурах банкрутства, коли інкасація дебіторської заборгованості є вагомим джерелом збільшення їх платоспроможності. Постає питання у визначенні критеріїв (ознак) щодо визнання безнадійної дебіторської заборгованості, її погашенні, тобто виключення з активів підприємства, що сприяє підвищенню достовірності його фінансової звітності. Зміни у законодавчих актах, насамперед нормах Податкового кодексу України, де визначені ознаки безнадійної заборгованості, обумовили їх дослідження. В роботі коротко розкрито основні елементи методології погашення безнадійної заборгованості на основі професійних Положень бухгалтерського обліку. Стисла характеристика ознак безнадійності у стандартах бухгалтерського обліку суттєво доповнюється у нормах Податкового кодексу України. В роботі зроблено огляд основних змін щодо критеріїв безнадійності, що передбачається викласти більш детально у наступній публікації автора. Ключові слова: облік; норми; банкрутство;
28	Должанський А.М. □	Теоретичні аспекти та класифікація дебіторської заборгованості	Розглянуто різні види заборгованості, досліджено її класифікацію як основу для формування інформаційного забезпечення управління на різних рівнях. Внаслідок вивчення варіантів класифікації заборгованості, виявлено не досить їх глибоку деталізацію і не виділення класифікаційних ознак або виділення їх у кількості, що не розкриває специфіки заборгованості. Запропоновано систематизувати різні її види за такими класифікаційними ознаками: терміном погашення, характером виникнення, економічним змістом розрахункової операції, контрагентами, валютою розрахунків, забезпеченістю, дотриманням умов договору та імовірністю погашення
29	Кручак Л.В., □	Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством	Досліджено аспекти методики аналізу дебіторської заборгованості підприємства. Розглянуто різні думки науковців-фахівців щодо методики здійснення аналізу дебіторської заборгованості. Узагальнено систему показників для «якісного» аналізу дебіторської заборгованості підприємства. Обґрунтовано шляхи вирішення проблем щодо повернення боргів підприємству

1	2	3	4
30	Кудрицька Ж.В., Апарова О.В. □	Методологічні підходи до вирішення проблем організації обліку та внутрішнього контролю розрахунків з дебіторами	В статті розглянуто деякі проблеми організації обліку та внутрішнього контролю розрахунків з дебіторами підприємств зі значним обсягом документообігу. Запропоновано методологічні підходи до вирішення реальних проблем в аналітичній та практичній роботі бухгалтера в сучасних умовах господарювання. Ключові слова: дебіторська заборгованість, розрахунки з дебіторами, організація обліку, внутрішній контроль, документообіг
31	Гамова О.В., Козачок І.А., Вініченко К.Г. □	Особливості визнання організації обліку та контролю дебіторської заборгованості у бюджетній установі	У статті узагальнено підходи до визначення сутності дебіторської заборгованості та її економічного змісту. Визначено порядок формування та основні елементи облікової політики щодо дебіторської заборгованості бюджетної установи. Вивчено методичні підходи організації обліку та контролю дебіторської заборгованості та запропоновано перспективні напрями його вдосконалення.
32	Іванов С.В. □	Організаційні засади погодженого управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства	Визначено підходи щодо погодженого управління кредиторською та дебіторською заборгованістю підприємства на основі аналізу дебіторів та кредиторів, контролю за співвідношенням між ними, розробки політики щодо розрахунків з покупцями та постачальниками.
33	Палчей А. М., Яцко М.В. □	Особливості бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості у зарубіжних країнах	У статті розглянуто особливості обліку дебіторської заборгованості у зарубіжних країнах. Виділено спільне та відмінне у підходах до визнання, оцінки та відображення дебіторської заборгованості на рахунках бухгалтерського обліку та фінансовій звітності. Основні підходи до трактування та визнання дебіторської заборгованості, як зобов'язань покупців чи інших контрагентів бізнесу перед компанією визнається як в Україні, так і в зарубіжних країнах. Відмінність полягає у врахуванні наданих знижок та розмежуванні дебіторської заборгованості з фінансовими активами, що у вітчизняній практиці передбачає розгляд окремими активами. Ці відмінності викликані, в першу чергу, національними та економічними особливостями, що склалися в Україні.

34	Бардаш С.В.	Методи контролю у сфері господарювання: теоретичний та праксеологічний аспекти	Визначено сутність та місце методів контролю в системі наукових знань, проаналізовано погляди науковців на методи і форми контролю як складне поліморфне явище, уточнено сутність, склад, відмінності та взаємозв'язок між методом і формою контролю.
1	2	3	4
35	Гуцаленко Л.В.	Контроль дебіторської заборгованості в управлінні підприємством	Стаття присвячена дослідженню питання контролю дебіторської заборгованості в управлінні підприємством. Здійснено короткий аналіз досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених – економістів з даної проблематики. Було запропоновано проводити контроль за дебіторською заборгованістю по етапах.
36	Акіншина О.В., Плотніченко І. Б.	Модель внутрішнього аудиту розрахунків з дебіторами і кредиторами	Розглянуто доцільність застосування внутрішнього аудиту на підприємствах України. Проведено дослідження системи розрахунків з дебіторами і кредиторами. Запропоновано модель внутрішнього аудиту дебіторської і кредиторської заборгованостей.
36	Свінарьова Г.Б.	Система контролю дебіторської заборгованості на торговельному підприємстві	У статті проаналізовано систему контролю дебіторської заборгованості на торговельному підприємстві, розглянуто ряд проблемних питань, пов'язаних з необхідністю проведення контролю розрахункових операцій з дебіторами, а також надано певні напрями їх вирішення.

ДОДАТОК К

Аналіз динаміки балансу 2015-2016-2017 р.р.														
Назва статті	Коди рядків	2015	2016	2017	Аналіз динаміки						Аналіз структури			
					Абсолютне відхилення, (+,-)			Відносне відхилення, %			Аналіз питомої ваги статей у підсумку балансу			Структурний аналіз абсолютного відхилення
					2016-2015	2017-2016	2017-2015	2016-2015	2017-2016	2017-2015	2015	2016	2017	
					4	5	6	7	8	9	10	11	12	
А	Б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	14
Актив														
I. Необоротні активи нематеріальні активи	1000	1	27	28	26	1	27	2600	3,704	2700	0,008	0,157	0,108	0,011
основні засоби	1010	6776	9364	20887	2588	11523	14111	38,194	123,056	208,250	51,388	54,537	80,396	130,795
інвестиційна нерухомість	1015	2163	1945	2163	-218	218	0	-10,079	11,208	0,000	16,404	11,328	8,326	2,474
довгострокові фінансові інвестиції	1030 1035	1798	1198	5	-600	-1193	-1793	-33,370	-99,583	-99,722	13,636	6,977	0,019	-13,541
інші необоротні активи	1005102010 4010451090	895	1201	528	306	-673	-367	34,190	-56,037	-41,006	6,788	6,995	2,032	-7,639
Усього по розділу I	1095	11633	13735	23611	2102	9876	11978	18,069	71,904	102,966	88,222	79,994	90,881	112,100
II. Оборотні активи запаси	11001110	153	169	206	16	37	53	10,458	21,893	34,641	1,160	0,984	0,793	0,420
дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	847	610	536	-237	-74	-311	-27,981	-12,131	-36,718	6,423	3,553	2,063	-0,840
інша дебіторська заборгованість	від 1130 до 1155	284	354	535	70	181	251	24,648	51,130	88,380	2,154	2,062	2,059	2,054
поточні фінансові інвестиції	1160	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
гроші та їх еквіваленти	1165	269	2302	1086	2033	-1216	817	755,76	-52,824	303,717	2,040	13,407	4,180	-13,802

інші оборотні активи	1170 1190	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Усього по розділу II	1195	1553	3435	2363	1882	-1072	810	121,185	-31,208	52,157	11,778	20,006	9,095	-12,168
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-	-	-	--	-	-	-	-	-	-	-	-
Баланс	1300	13186	17170	25980	3984	8810	12794	30,214	51,310	97,027	100,000	100,000	100,000	100,000
Розрахункові показники: <i>Активи, що повільно реалізуються</i>	1095 від 1100 до 1155, 1170, 1190, 1200	13070	13037	25094	-33	12057	12024	-0,252	92,483	91,997	99,120	75,929	96,590	136,856
<i>Найбільш ліквідні активи</i>	1160, 1165	269	2302	1086	2033	-1216	817	755,762	-52,824	303,717	2,040	13,407	4,180	-13,802
A	B	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	14
Пасив														
I. Власний капітал														
Зареєстрований капітал	1400	696	696	696	0	0	0	0,000	0,000	0,000	5,278	4,054	2,679	0,000
Резервний капітал	1415	200	200	200	0	0	0	0,000	0,000	0,000	1,517	1,165	0,770	0,000
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	9312	12451	14159	3139	1708	4847	33,709	13,718	52,051	70,620	72,516	54,500	19,387
Інші елементи власного капіталу	1405, 1410, 1425, 1430	-	-	--	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього за розділом I	1495	10208	13347	15055	3139	1708	4847	30,750	12,797	47,482	77,415	77,734	57,948	19,387
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення														
Довгострокові кредити банків	1510	239	159	5268	-80	5109	5029	-33,473	3213,208	2104,184	1,813	0,926	20,277	57,991
Довгострокові забезпечення	1520	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Цільове фінансування	1525	344	-	-	-344	0	-344	100,000	-	-100,000	2,609	-	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1500, 1515	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього за розділом II	1595	583	159	5268	-424	5109	4685	-72,727	3213,2	803,602	4,421	0,926	20,277	57,991

									08					
III. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	1600	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1615	829	1773	3077	944	1304	2248	113,87 2	73,548	271,170	6,287	10,326	11,844	14,801
Інші поточні зобов'язання	від 1620 до 1630,1690	1392	1202	1525	-190	323	133	-13,649	26,872	9,555	10,557	7,001	5,870	3,666
Поточні забезпечення	1660	431	689	1055	258	366	624	59,861	53,120	144,780	3,269	4,013	4,061	4,154
Доходи майбутніх періодів	1665													
Усього за розділом III	1695	2395	3664	5657	1269	1993	3262	52,985	54,394	136,200	18,163	21,340	21,774	22,622
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу та групи вибуття	1700	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Баланс	1900	1318 6	1717 0	2598 0	3984	8810	1279 4	30,214	51,310	97,027	100,00 0	100,00 0	100,000	100,000
<i>Розрахункові показники: Разом власних джерел фінансування</i>	1495	1020 8	1334 7	1505 5	3139	1708	4847	30,750	12,797	47,482	77,415	77,734	57,948	19,387
<i>Разом зобов'язань</i>	1595,1695,1 700	2978	3823	1092 5	845	7102	7947	28,375	185,77 0	266,857	22,585	22,266	42,052	80,613
<i>Величина власних оборотних коштів (робочий капітал)</i>	1195+1200- (1695+1700)	-842	-229	-3288	613	-3059	-2446	-72,803	1335,8 08	290,499	-6,386	-1,334	-12,656	-34,722

№ з/п	Методи створення резерву сумнівних боргів	Формула	Визначення
1	Коефіцієнт абсолютної суми сумнівної заборгованості	$Каб.с = ПЗ / ОА$ де, ПЗ - поточні зобов'язання; ОА - оборотні активи.	Застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості. Визначення величини сумнівних боргів на основі платоспроможності окремих дебіторів, як правило, застосовують за умови, якщо у підприємства невелика кількість дебіторів і можна провести аналіз та вивчити кожну суму дебіторської заборгованості. Якщо буде встановлено, що є ймовірність неповернення боржником якоїсь суми (наприклад продавцю стало відомо, що проти боржника ініційовано справу про банкрутство), то вона включається до резерву сумнівних боргів.
2	Коефіцієнт сумнівності	$Кс = (\sum Бзн / Дзн) / i$ де, Бзн — фактично списана безнадійна дебіторська заборгованість відповідної групи за n-ий місяць; Дзн — дебіторська заборгованість відповідної групи на початок n-го місяця, обраного для спостереження періоду; i — кількість місяців в обраному для спостереження періоді.	При розрахунку резерву сумнівних боргів за допомогою коефіцієнта сумнівності величина резерву розраховується як добуток суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду та коефіцієнта сумнівності. При цьому коефіцієнт сумнівності може розраховуватися по-різному залежно від обраного підприємством способу: <ul style="list-style-type: none"> - на основі класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення; - на основі визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході; - на основі визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості у сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3-5 років.

ДОДАТОК М

Розрахунок резерву сумнівної заборгованості за методами

ДОДАТОК Н

89600 Україна, Закарпатська область, м. Мукачево, пл. Миру 19/1

Приватне підприємство “АУДИТ” Член ВПГО “Спілка аудиторів України” Член Федерації професійних бухгалтерів та аудиторів України

Тел./факс (03131) 4-49-91, тел. 5-41-16,
E-mail: kilaгу.audit@gmail.com
Р/р 26000024000118 в АТ “КомІнвестБанк”
м.Ужгород, МФО 312248, ,
код ЄДРПОУ 20432138. Свід. єдиного податку
серія Б № 744073 від 01.01.2012 р

ЗВІТ НЕЗАЛЕЖНОГО АУДИТОРА

*щодо річної фінансової звітності Приватного акціонерного товариства
“Закарпатавтотранс” станом на 01 січня 2018 року.*

*Загальним зборам акціонерів та керівництву
ПрАТ «Закарпатавтотранс»*

*Національній комісії з цінних паперів
та фондового ринку*

Думка

Ми провели аудит річної фінансової звітності Приватного акціонерного товариства «Закарпатавтотранс» (код ЄДРПОУ 03113934 Закарпатська область, м. Ужгород, вул. Перемоги, буд.,102), що додається, яка складається з Балансу станом на 31 грудня 2017 року та відповідних звітів про фінансові результати, рух грошових коштів та власний капітал за рік, який закінчився цією датою, приміток до фінансової звітності, а також з стислого викладу суттєвих принципів облікової політики.

На нашу думку, фінансова звітність, що додається, відображає достовірно, в усіх суттєвих аспектах фінансовий стан Товариства на 31 грудня 2017 року, його фінансові результати і грошові потоки за рік що закінчився зазначеною датою, відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

Основа для думки

Ми провели аудит відповідно до Міжнародних стандартів аудиту (МСА). Нашу відповідальність згідно з цими стандартами викладено в розділі «Відповідальність аудитора за аудит фінансової звітності» нашого звіту. Ми є незалежними по відношенню до Товариства згідно з Кодексом етики професійних бухгалтерів Ради з Міжнародних стандартів етики для бухгалтерів (Кодекс РМСЕБ) та виконали інші обов'язки з етики відповідно до Кодексу РМСЕБ. Ми вважаємо,

що отримані нами аудиторські докази є достатніми і прийнятними для використання їх як основи для нашої думки.

Ключові питання аудиту

Ключові питання аудиту – це питання, що, на наше професійне судження, були найбільш значущими під час нашого аудиту фінансової звітності за поточний період. Ці питання розглядалися в контексті нашого аудиту фінансової звітності в цілому та враховувалися при формуванні думки щодо неї, при цьому ми не висловлюємо окремої думки щодо цих питань.

Відповідальність управлінського персоналу за фінансову звітність

Управлінський персонал несе відповідальність за складання фінансової звітності згідно з вищезазначеною концептуальною основою спеціального призначення, описаною в примітці. Управлінський персонал також несе відповідальність за такий внутрішній контроль, який він визначає потрібним для того, щоб забезпечити складання фінансової звітності, що не містить суттєвих викривлень унаслідок шахрайства або помилки.

Відповідальність аудитора за аудит фінансової звітності

Нашими цілями є отримання обґрунтованої впевненості, що фінансова звітність у цілому не містить суттєвого викривлення внаслідок шахрайства або помилки, та випуск звіту аудитора, який містить нашу думку. Обґрунтована впевненість є високим рівнем впевненості, проте не гарантує, що аудит, проведений відповідно до МСА, завжди виявить суттєве викривлення, якщо таке існує. Викривлення можуть бути результатом шахрайства або помилки; вони вважаються суттєвими, якщо окремо або в сукупності, як обґрунтовано очікується, вони можуть впливати на економічні рішення користувачів, що приймаються на основі цієї фінансової звітності.

Виконуючи аудит відповідно до вимог МСА, ми використовуємо професійне судження та професійний скептицизм протягом усього завдання з аудиту. Крім того, ми:

- ідентифікуємо та оцінюємо ризики суттєвого викривлення фінансової звітності внаслідок шахрайства чи помилки, розробляємо й виконуємо аудиторські процедури у відповідь на ці ризики, а також отримуємо аудиторські докази, що є достатніми та прийнятними для використання їх як основи для нашої думки. Ризик невиявлення суттєвого викривлення внаслідок шахрайства є вищим, ніж для викривлення внаслідок помилки, оскільки шахрайство може включати змову, підробку, навмисні пропуски, неправильні твердження або нехтування заходами внутрішнього контролю;
- отримуємо розуміння заходів внутрішнього контролю, що стосуються аудиту, для розробки аудиторських процедур, які б відповідали обставинам, а не для висловлення думки щодо ефективності системи внутрішнього контролю;
- оцінюємо прийнятність застосованих облікових політик та обґрунтованість облікових оцінок і відповідних розкриттів інформації, зроблених управлінським персоналом;
- доходимо висновку щодо прийнятності використання управлінським персоналом припущення про безперервність діяльності як основи для бухгалтерського обліку та на основі отриманих аудиторських доказів робимо висновок, чи існує суттєва невизначеність щодо подій або умов, які поставили б під значний сумнів можливість Товариства продовжити безперервну діяльність. Якщо ми доходимо висновку щодо існування такої суттєвої невизначеності, ми повинні привернути увагу в своєму звіті аудитора до відповідних розкриттів інформації у фінансовій звітності або, якщо такі розкриття інформації є неналежними, модифікувати свою думку. Наші висновки ґрунтуються на аудиторських доказах, отриманих до дати нашого звіту аудитора. Втім майбутні події або умови можуть примусити Товариство припинити свою діяльність на безперервній основі.
- оцінюємо загальне подання, структуру та зміст фінансової звітності включно з розкриттями інформації, а також те, чи показує фінансова звітність операції та події, що покладені в основу її складання, так, щоб досягти достовірного відображення.

Ми повідомляємо тим, кого наділено найвищими повноваженнями, інформацію про запланований обсяг і час проведення аудиту та суттєві аудиторські результати, включаючи будь-які значні недоліки системи внутрішнього контролю, виявлені нами під час аудиту.

Ми також надаємо тим, кого наділено найвищими повноваженнями, твердження, що ми виконали доречні етичні вимоги щодо незалежності, та повідомляємо їм про всі стосунки й інші питання, які могли б обґрунтовано вважатись такими, що впливають на нашу незалежність, а також, де це застосовано, щодо відповідних застережних заходів.

Пояснювальний параграф

Не вносячи додаткових застережень до цього висновку, привертаємо увагу на той факт, що, незважаючи на стабілізаційні заходи, які вживаються Урядом України з метою підтримки підприємництва, існує невизначеність щодо впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на стабільність діяльності Товариства.

Несприятливе зовнішнє середовище в країні в умовах складної політичної ситуації, коливання курсу національної валюти, відсутність чинників покращення інвестиційного клімату можуть надалі мати негативний вплив на результати діяльності та фінансовий стан Товариства, характер якого на поточний момент визначити неможливо

Ми не маємо змоги передбачити можливі майбутні зміни у цих умовах та їх вплив на фінансовий стан Товариства.

Аудитор

Ю.О.Кілару

Сертифікат аудитора серія А 000201 виданий рішенням АПУ
від 17.02.1994 № 12, чинний до 17.02.2023.

Директор ПП «Аудит»

аудитор _____

А. В. Кілару

Сертифікат аудитора Серія А № 006007, виданий 26.12.2005 рішенням АПУ №157
та продовжений до 26.12.2020.

Свідоцтво про відповідність системи контролю якості №0515, видане рішенням АПУ №304/4
від 24.12.2014, чинне до 31.12.2019

Дата аудиторського висновку: 12 квітня 2018 року

89600, Україна, Закарпатська область, м. Мукачево, пл. Миру, 19/1.

ПП АФ «АУДИТ»

Цей аудиторський звіт (висновок) складено в трьох оригінальних примірниках, з яких перший та другий примірник отримано замовником 12 квітня 2018 року, а третій знаходиться в справах аудиторської фірми ПП АФ «Аудит».

Ген.директор _____ Кречко Й.В.

Головний бухгалтер _____ Мигалко Т.П.

ДОДАТОК П

ДОВІДКА

ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН ПрАТ «Закарпаттавтотрас» ЗА 2017 рік

Розкриття інформації про стан бухгалтерського обліку на Підприємстві

Організація і методологія бухгалтерського обліку в цілому відповідає вимогам Закону України від 16.07.1999 р. № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», із змінами та доповненнями внесеними до Закону України, затвердженими Міжнародними стандартам бухгалтерського обліку та іншими нормативними документами з питань організації бухгалтерського обліку в Україні. Обрана облікова політика обумовлена в Наказі «Про організацію бухгалтерського обліку та облікової політики» від 31.12.2016 р. № 304 протягом звітного періоду була незмінною.

Перед складанням річної фінансової звітності для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку Підприємством проведено інвентаризацію активів і зобов'язань відповідно до Положення про інвентаризації активів та зобов'язань, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879, із змінами та доповненнями, внесеними наказом Міністерства фінансів України від 19.12.2014 р. № 1214, Порядку подання фінансової звітності, затвердженого Постановою КМУ від 28.02.2000 р. № 419.

Статистична, фінансова та податкова звітність складалась та надавались до відповідних державних органів своєчасно.

Об'єкт обліку	Прийняті способи та методи обліку
Основні засоби	Вартісний критерій віднесення до основних засобів більше 6 000,00 гривень
Амортизація основних засобів	Метод амортизації — передбачений податковим законодавством (прямолінійний). Ліквідаційна вартість не розраховується та з метою амортизації приймається рівне нулю.
Запаси	На дату балансу визначається за первісною вартістю
Дебіторська заборгованість	Включати в підсумок балансу по чистій реалізаційній вартості
Забезпечення	Зобов'язання відображати тоді, коли актив отриманий
-	Межа істотності встановлена у розмірі 100,00 грн.
-	Тривалість операційного циклу становить 1 рік

Облік основних засобів та нематеріальних активів

При аналізі активів Товариства за звітний період спостерігається їх збільшення на 3623,0 тис. грн., в структурі активів необоротні активи займають 82,85% це говорить про досить низьку мобільність майна Товариства.

Відображення надходження, вибуття основних засобів відповідає Стандарту 16 «Основні засоби». Підприємство має на балансі власні основні засоби. Перед складанням річної фінансової звітності було проведено інвентаризацію основних засобів станом на 01.11.2017 р. (наказ № 375 від 24 листопада 2017 р.).

Станом на 31.12.2017 року первісна вартість основних засобів становила

31

350,0 тис. грн. в тому числі:

- Земельні ділянки	—	15 687,0	тис. грн.
- Інвестиційна нерухомість	—	3 870,0	тис. грн.
- Будинки, споруди	—	8 668,0	тис. грн.
- Машини та обладнання	—	2 039,0	тис. грн.
- Транспортні засоби	—	18,0	тис. грн.
- Інструменти, прилади	—	618,0	тис. грн.
- Інші основні засоби	—	450,0	тис. грн.

Коефіцієнт зносу основних засобів дорівнює 23,75 %. Такий рівень зносу свідчить про те, що основні засоби на підприємстві знаходяться у нормальному стані.

Підприємство застосовувало норми і методи нарахування амортизації основних засобів передбачені прямолінійним методом.

Бухгалтерський облік нематеріальних активів здійснюється відповідно до МСБО 38 “Нематеріальні активи”. Первісна вартість нематеріальних активів станом на 31.12.2017 р. складає 535,0 тис. грн.

Облік фінансових інвестицій

Станом на 31.12.2017 року на балансових рахунках підприємства рахуються фінансові інвестиції в сумі 5,0 тис. грн.

Облік оборотних активів та розрахунків

Вартість оборотних активів Товариства зменшилася за звітний період на тис. грн., в основному за рахунок зменшення грошових коштів.

Аналіз структури оборотних активів ПРАТ “Закарпатавтотранс”

Найменування статей	На 31.12.2016 р.		На 31.12.2017 р.		Зміни	
	Абсолютна величина (тис. грн.)	Частка в оборотних активах (%)	Абсолютна величина (тис. грн.)	Частка в оборотних активах (%)	В абсолютній величині (тис. грн.)	В структурі %
Запаси	206	8,70	253	4,98	+ 47	- 3,72
Дебіторська заборгованість	1077	45,46	1435	28,27	+358	-17,19
Грошові кошти і їх еквіваленти	1086	45,84	3388	66,75	+2302	+20,91
Всього	2369	100	5076	100	+2707	-

З проведеного аналізу структури оборотних активів за звітний період спостерігається:

- збільшення питомої ваги грошових коштів на 20,91 %,
- зменшення питомої ваги запасів на 3,72 %,
- зменшення питомої ваги дебіторської заборгованості на 17,19 %.

Визнання та первісна оцінка придбання, вибуття запасів протягом звітного періоду, оцінка запасів на дату балансу проводилася у відповідності з вимогами МСБО 2 “Запаси”.

Придбання запасів ведеться по первісній вартості, вибуття за методом середньо зважувальної собівартості запасів.

Перед складанням річної фінансової звітності була проведена інвентаризація запасів. (Наказ № 375 від 24.11.2017 р.)

Станом на 31.12.2017 р. у Балансі відображено вартість запасів у сумі 253,0 тис. грн.

Облік розрахунків з дебіторами ведеться відповідно до МСБО 39 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка".

Станом на 01.11.2017 року було проведено інвентаризацію сум дебіторської заборгованості.

У балансі сума дебіторської заборгованості рахується за первісною вартістю та складає 1435,0 тис. грн.

в тому числі:

- за товари, роботи, послуги – 341,0 тис. грн.
- інша поточна дебіторська заборгованість – 291,0 тис. грн.
- за виданими авансами – 504,0 тис. грн.
- з бюджетом – 293,0 тис. грн.
- інші необоротні активи - 6,0 тис. грн.

На думку аудиторів, розкриття інформації за видами активів подано в фінансовій звітності ПрАТ "Закарпаттавтотранс", відповідно до встановлених вимог чинного законодавства України.

Розкриття інформації про зобов'язання ПрАТ "Закарпаттавтотранс"

Визнання, облік та оцінка зобов'язань здійснюється відповідно до вимог МСБО 1 "Подання фінансової звітності" та МСБО 37 "Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи", МСФЗ 9 "Фінансові інструменти", МСБО 32 "Фінансові інструменти: подання", МСБО 39 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка".

Станом на 01.11.2017 р. було проведено інвентаризацію кредиторської заборгованості.

Довгострокова кредиторська заборгованість станом на 31.12.2017 р. складає 4119,0 тис. грн.

це довгострокові кредити банків.

Згідно кредитного договору № КС2016-01318 від 11.07.2016 р. в АБ «Південний» на суму

5747,0 тис. грн. На 31.12.2017 р. заборгованість складає 4119,0 тис. грн.

Поточна заборгованість за звітний період збільшилась на 1092,0 тис. грн. і станом на

31.12.2017 р. дорівнює 6749,0 тис. грн. в тому числі поточні забезпечення (резерв відпусток)

– 1578,0 тис. грн.

На думку аудиторів, розкриття інформації за видами зобов'язань подано в фінансовій звітності ПрАТ “Закарпатавтотранс” відповідно до встановлених вимог чинного законодавства України.

Облік іпотечних облігацій

Іпотечних облігацій Товариство не випускало, а також зобов'язань за борговими та іпотечними цінними паперами немає.

***Розкриття інформації про власний капітал
ПрАТ “Закарпатавтотранс”***

Зміст статей Балансу щодо власного капіталу, Товариства відповідає вимогам МСБО 1 "Подання фінансової звітності".

Станом на 31.12.2017 р. власний капітал складає 18735,0 тис. грн., в тому числі:

- статутний капітал – 696,0 тис. грн.;
- резервний капітал – 200,0 тис. грн.;
- нерозподілений прибуток – 17 839,0 тис. грн.
в тому числі:
 - фонд розвитку виробництва – 7 740,0 тис. грн.
 - дооцінка основних засобів – 1 543,0 тис. грн.
 - нерозподілений прибуток – 10 469,0 тис. грн.
 - фонд економічного стимулювання – 1 086,0 тис. грн.

На думку аудиторів, розкриття інформації про власний капітал, подано в фінансовій звітності Товариства, відповідно до вимог чинного законодавства та вимог МФСЗ «Фінансові інструменти: розкриття» та МФСЗ № 9 «Фінансові інструменти».

Відповідність вартості чистих активів вимогам законодавства

Вартість чистих активів акціонерного товариства станом на 31.12.2017 р. становить 18735,0 тис. грн., та відповідає вимогам п. 3 ст. 155 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р. № 435-IV.

***Інформація про сплату акціонерним товариством статутного фонду
(капіталу) у встановлені законодавством терміни***

Статутний капітал Товариства становить 695 740,00 грн., який поділено на 2782960 простих іменних акцій номінальною вартістю 0,25 грн. кожна.

Статутний капітал Товариства на звітну дату повністю сплачений.

Розміщення простих іменних акцій станом на 31.12.2017 р. зареєстровано:

- юридичні особи – 2 власника, які володіють 3630 акціями на суму 907,50 грн., що складає 0,13 % Статутного капіталу.
- фізичні особи – 54 власників, які володіють 2779330 акціями на суму 694832,50 грн., що складає 99,87 % Статутного капіталу.

Випуск акцій Відкритого акціонерного товариства “Закарпатавтотранс” зареєстровано 30.10.2010 року за № 64/07/1/10 Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку України Західне територіальне управління.

Національним депозитарієм України. ПрАТ “Закарпатавтотранс” внесено до реєстру кодів цінних паперів з присвоєнням коду (ISIN) – UA 4000116909.

В бухгалтерському обліку на звітну дату розмір Статутного капіталу відображено правильно.

Стан корпоративного управління

Метою виконання процедур щодо стану корпоративного управління, у тому числі внутрішнього аудиту відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» було отримання доказів, які дозволяють сформулювати судження щодо відповідності системи корпоративного управління у Товаристві вимогам Закону України «Про акціонерні товариства» та вимогам Статуту.

Статутом Товариства передбачено наступні органи управління:

- Вищий орган Товариства – загальні збори акціонерів;
- Рада Товариства – Наглядова рада;
- Виконавчий орган – Правління;
- Ревізор

В Товаристві протягом 2017 року служба внутрішнього аудиту не була створена.

Аналіз показників фінансового стану

Для розрахунку показників фінансового стану Товариства використовувались наступні джерела інформації:

- баланс Товариства станом на 31.12.2017 р. (форма №1);
- звіт про фінансові результати Товариства за 2017 рік (форма №2);

ЛІКВІДНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ТА РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО ОБСЯГУ ЧИСТОГО ПРИБУТКУ

Під час аналізу фінансового стану Товариства нами проведено розрахунок наступних коефіцієнтів:

№ п /п	Показники	Значення показника станом на		Норматив
		На 31.12.2016 р.	На 31.12.2017 р.	
1	2	3	4	5
I. Аналіз ліквідності підприємства				
1.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності $K_{\text{абс.лікв.}} = \frac{\text{Ряд.}(1165)\Phi.1.}{\text{Ряд.}(1695)\Phi.1.}$	$\frac{1086}{5657} = 0,19$	$\frac{3388}{6749} = 0,50$	0,25-0,5
2.	Коефіцієнт швидкої ліквідності $K_{\text{л.пром.}} = \frac{\text{Ряд.}(1195-1100)\Phi.1.}{\text{Ряд.}(1695)\Phi.1.}$	$\frac{2369-206}{5657} = 0,38$	$\frac{5076-253}{6749} = 0,71$	0,6-0,8
3.	Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття) $K_{\text{заг.лікв.}} = \frac{\text{Ряд.}(1195)\Phi.1.}{\text{Ряд.}(1695)\Phi.1.}$	$\frac{2369}{5657} = 0,42$	$\frac{5076}{6749} = 0,75$	1,0-2,0
II. Аналіз фінансової стійкості підприємства				

4.	Коефіцієнт фінансової стійкості $K_{\text{Фін. стійк.}} = \frac{\text{Ряд. 1495 } \Phi . 1}{\text{Ряд. 1300 } \Phi . 1 .}$	$\frac{15055}{25980} = 0,58$	$\frac{18735}{29603} = 0,63$	0,25-0,5
5.	Коефіцієнт структури капіталу $K_{\text{С. кап.}} = \frac{\text{Ряд. (1595+1695) } \Phi . 1}{\text{Ряд. 1495 } \Phi . 1}$	$\frac{5268+5657}{15055} = 0,73$	$\frac{4119+6749}{18735} = 0,58$	0,5-1,0
6.	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами $K_{\text{З. вл. кап.}} = \frac{\text{Ряд. (1195 - 1695) } \Phi . 1}{\text{Ряд. 1695 } \Phi . 1}$	$\frac{2369 - 5657}{5657} = -0,58$	$\frac{5076 - 6749}{6749} = -0,25$	Більше 0,1
7.	Коефіцієнт маневреності власного капіталу $K_{\text{Ман. В. К.}} = \frac{\text{Ряд. (1195 - 1695) } \Phi . 1}{\text{Ряд. 1495 } \Phi . 1}$	$\frac{2369 - 5657}{15055} = -0,22$	$\frac{5076 - 6749}{18735} = -0,09$	Збільшення

III. Аналіз ділової активності підприємства

8.	Коефіцієнт оборотності активів $K_{\text{Об. актив.}} = \frac{\text{ряд. (2000) } \Phi . 2}{(\text{ряд. 1300 гр. 3} + \text{ряд. 1300 гр. 4}) \Phi . 1}$	$\frac{23737}{21575} = 1,10$	$\frac{28620}{27791,5} = 1,03$	Збільшення
9.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості $K_{\text{об. д. заб.}} = \frac{\text{ряд. (2000) } \Phi . 2}{(p. 1125+1130+1155 \text{ гр. 3} + p. 1125+1130+115 \text{ гр. 4}) \Phi . 1}$	$\frac{23737}{1020,5} = 23,26$	$\frac{28620}{1256} = 22,79$	Збільшення
10	Термін погашення дебіторської заборгованості $\text{Тнг. деб. заб.} = \frac{365}{\text{Кобор. деб. забор.}}$	$\frac{365}{23,26} = 15,69$	$\frac{365}{22,79} = 16,02$	Зменшення
1	2	3	4	5
11	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості $K_{\text{об. кр. заб.}} = \frac{\text{ряд. (2000) } \Phi . 2}{(\text{ряд. 1695 гр. 3} + \text{ряд. 1695 гр. 4}) \Phi . 1/2}$	$\frac{23737}{4660,5} = 5,09$	$\frac{28620}{6203} = 4,61$	Збільшення
12	Термін погашення кредиторської заборгованості $\text{Тнг. кред. заб.} = \frac{365}{\text{Кобор. кред. забор.}}$	$\frac{365}{5,09} = 71,71$	$\frac{365}{4,61} = 79,18$	Зменшення

У формулах розрахунку використані умовні позначення:

Ф1 - баланс, Ф2 - звіт про фінансовий результат.

З аналізу ліквідності підприємства бачимо збільшення коефіцієнта ліквідності, поліпшення платоспроможності, але воно має можливість погасити свою заборгованість за умови погашення дебіторської заборгованості.

Чистий оборотний капітал дорівнює: **5076 – 6749 = -1673 тис. грн.** це свідчить про те, що підприємство не має достатньо оборотних активів щоби сплатити поточні борги, не забезпечене власними оборотними засобами та не має у своєму розпорядженні фінансові ресурси для розширення діяльності.

На основі економічного аналізу фінансового стану Товариства можна зробити відповідні висновки:

- показники фінансової стійкості відповідають рекомендованим показникам, залучені кошти складають 58 % від активів.
- ділова активність Товариства характеризується зменшенням оборотності активів та зобов'язань.

Облік доходів і фінансових результатів

Визнання доходів у бухгалтерському обліку відображається в момент збільшення активів або зменшення зобов'язань згідно критеріїв визнання доходів МСБО 18 «Дохід».

В рядку 2000 “Дохід від реалізації продукції” “Звіту про фінансові результати” за 2017 рік відображено дохід від реалізації товарів послуг в сумі 28 620,0 тис. грн.

Прибуток підприємства за звітний період склав 3680,0 тис. грн.

Наростаючим підсумком з початку діяльності підприємства нерозподілений прибуток дорівнює 17 839,0 тис. грн. в тому числі:

- фонд розвитку виробництва – 7 740,0 тис. грн.
- дооцінка основних засобів – 1 543,4 тис. грн.
- нерозподілений прибуток – 10 469 2 тис. грн.
- фонд економічного стимулювання – 1 086,0 тис. грн.

Іпотечне покриття іпотечних облігацій

Іпотечне покриття іпотечних облігацій - на протязі 2017 року іпотечні облігації відсутні.

Забезпечення випуску цінних паперів

Забезпечення випуску цінних паперів відповідно до законодавства України -Товариство у 2017 році не проводило випуск цінних паперів.

Активи недержавних пенсійних фондів

Відсутні активи недержавних пенсійних фондів.

Розкриття інформації щодо наявності суттєвих невідповідностей між фінансовою звітністю та іншою інформацією, що розкривається емітентом цінних паперів та подається разом з фінансовою звітністю.

На підставі наданих до аудиторської перевірки документів нами не виявлено суттєвих невідповідностей між фінансовою звітністю, що підлягала аудиту, та іншою інформацією, що розкривається емітентом цінних паперів та подається до НКЦПФР разом з фінансовою звітністю.

Відповідність фінансової звітності вимогам національних нормативних документів

Товариством використовуються МСФЗ, які діяли на 31.12.2017 р.

Дана фінансова звітність Товариства була підготовлена відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ), які прийняті Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (далі – РМСБО), та Тлумачень, які були випущенні Комітетом з тлумачень Міжнародної фінансової звітності (далі – КТМФЗ).

Оцінка аудитором ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності внаслідок шахрайства

Основна відповідальність за запобігання та виявлення шахрайства покладається на управлінський персонал Товариства.

Аудиторами здійснено ідентифікацію та оцінку ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності внаслідок шахрайства (згідно з положеннями МСА 240 "Відповідальність

аудитора, що стосується шахрайства, при аудиті фінансової звітності"). Суттєвих викривлень в фінансовій звітності за 2017-й рік не виявлено.

Звіт щодо результатів виконання додаткових вимог, визначених «Вимогами до аудиторського висновку при розкритті інформації емітентами цінних паперів (крім емітентів облігацій місцевої позики)» затверджених рішенням ДКЦПФР від 08.10.2013 року № 2187:

Метою виконання процедур щодо корпоративного управління, відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» було отримання доказів, які дозволяють сформулювати судження щодо:

- 1) Відповідності системи корпоративного управління у товаристві вимогам Закону України «Про акціонерні товариства» та вимогам Статуту;
- 2) Відповідного подання інформації про стан корпоративного управління у розділі «Інформація про стан корпоративного управління» річного звіту акціонерного товариства, який складається згідно до Вимог Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів, затвердженого рішенням комісії № 1591 від 19.12.2006, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 05.02.2007 № 97/13364.

Формування складу органів корпоративного управління акціонерного товариства «Закарпатавтотранс» здійснюється відповідно до:

- Статуту, зареєстрованого 15.08.2017 р. (Нова редакція)
- Рішення чергових загальних зборів акціонерного товариства (протокол № 25 від 28.04.2017 року, протокол № 26 від 15 серпня 2017 р.).

Метою виконання процедур щодо стану корпоративного управління, у тому числі внутрішнього аудиту відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» було отримання доказів, які дозволяють сформулювати судження щодо відповідності системи корпоративного управління у Товаристві вимогам Закону України «Про акціонерні товариства» та вимогам Статуту.

Статутом Товариства передбачено наступні органи управління:

- Вищий орган Товариства – загальні збори акціонерів;
- Рада Товариства – Наглядова рада;
- Виконавчий орган – Правління;
- Ревізор

В Товаристві протягом 2017 року служба внутрішнього аудиту не була створена.

Протягом звітного року Голова правління здійснював поточне управління фінансово-господарською діяльністю в межах повноважень, які встановлено Статутом акціонерного товариства.

За результатами виконаних процедур перевірки стану корпоративного управління відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» можна зробити висновок:

- 1) Прийнята та функціонуюча система корпоративного управління у товаристві відповідає вимогам Закону України «Про акціонерні товариства» та вимогам Статуту;
- 2) «Інформація про стан корпоративного управління» наведена у річному фінансовому звіті, складена в усіх суттєвих аспектах відповідно до вимог Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів, затвердженого рішенням Комісії № 1591 від 19.12.2006, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 05.02.2007 за № 97/13364.

Основні відомості про аудиторську фірму:

- Приватне підприємство «АУДИТ»;
- Свідоцтво № 0037 про внесення до Реєстру суб'єктів аудиторської діяльності, затверджене Рішенням Аудиторської палати України № 156/6 від 15 грудня 2005 року, чинне до 24 вересня 2020 р.;
- Свідоцтво про відповідність системи контролю якості № 0515 видане Рішенням АПУ № 304/4 від 24.12.2014 р. чинне до 31.12.2019 р.

- Місцезнаходження: 89600, Україна, Закарпатська обл., м. Мукачево, пл. Миру 19/1;
- Телефони (03131)5-41-16, факс 4-49-91;
- Електронна пошта: kilaru.audit@gmail.com